

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

HANA POLÁČKOVÁ

Obec Albrechtice v letech 1948 – 1968

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci napsala sama
a uvedla jsem veškerou literaturu a prameny, jež jsem použila.

V Olomouci, dne 9. května 2011

.....

OBSAH:

1. Úvod	4
1.1. Rozbor pramenů a literatury	8
2. Poválečná situace	18
3. Odraz událostí roku 1948	25
4. Správní a politický vývoj v letech 1949 – 1968	31
5. Albrechtice a region	46
6. Zemědělství	59
7. Občanská vybavenost	74
8. Obyvatelé a jejich vzájemné vztahy	90
8.1. Vztahy mezi místními a nově příchozími obyvateli	94
8.2. Vztahy mezi Čechy a Poláky	97
9. Společenský život	106
10. Rok 1968 očima pamětníků	119
11. Závěr	126
Bibliografie	129
Seznam zkratk	142
Resumé	144
Anotace	146
Přílohy	147

1. ÚVOD

Nejznámějším nositelem jména Albrechtice je patrně Město Albrechtice, které leží v okrese Bruntál. Albrechtic ale existuje jako obcí nebo jejich částí v celé České republice patnáct. Šestnácté, Albrechtice u Mostu, zanikly v důsledku poddolování v roce 1983.¹ Obyvatelé osmi z nich se již od roku 1974 pravidelně navštěvují, aby změřili své síly ve fotbalovém utkání Štítu Albrechtic. Mezi nimi i obec Albrechtice ležící v okrese Karviná, které se tato práce věnuje. Zajímavostí může být, že právě tyto Albrechtice mají mezi ostatními správními celky toho jména nejvíce obyvatel, dokonce více než na začátku zmíněné město.²

Obec Albrechtice leží v nejvýchodnější části České republiky pouze několik kilometrů od polských hranic. Během 20. století změnila několikrát příslušnost k okresu. Do roku 1939 spadala pod okres Fryštát, ve válečných letech 1939 – 1945 pod okres Těšín, následně opět pod okres Fryštát, v letech 1949 – 1960 pod okres Český Těšín a od roku 1960 je součástí okresu Karviná.³ V pramenech a literatuře se můžeme setkat také s názvem Albrechtice u Českého Těšína, který ale obec nikdy oficiálně neměla a označuje se tak pouze zastávka železniční trati.

Jako místní rodačka jsem se během svého studia setkala s řadou úkolů, které vyžadovaly práci s materiály o obci, ať už se jednalo o zhodnocení obecní kroniky nebo třeba nastínění její historie v kratší seminární práci. Narážela jsem při tom na problém nedostatečného zpracování historie obce v literatuře. K Albrechticím v té době existovalo několik útlých brožur spíše informativního charakteru, které byly více důkazem o úspěšném rozvoji obce v určitém volebním období než nástinem její historie. Byly to *Albrechtice v okrese Karviná*,⁴ *Mezníky historie Albrechtic*⁵ a *Albrechtice*.⁶ Pro většinu tematických oblastí zařazených do brožur pak byla jediným použitým zdrojem obecní kronika, která byla psána zpětně od roku

¹ Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 1. sv. Praha 2006, s. 25 – 26; Macurová, Z.: Z Albrechtic do Albrechtic. In: Albrechtické listy, 3/2010, s. 6.

² K 1. lednu 2010 měly Albrechtice v okrese Karviná 3 991 obyvatel, zatímco Město Albrechtice 3 579 obyvatel. Ostatní obce nepřekročily dvoutisícovou hranici. (Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2010 [cit. 18. 4. 2011]. Dostupné na WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/\\$File/13011003.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/$File/13011003.pdf)>.)

³ Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 128.

⁴ Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985, 47 s.

⁵ Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989, 28 s.

⁶ Albrechtice. Albrechtice 1993, 66 s.

1969.⁷ Proto jsem se rozhodla vzít si historii Albrechtic jako téma své tehdejší bakalářské práce.

Situace v dostupné literatuře se po stránce metodické i informativní zlepšila v roce 2006, kdy byla vydána publikace *Albrechtice – Olbrachcice*⁸ zpracovaná Veronikou Matroszovou ze Státního okresního archivu v Karvině a vydaná opět ne náhodou těsně před blížícími se volbami. Tentokrát se ale jednalo o kvalitně zpracovanou práci, která byla založena na širší pramenné základně a která díky tomu zaplnila některá prázdná místa ve vývoji obce, jakými bylo zejména období do konce 19. století. V té době jsem již začala pracovat na své bakalářské práci, která se zabývala politickým vývojem obce v letech 1948 – 1960. Publikace paní Matroszové se v tomto směru zaměřila spíše na personální změny ve vedoucích pozicích místního národního výboru (MNV), takže mým úmyslem bylo vysvětlit politický vývoj obce na pozadí celorepublikových událostí a nastínit jeho propojení s oblastmi, které ovlivňoval, jako bylo hospodářství či společenský život. Ve své diplomové práci jsem se rozhodla pokračovat v započatém výzkumu a zpracovat vedle politického vývoje i další oblasti. Kniha Veroniky Matroszové je po této stránce bohatá na faktografické informace, ale postrádám u ní vzájemnou propojenost jednotlivých oblastí. V publikaci mi také chybí zapojení Albrechtic do širších souvislostí regionálních a celorepublikových. Odstranění těchto nedostatků se stalo jedním z cílů mé práce.

Při zpracování jsem se snažila co možná nejvíce oživit minulost, takže kde to jen trochu bylo možné, využívala jsem přímých citací, se kterými například zmiňovaná publikace téměř nepracuje. Z písemných pramenů se pro tyto účely daly využít zejména dobové kroniky⁹ a shrnující zprávy přikládáné nejčastěji k zasedáním MNV a okresního výboru Komunistické strany Československa (OV KSČ).¹⁰ Prošla jsem také některá regionální periodika, například *Głos ludu*, se kterými autorka

⁷ Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Karviná (dále jen SOkA Karviná), fond Místní národní výbor (MNV) Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, 1974 – 1978, 1979 – 1983, 1984 – 1988 a 1989 – 1993.

⁸ Matroszová, V.: *Albrechtice – Olbrachcice*. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, 139 s.

⁹ SOkA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955; Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na Základní škole (ZŠ) a Mateřské škole (MŠ) Albrechtice a další.

¹⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13 a 14, zápisy ze schůzí pléna; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19 – 21, zápisy ze schůzí rady; SOkA Karviná, fond KSČ – okresní výbor (OV KSČ), Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 32 – 43, kart. č. 13 – 43, zápisy ze schůzí předsednictva; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64 – 68, kart. č. 93 – 122, zápisy ze schůzí předsednictva.

monografie rovněž nepracovala. Za jeden z důležitých pramenů své práce jsem ale zvolila také vyprávění pamětníků. Sama jsem uskutečnila osm rozhovorů, při nichž jsem vyslechla a zaznamenala vzpomínky devíti osob.¹¹ Záznamy dalších dvou rozhovorů mi poskytlo Dokumentační středisko Kongresu Poláků v České republice.¹² Respondentů, jejichž vzpomínky jsem využila jako pramen, bylo tedy dvanáct.

Práci jsem časově vymezila léty 1948 a 1968. Ne snad proto, že by znamenaly v životě obce výrazný předěl, ale protože se jedná o mezníky celorepublikového vývoje. Rokem 1948 začalo období absolutní moci jedné strany, tedy Komunistické strany Československa (KSČ), rokem 1968 skončil pokus stranou zavedený systém změnit. Oba mezníky určitou odezvu v Albrechticích měly a jsou jim věnovány samostatné kapitoly. Období let 1948 – 1968 pak lze charakterizovat jako dobu, v níž byla obec postupně zapojována do systému centrálního plánování, v němž jí bylo přisouzeno být obcí zemědělskou a plnit postupně také roli ubytovací, protože se do ní stěhovaly nejenom rodiny z poddolovaných oblastí, ale byla zde postavena dvě sídliště pro horníky, z nichž zejména to v centrální části značně změnilo charakter obce. Pro toto období je tedy typický velký nárůst obyvatel, s nímž ale v této době ještě nekorespondoval rozvoj občanské vybavenosti. K tomu došlo až v osmdesátých letech, kdy bylo v obci postaveno ještě jedno větší sídliště a situace se v některých oblastech, jakou bylo například školství, stávala kritickou. Období sedmdesátých a osmdesátých let ale zůstává otevřené dalšímu bádání, i vzhledem k momentálně ne zcela přístupným pramenné základně.

Práce je členěna do tematických kapitol, v jejichž rámci jsem se snažila zachovat chronologickou posloupnost. První tematická kapitola „*Poválečná situace*“ se vrací ještě k období let 1945 – 1947, protože to byla doba, v níž se obec vzpamatovávala z následků války a která v mnohém určovala její další vývoj. Již v té době byla dominantní stranou v obci KSČ, proto také řada lidí nevnímala únorový převrat jako výrazný historický předěl. Zároveň se v té době projevíly rozpory mezi českým a polským obyvatelstvem, které provázely i další období.

¹¹ Byli to Lýdie Kornasová, Česlav Valošek, Bruno Kalina, manželé Bernadetta a Otto Sikorovi, František a Hedvika Machaczkovi a Jaroslav a Alena Žiakovi. Rozhovory byly uskutečněny v letech 2010 – 2011 a jsou uloženy v soukromém archivu včetně autorizovaných přepisů.

¹² Respondenty byli manželé Zdzisław a Bohumila Michejdovi a Gustaw Guńka. Rozhovory vedl Grzegorz Gąsior v letech 2006 – 2007 a jsou uloženy v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice.

Následující kapitola „*Odras událostí roku 1948*“ zachycuje dopad celorepublikového převratu na obec Albrechtice, líčí vznik místního akčního výboru Národní fronty (MAV NF), jeho zásahy do života obce a důsledky, které očista veřejného života měla. Reflektuje také změnu, která proběhla na MNV v souvislosti s květnovými volbami.

Čtvrtá kapitola „*Správní a politický vývoj v letech 1949 – 1968*“ popisuje změny, ke kterým docházelo hlavně na MNV. Na jedné straně šlo o změny personální, na straně druhé o změny způsobu práce členů a komisí. V uvedených letech došlo k četným reorganizacím, které měly vést ke zvýšení důvěry občanů ve správní orgán, ale ve svém důsledku zlepšení poměrů nepřinesly. Proto začaly být konány volby v intervalu tří, později čtyř let. Zefektivnění práce díky nim začalo být postupně patrné. Na politickém dění obce měla podíl také komunistická strana a místní akční výbor. V tomto bodě byl nevýhodou malý počet pramenů, zvláště u komunistické strany, proto jí tato práce nevěnuje takovou pozornost, jakou by zřejmě měla mít. Dále pak kapitola mapuje změny správní příslušnosti obce k různým okresům a uvádí důvody, proč k tomu docházelo. Rok 1968 je v kapitole nahlížen prostřednictvím pramenů, které jsou v tomto případě bohužel opět skromné a omezují se téměř výhradně na zápisy ze schůzí pléna a rady.

Snahou začlenit Albrechtice do širšího regionálního dění se vyznačuje kapitola „*Albrechtice a region*“. Poukazuje na to, že obec byla ovlivněna dvěma faktory. Nepřítomnost průmyslového závodu a poměrně nízká nadmořská výška ji předurčily k zemědělské produkci. Blízkost dolů a hutí na druhé straně odčerpávala potřebné lidi. Z hlediska povolání převládali v obci horníci, což bylo ještě patrnější po příchodu přechodných pracovníků. Stavba nového dolu v bezprostřední blízkosti obce znamenala velký zásah do okolí. Na hranicích obce vznikla přehrada, v obci byla postavena dvě sídliště pro pracovníky dolu a byla rozšířena a modernizována trať, která Albrechticemi procházela.

Šestá kapitola „*Zemědělství*“ se blíže zaměřuje na zemědělskou problematiku. Popisuje těžkosti, s nimiž se obec potýkala při zakládání jednotného zemědělského družstva (JZD), zachycuje příběhy lidí, kteří byli nuceni do družstva vstoupit a hodnotí jeho úspěchy a neúspěchy. Líčí také následný zánik společného hospodaření, převedení majetku na Československé státní statky (ČSSS) a neúspěšný pokus některých majitelů o opětovné získání půdy do výhradního soukromého vlastnictví.

Sedmá kapitola „*Občanská vybavenost*“ se zabývá problematikou živnosti v obci a jejich zánikem nebo zařazením do socialistického sektoru. Mapuje rozložení obchodní sítě a její proměny v důsledku změny počtu obyvatel. Kapitola se také zabývá umístěním důležitých institucí, jako byl místní národní výbor, pošta, školy, kulturní zařízení, pohostinství a další. Jak bylo uvedeno dříve, řada problémů spojených s umístěním v nevyhovujících prostorách byla vyřešena až v pozdějších letech.

Následující kapitola „*Obyvatelé a jejich vzájemné vztahy*“ zachycuje prostřednictvím tabulek a komentářů vývoj počtu obyvatel, jeho národnostní a věkové rozvrstvení, náboženské vyznání a rozmístění obyvatelstva v rámci katastru obce. Snaží se postihnout vzájemné vztahy mezi starousedlíky, příchozími rodinami a brigádníky. Popisuje také vývoj vztahu Poláků a Čechů a život Poláků v obci vůbec.

Způsobu trávení volného času obyvatel Albrechtic se věnuje devátá kapitola „*Společenský život*“. V mnohém navazuje na kapitolu sedmou, protože vychází z kulturního a sportovního zázemí, které obec měla. Zabývá se oslavami pořádanými obcí, českou a polskou školou a místními spolky. Pozornost je věnována také náboženskému životu. V práci jsem se na rozdíl od Veroniky Matroszové nezabývala jednotlivými spolky do detailů, protože mou snahou bylo zachytit komplexnější pohled ukazující možnosti, jaké obyvatelé při trávení volného času měli.

Poslední tematická kapitola „*Rok 1968 očima pamětníků*“ uzavírá časově sledované období. Jejím specifikem je metodická odlišnost zpracování. Kapitola je totiž postavena čistě na vyprávění pamětníků. Je to dáno tím, že písemných pramenů k tomuto roku není mnoho. Na druhou stranu ale tento rok zanechal v paměti respondentů významnou stopu, takže mnoho z nich si vybavuje do detailů, co dělali osudného 21. srpna a jak vnímali dobu předcházející a následující.

1.1. Rozbor pramenů a literatury

Většina materiálů, se kterými jsem pracovala, je archivní povahy a je uložena ve Státním okresním archivu v Karviné nebo v Zemském archivu v Opavě. Zřejmě nejdůležitějším zdrojem pro tuto práci byl fond *Místní národní výbor*

Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995),¹³ který obsahuje také pět dílů obecní kroniky. Fond byl uspořádán Annou Hubáčovou před vydáním publikace v roce 2004, inventářem byl opatřen o rok později. Je členěn tematicko-chronologicky. Základním a zároveň nejpřínosnějším zdrojem informací v něm jsou zápisy ze schůzí rady a pléna. Nejsou zcela kompletní, chybí například velká část zápisů z roku 1968, a jejich vypovídací hodnota se také různí podle období. Někdy se zápis omezuje na stručné oznámení problému, který byl na schůzi řešen, jindy zachycuje i další okolnosti. Důležité údaje poskytly komplexní rozbor hospodaření, které líčí změny, jimiž obec během roku prošla, hodnotí hospodaření obce a JZD a aktivity v oblasti vzdělávání a kultury. Bohužel nejsou v této podobě zpracovány všechny roky, takže jsou zdrojem informací pouze pro 60. léta. Fond obsahuje také charakteristiky obce z hlediska obyvatelstva, distribuční sítě, koncepce osídlení apod. a materiály k zemědělským závodům. Nápomocné byly také materiály týkající se voleb. Přestože fond je dosti rozsáhlý, čítá 86 kartonů, některých oblastí se dotýká pouze okrajově a bylo proto nutné pracovat i s materiály z vyšších správních celků.

Co se týká obecních kronik,¹⁴ ty byly psány od roku 1969 zpětně a zachycují období od 13. století do roku 1993. Jejich autorem byl středoškolský učitel Česlav Valošek. Období 1948 – 1968 je zahrnuto zejména v prvním dílu kroniky, další díly ale obsahují několik shrnujících článků pro kronikářské soutěže, které také popisují události sledovaného období. Kroniky se vyznačují pečlivým zaznamenáváním každoročních činností institucí v obci a jsou psány neutrálním stylem. Období před rokem 1969 je zpracováno z velké části na základě výpisků z jiných kronik (například školních), vyprávění pamětníků, vlastních zkušeností kronikáře, jeho přírodovědných pozorování a archeologických výzkumů. Jsou zde uvedeny také výpisky z publikací (například o dřevěném kostele), některé zápisy ze zasedání pléna a rady, matrikářské záznamy, komplexní rozbor hospodaření obce apod. Z pochopitelných důvodů kronika nereflktuje náboženský život v obci, omezuje se téměř výhradně na popis církevních staveb, a téměř se nezmiňuje o násilné kolektivizaci a socializaci řemesel a služeb. Zpětně kronikář problematiku kolektivizace a náboženské perzekuce líčí v záznamech roku 1989 a 1990. I konkrétní prohršky popisuje v obecnějším duchu bez uvádění jmen, čímž se snaží

¹³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), opatřen inventářem v roce 2005.

¹⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, 1974 – 1978, 1979 – 1983, 1984 – 1988 a 1989 – 1993.

zachovat neutralitu a nerozdmýchávat staré křivdy. Kroniky lze použít jako jeden ze základních materiálů, ale je nutné mít na paměti, že ve sledovaném období nejde o pramen autentický.

Přímo k Albrechticím se vztahuje ještě několik menších fondů. Fond *Jednotné zemědělské družstvo (1949) 1950 – 1963 (1965)*¹⁵ byl uspořádán v roce 1983. Přestože JZD hrálo několik let v obci důležitou roli, písemné materiály obsažené v tomto fondu nemají příliš velkou vypovídací hodnotu. Převážnou část tvoří mzdové a výplatní listy členů a zaměstnanců a členské přihlášky. Pro práci se daly použít pouze spisy týkající se likvidace družstva. Fond *Četnická stanice Albrechtice (1912) – 1948*¹⁶ není dosud zpracován. Obsahuje památník, který vedle prvorepublikových událostí líčí na několika stránkách také poválečné období. Rok 1948 je již ovlivněn změnou politického režimu, což se projevuje v rétorice pisatele. Fond *Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955*¹⁷ obsahuje opět pouze kroniku sboru. Po válce ji psali Josef Uvíra a Josef Palovský. Prvně zmíněný byl také autorem zápisů v památníku četnické stanice v letech 1945 – 1947. Na rozdíl od památníku se v kronice sboru výrazně projevilo jeho české nacionální cítění. Záznamy Josefa Palovského jsou méně zabarvené, ale také daleko stručnější. Fond *Slezská matice osvěty lidové Albrechtice 1945 – 1949*¹⁸ obsahuje úzce zaměřené zápisy ze schůzí a je nezpracován.

Vzhledem ke správní příslušnosti obce postupně do tří okresů jsem prošla z vyšších správních celků fondy *Okresní národní výbor Fryštát 1945 – 1949 (1955)*,¹⁹ *Okresní národní výbor Český Těšín 1945 – 1948*,²⁰ *Okresní národní výbor Český Těšín 1949 – 1960*,²¹ *Okresní národní výbor Karviná 1949 – 1960*²² a *Okresní*

¹⁵ SOKA Karviná, fond Jednotné zemědělské družstvo (JZD) Albrechtice (1949) 1950 – 1963 (1965), opatřen inventářem v roce 1983.

¹⁶ SOKA Karviná, fond Četnická stanice (ČS) Albrechtice (1912) – 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949.

¹⁷ SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955.

¹⁸ SOKA Karviná, fond Slezská matice osvěty lidové (SMOL) Albrechtice 1945 – 1949, nezpracován, převzat v roce 2005.

¹⁹ SOKA Karviná, fond Okresní národní výbor (ONV) Fryštát 1945 – 1949 (1955), opatřen inventářem v roce 1968; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), opatřen inventářem v roce 1978; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky II 1945 – 1949, opatřen inventářem v roce 1979.

²⁰ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, opatřen inventářem v roce 1968; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky 1945 – 1948 (1950), opatřen inventářem v roce 1977.

²¹ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, opatřen inventářem v roce 1970; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky I (1945) 1949 – 1960, opatřen inventářem v roce 1977; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky II (1937) 1949 – 1960 (1964), opatřen inventářem v roce 1978.

*národní výbor Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986)*²³ uložené ve Státním okresním archivu v Karviné. Všechny fondy byly přínosné tam, kde základní fond k dějinám Albrechtic neposkytoval dostatek informací, zejména v oblasti živností, spolků a částečně u voleb, protože se někdy stávalo, že obec informovala o přípravě voleb, ale jejich výsledky se již ve fondu neobjevují. Ve zmíněných fondech jsem se mimo to zaměřila na dvě kategorie inventárních jednotek. Jednak těch, které se vztahovaly pouze k Albrechticím, jednak materiálů ukazujících přehledy hospodářské, sociologické apod. Fondy obsahovaly z velké části stavební projekty budov v obci, přístavby a generální opravy. Tyto věci fond Albrechtic většinou nezahrnoval. Na druhé straně postrádala jsem u fondů třeba rozsáhlejší dokumentaci k výstavbě sídlišť. Díky informacím širšího záběru bylo možné také porovnat Albrechtice s jinými obcemi. Statistiky ale někdy zahrnovaly pouze podkladový materiál a závěr již neuváděly, což bylo náročnější pro interpretaci. Narážela jsem i na problém nezachování podkladů v úplnosti, což se projevilo například u statistiky o dojíždění obyvatel do zaměstnání z počátku padesátých let, která byla zahrnuta dokonce ve třech fondech – u Okresního národního výboru (ONV) Český Těšín, ONV Karviná a Severomoravského krajského národního výboru Ostrava. Podle ní by se dalo přesně zjistit v jakých oborech a konkrétních podnicích kolik lidí pracovalo. Materiály ale registrují pouze asi dvě stovky pracujících, což by na obec s 1 602 obyvateli v té době bylo velmi malé číslo.

Vzhledem k tomu, že materiál místního akčního výboru a místní organizace KSČ se v rámci fondů obce vůbec nezachoval, byly z politického hlediska důležitými zdroji informací fondy *Národní fronta – okresní výbor, Český Těšín 1948 – 1960*,²⁴ *Národní fronta – okresní výbor, Karviná 1948 – 1959*,²⁵ *KSČ – okresní výbor, Český Těšín 1945 – 1960*²⁶ a *KSČ – okresní výbor, Karviná 1946 – 1990*.²⁷ Fondy okresních výborů Národní fronty (NF) alespoň zahrnují část záznamů o aktivitách místního akčního výboru, ke komunistické straně v obci ale neexistuje nic. Prošla jsem proto okresní konference a veškerá zasedání předsednictva OV KSČ,

²² SOKA Karviná, fond ONV Karviná 1949 – 1960, opatřen inventářem v roce 1973; SOKA Karviná, fond ONV Karviná dodatky (1946) 1949 – 1960 (1961), opatřen inventářem v roce 1978.

²³ SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), opatřen inventářem v roce 2001.

²⁴ SOKA Karviná, fond Národní fronta – okresní výbor (OV NF), Český Těšín 1948 – 1960, nezpracován, převzat v roce 1981.

²⁵ SOKA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, opatřen inventářem v roce 1960.

²⁶ SOKA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, opatřen inventářem v roce 2007.

²⁷ SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, opatřen inventářem v roce 2006.

ale ani zde mnoho zmínek o místní organizaci nebylo. Objevovaly se však jiné hodnotící charakteristiky, které jsem mohla využít u dalších tematických kapitol.

Ve Státním okresním archivu jsem ještě prošla vybraná inventární čísla fondu *Okresní zemědělská správa Karviná (1949) 1963 – 1978*,²⁸ protože obec se zaměřovala na zemědělskou produkci. Vzhledem ke špatnému stavu fondu JZD Albrechtice jsem doufala, že naleznu vhodný zdroj zde. Přímo inventárních záznamů, které by se vztahovaly výhradně k zemědělství v Albrechticích, bylo minimálně, souhrnné rozborů se ale o obci zmiňovaly. Pro kapitolu zemědělství byl proto tento fond jedním z důležitých zdrojů.

V Zemském archivu v Opavě jsem se předně zaměřila na inventární záznamy přímo k Albrechticím, následně na vybraná témata obecnějšího charakteru. Pracovala jsem s fondy *Moravskoslezský zemský národní výbor, expozitura Ostrava (1888) 1945 – 1949 (1951)*,²⁹ *Severomoravský krajský národní výbor Ostrava 1. část (1834) 1949 – 1954*,³⁰ *Severomoravský krajský národní výbor Ostrava – odbor zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975)*³¹ a *Obchodní a živnostenská komora Opava 1850 – 1949*.³² Fondy Severomoravského krajského národního výboru Ostrava z let 1955 – 1960 a 1960 – 1990 jsem pro svou práci nevyužila, protože přímo k obci se žádné inventární záznamy nevztahovaly a většina materiálů již měla vysoký stupeň zobecnění, který účel diplomové práce přesahoval. Z citovaných fondů jsem využila zejména poznatky o živnostech a zemědělském hospodaření.

Vedle materiálů z archivů jsem pracovala také s kronikami uloženými u institucí nebo u soukromých osob. Z mého pohledu nejzajímavější kronikou byla *Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích*³³ psaná od roku 1924 a zachycující období od 2. poloviny 19. století do roku 1951. Přestože kronika mapuje pouze krátký časový úsek období po 2. světové válce, zabývá se nejenom

²⁸ SOkA Karviná, fond Okresní zemědělská správa (OZS) Karviná (1949) 1963 – 1978, opatřen inventářem v roce 1982.

²⁹ Zemský archiv v Opavě (ZAO), fond Moravskoslezský zemský národní výbor, expozitura (ZNV, exp.) Ostrava (1888) 1945 – 1949 (1951), opatřen inventářem v roce 1990.

³⁰ ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor (SmKNV) Ostrava 1. část (1834) 1949 – 1954, opatřen inventářem v roce 1961; ZAO, SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, opatřen inventářem v roce 1977.

³¹ ZAO, fond SmKNV Ostrava – odbor zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975), opatřen inventářem v roce 1998.

³² ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora (OŽK) Opava 1850 – 1949, opatřen inventářem v roce 1959.

³³ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice.

událostmi na škole, ale velkou měrou reflektuje také dění v obci. Její pisatelé ředitel Jan Kupka a Jan Mužný navíc v zápisech explicitně prezentují své postoje. Výběr témat a forma zpracování ukazuje, že kronika je psána ze stanoviska Čechů. Polská strana je zde mnohdy napadána nebo je aspoň vyzdvihován oprávněný postoj strany české. Kronika tak ukazuje národnostní spory, o kterých ostatní písemné prameny mlčí. Pokračování má kronika české škola od roku 1960 v *Kronice Základní školy Albrechtice*.³⁴ Tehdejší ředitel Bohuslav Brumovský se v ní však věnuje již pouze událostem na škole. Podobná je v tomto ohledu kronika polské školy *Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice*.³⁵ Na rozdíl od kronik české školy se skládá z průběžných zápisů, které mají neutrální informativní charakter. Zaměřují se čistě na aktivity polské školy, popřípadě polské mateřské školy, a zmiňují akce, kterých se žáci účastnili. Místy oznamují důležitou událost v republice, jako třeba volbu nového prezidenta. Aktivitami polského školství se zabývá také *Kronika Polského kulturně-osvětového svazu v Albrechticích*.³⁶ Ta byla zpracována Vandou Szymonkovou začátkem 70. let na základě průběžných zápisů. Zachycuje aktivity obyvatel polské národnosti, vedle přehledu činností jednotlivých sborů tanečních, hudebních, divadelních a jiných jmenuje úspěchy, jakých členové dosáhli v oblasti politické, pracovní apod. Kronika je opět psána neutrálním stylem bez hodnotových soudů. Další kronikou, se kterou jsem pracovala, je *Kronika Tělovýchovné jednoty Baník Důl 9. květen Albrechtice*³⁷ založená pravděpodobně v roce 1978. Přestože je kronika zaměřena převážně na fotbal, který se po dlouhou dobu držel jako převažující sportovní disciplína, v úvodu je vylíčena i historie tělovýchovy a sportu v obci vůbec. Převládající prameny, z nichž kronika zpětně čerpala, byly zápisy z členských a výročních schůzí, takže pro zkoumané období poskytuje s výjimkou úvodní stati spíše útržkovité údaje. Kroniky farních úřadů, přestože k náboženskému životu mlčí obecní kronika, nejsou schopny poskytnout v této oblasti zástupné informace. *Kronika Farního úřadu římskokatolické církve v Albrechticích*³⁸ byla založena až v současné době a zpětně

³⁴ Kronika Základní školy Albrechtice 1960 – 1989, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice.

³⁵ Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961 a 1962 – 1976, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice.

³⁶ Kronika Polského kulturně-osvětového svazu (PZKO) 1947 – 1972, uložena u Iwony Guńkové v Albrechticích.

³⁷ Kronika Tělovýchovné jednoty (TJ) Baník Důl 9. květen Albrechtice 1927 – 1990, uložena u Evžena Krupy v Albrechticích.

³⁸ Kronika Farního úřadu římskokatolické církve v Albrechticích 14. století – současnost, uložena u Petra Kotase v Albrechticích.

poskytuje pouze orientační údaje o působících kněžích. *Kronika Farního sboru Albrechtice Slezské církve evangelické augsburského vyznání*³⁹ mi nebyla zpřístupněna v úplnosti s odůvodněním, že místní pastor v ní byl příliš zaujatý proti jedné z rodin a má to zůstat vnitřní záležitostí sboru. Mohla jsem tak projít pouze shrnující kapitolu, která alespoň ve zkratce líčí postavení evangelického kostela a život sboru v jeho počátcích. Poslední kronikou, kterou bych zde zmínila, je *Kronika Československého svazu žen v Albrechticích*.⁴⁰ Její záznamy jsou velmi stručné a často charakterizují v několika větách i několikaleté období. Přesto alespoň ukazují, v jakých oblastech se tato organizace angažovala.

Předjme nyní k otázce literatury. Základní literaturu k dějinám obce jsem uvedla již v úvodu kapitoly. Na tomto místě bych pouze vyzdvihla některé další publikace, se kterými jsem pracovala. Na stránkách Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky je volně přístupná *Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989*,⁴¹ která by se podle úvodní stati měla dočkat také knižního vydání. Tato publikace je prvním větším pokusem o vědecké zhodnocení dosavadních poznatků o době vlády komunistického režimu. Podílel se na ní početný kolektiv autorů, kterému se povedlo zmapovat zásahy režimu do nejrozličnějších sfér společenského života. Protože se jedná o slovníkovou příručku, je patrná určitá roztržitost díla, na druhé straně tento přístup umožňuje snadné nalezení hledaného jevu. Příručku jsem použila jako základní zdroj informací celorepublikového vývoje. Pro správný vývoj jsem navíc použila knihu Miroslava Kocícha *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960*,⁴² protože v ní byly změny hranic regionů popsány podrobněji a demonstrovány na oblasti Ostravska. Z regionální literatury bych zde zmínila dosud jedinou českou publikaci popisující dějiny regionu *Nástin dějin Těšínska*,⁴³ která byla zpracována v roce 1992 historiky tehdejšího Slezského ústavu Československé akademie věd v Opavě. Měla sloužit veřejnosti jako první orientační práce k dané oblasti nezatížená dřívějším zkreslením a vedle starších dějin měla poskytnout také přehled o vývoji po 2. světové válce. Publikace není opatřena poznámkovým aparátem a sami autoři ji nepokládali

³⁹ *Kronika Farního sboru Albrechtice Slezské církve evangelické augsburského vyznání* (a.v.) 1946 – 1979 (90. léta), uložena u pastora Libora Šikuly v Albrechticích.

⁴⁰ *Kronika Českého svazu žen v Albrechticích 1948 – 1996*, uložena na Obecním úřadu Albrechtice.

⁴¹ *Slovníková příručka k Československým dějinám 1948 – 1989*. Praha 2006 [cit. 18. 4. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>.

⁴² Kocích, M.: *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960*. Opava 1997, 145 s.

⁴³ *Nástin dějin Těšínska*. Ostrava 1992, 263 s.

za konečný výsledek výzkumu. Kapitola nastiňující poválečný vývoj regionu je členěna tematicky a propojuje události celorepublikové s místními specifiky. Autoři se zaměřili zejména na dobu do konce 60. let, kterou konfrontují se současným stavem, období 70. a 80. let je z jejich strany věnována menší pozornost, což může být zapříčiněno i malým časovým odstupem. Unikátní prací monotematicky zaměřenou je publikace *Uhelné hornictví v ostravsko-karvinském revíru*,⁴⁴ která do velkých podrobností mapuje těžbu uhlí na Ostravsku. Tato publikace pracuje s velmi širokou pramennou základnou, i když i zde poznámkový aparát chybí. Problematikou polské národnostní menšiny se zabývá řada knih, já jsem při psaní diplomové práce pracovala zejména se dvěma – s knihou *Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920 – 1995)*⁴⁵ a s novější *Poláci na Těšínsku*.⁴⁶ Obě knihy jsou složeny z kapitol psaných různými autory, první z nich je zpracována tematicky a vyznačuje se vědecktější přístupem, druhá z nich je chronologická a má sloužit jako studijní materiál. Poznámkový aparát u obou chybí. Vědecky zpracovaná regionální témata nabízí také časopis *Těšínsko*⁴⁷ a sborníky *Studie o Těšínsku*,⁴⁸ z nichž jsem využila některé články týkající se Albrechtic a jejich okolí. Autorem řady článků v Těšínsku byl kronikář Česlav Valošek.

Literatury, z níž jsem čerpala, je poměrně velké množství. Mezi knihami jsou přehledové práce, jako *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960*,⁴⁹ *Bibliografie okresu Karviná*⁵⁰ nebo *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*,⁵¹ monografie, například *Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*⁵² nebo *Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska*,⁵³ či brožury k výročí místních spolků a institucí, například *170 – lecie budynku polskiej szkoły w Olbrachcicach*⁵⁴ a *35 let spotřebního družstva spółdzielni spożywczej Jednota-*

⁴⁴ Uhelné hornictví v ostravsko-karvinském revíru. Ostrava 2003, 564 s.

⁴⁵ Kaďubiec, K. D. a kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920 – 1995). Ostrava 1997, 315 s.

⁴⁶ Kaszper, R. – Małysz, B. (eds.): Poláci na Těšínsku. Český Těšín 2009, 128 s.

⁴⁷ Časopis Těšínsko vychází od roku 1957 čtyřikrát ročně.

⁴⁸ Studie o Těšínsku jsou vydávány od roku 1972, existuje 16 svazků.

⁴⁹ Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku.

⁵⁰ Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, 381 s.

⁵¹ Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 2 sv. Praha 2006, 759 a 623 s.

⁵² Schreier, P.: Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2004, 293 s.

⁵³ Polášek, J.: Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska. Český Těšín 2001, 381 s.

⁵⁴ 170 – lecie budynku polskiej szkoły w Olbrachcicach. Albrechtice 1998, 24 s.

Jedność Český Těšín.⁵⁵ Většina z nich přispěla k mé práci pouze malými střípky, proto zde všechny publikace neuvádím.

Jak už jsem zmínila výše, moje diplomová práce se od publikace Veroniky Matroszové a brožur liší také využitím dobových novin jako jednoho z pramenů. Prošla jsem příslušné ročníky regionálních periodik *Głosu ludu*, *Karvinských novin*, *Nové vesnice* a *Vesnických novin*. *Nová vesnice* a *Vesnické noviny* byly záležitostí okresu Český Těšín a vycházely pouze několik let, *Nová vesnice* v letech 1951 – 1958, *Vesnické noviny* v roce 1951 – 1952. Zabývaly se především zemědělskou tematikou a jejich informativní přínos pro tuto práci byl velmi omezený. *Karvinské noviny* vycházely od roku 1951 jako týdeník, ale o Albrechticích nepřinášely zprávy až do roku 1960, kdy došlo ke změně správní příslušnosti obce. Jejich vydavatelem byl ONV Karviná, přinášely čistě zprávy z okresu. Objevovaly se v nich ale také články agitačního a osvětového charakteru, které měly čtenáře vzdělat, popřípadě převychovat. Naproti tomu *Głos ludu* byl regionálním periodikem se širším zaměřením a dosahem. Vycházel třikrát týdně od roku 1945. Vedle zpráv z regionu přinášel informace o dění v Československu a Polsku a stručně informoval o událostech ve světě. Jeho součástí byly sportovní a zejména pak kulturní rubriky. Pravidelně také informoval o kulturních akcích a dění v místních kolech Polského kulturně-osvětového svazu (PZKO). Přestože byl periodikem s polským zaměřením a byl psán pouze v polském jazyce, měl odběratele bez ohledu na národnost. Obě periodika byla psána v duchu dobové ideologie a rétoriky a objevovala se u nich dobová témata, jako výzvy k účasti na polních pracích, veřejná chvála nebo pokárání v zemědělských záležitostech, hornická tematika apod.

Jako poslední bych zde zmínila práci s pamětníky. Jak už jsem uvedla dříve, respondentů bylo celkem dvanáct a všichni byli obyvateli Albrechtic, někteří z nich ale nebyli místními rodáky. Respondenty jsem vybírala většinou mezi lidmi, které jsem znala buď osobně, nebo od vidění, ve dvou případech mi setkání zprostředkoval někdo z rodiny, v jednom případě se nabídl pamětník. Snažila jsem se dbát na to, aby vzorek pamětníků byl co možná nejpestřejší a pokrýval různorodé kategorie v oblasti národnosti, povolání, místa původu a politické orientace. Ve výsledku mezi respondenty bylo 6 Čechů, 5 Poláků a jeden Slovák, 3 lidé pocházeli z rodin sedláků, 2 respondenti byli učitelé, 4 měli vystudovanou vysokou

⁵⁵ 35 let spotřebního družstva spółdzielni spożywczej Jednota-Jedność Český Těšín. Český Těšín 1984, 32 s.

školu, 6 lidí pracovalo na okolních šachtách, 2 respondenti se v dětství přistěhovali do Albrechtic z poddolovaných oblastí ve Stonavě, jeden respondent přišel z Ostravy, jeden ze Slovenska, dva lidé byli členy KSČ. Do těchto údajů jsem již zahrнула i tři pamětníky, s nimiž vedl rozhovor Gregorz Gašior a jejichž nahrávky jsou uloženy v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice. Gregorz Gašior pamětníky nejprve vyzval, aby pohovořili o svém životě a rodině a následně jim kladl doplňující otázky, které se v případě poválečné doby týkaly let 1948, 1968, politických podmínek života a zaměstnání, náboženských problémů, národnostních vztahů apod. Já jsem také postupovala ve dvou fázích, v první jsem nechala pamětníky vyprávět o jejich životě, v druhé jsem jim kladla otázky ohledně Albrechtic. Vzhledem k tomu, že pamětníci věděli, že materiál bude použit pro účely diplomové práce o obci, líčení jejich života se často velmi zkrátilo. Ne u všech respondentů se mi povedlo je rozpovídat natolik, aby jejich odpovědi byly obsáhlejší, proto jsou pořízené záznamy znatelně kratší než ty z Dokumentačního centra. Odrazilo se v tom i to, nakolik mě lidé znali a nakolik byli nebo nebyli z rozhovoru nervózní. Z hlediska metodologie také zřejmě nebylo v pořádku, že v průběhu druhé části rozhovoru se k respondentovi přidávali rodinní příslušníci, tedy manžel nebo manželka. Často byli přivoláni samotným respondentem, aby vypověděli nějakou příhodu nebo potvrdili jeho vzpomínku. I přes metodologické nedostatky ale byly nahrávky pro práci přínosem a pro mě do budoucna cennou zkušeností.

Jelikož na některých nahrávkách pamětníci mluvili polsky s prvky místního nářečí, převáděla jsem citované části z důvodu srozumitelnosti do češtiny. Obdobně jsem postupovala také při užití citací z polsky psaných novinových článků.

2. POVÁLEČNÁ SITUACE

Obec Albrechtice byla osvobozena Rudou armádou dne 3. května 1945 v dopoledních hodinách. Zvěst o příchodu sovětských vojáků se šířila rychle, a tak se k jejich uvítání ve středu obce sešel větší počet občanů. První vlna přišla do Albrechtic od sousední obce Stonava a bez zastavení pokračovala dále na Životice. V osadě Pacalůvka došlo k drobnějším bojům, při nichž padli tři příslušníci Rudé armády.¹ Druhá vlna vojáků dorazila do obce téhož dne odpoledne.² Paní Kornasová na dobu osvobozování vzpomíná takto: „*No, tož tu bylo plno vojska, to se tak hemžilo. Jenom jak tu Rusi přišli, tak se ubytovali po domech, no a to my děvčata jsme měly strach. Nebylo konkrétního nic, že by některou tu znásilnili, ale už to tak ta fáma šla, aji se asi dobývali k těm děvuchám, že prostě děvuchy měly špagát. Takový tam při té zbrojnici postavili kanón a tam prostě byl takový centr.*“³

V několika prvních týdnech panoval v obci chaos a nejistota. Milice byly sice v obci vytvořeny během prvních dnů a vzniklý místní národní výbor se sešel ke svému jednání již 6. května, ale ani jedna z institucí neměla pevný charakter. Nebylo zřejmé, na které okresní orgány je třeba se obracet. Žádosti o instrukce byly směřovány jak do Českého Těšína, pod nějž Albrechtice spadaly v době války, tak do Fryštátu, odkud byla správa obce řízena předtím.⁴

Osvobození obnovilo rovněž nepřátelství a nedůvěru mezi občany české a polské národnosti. Pan Kalina vzpomíná: „*Těsně po válce, to bylo velmi vybroušené. Například Češi založili třeba svoje lidové milice, Poláci měli svoje lidové milice a oni si každý nějak hlídali tady to, pokud to ještě nebylo jaksi zorganizované státem. Samospráva, tady byly vždycky dvě, vždycky byly dvě*

¹ V počtu padlých vojáků se zdroje liší. Článek *Vzpomínky komunistů* v Hornickém slovu uvádí dva mrtvé, památník četnické stanice zase čtyři Rusy a jednoho Němce. Uvádím proto údaje z obecní kroniky, které se opírají o jména padlých, vytesaná na pomníku na místním hřbitově. Padlí byli na hřbitově původně pohřbeni, ale v lednu 1946 byla jejich těla exhumována a dána do ústředního hrobu na městském hřbitově ve Frýdku. (SOkA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) – 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 3. 5. 1945.)

² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 73; Miczka, H. – Farník, A. – Siostrzonek, T.: *Vzpomínky komunistů*. In: Hornické slovo, 19. 4. 1975, s. 2.

³ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 6. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 40, 73; Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, s. 11.

*a vždycky se nějak stíraly mezi sebou, no to byly možná první dva tři měsíce.*⁵ V občanech polské národnosti vyvolávalo osvobození naději, že hranice státu budou pozměněny. Polská vlajka, která vlála na Dělnickém domě, kulturním centru obce, spolu s nápisy „*Ať žije Polská republika*“ a „*Ať žije demokratické Polsko*“, byla sundána až po zásahu partyzánského vojska 7. května. Češi si nebyli jisti, zda se občané polské národnosti mohou zapojit do správy obce. Podle instrukcí velitele milice v Českém Těšíně byl místní národní výbor sestaven pouze z občanů české národnosti. Toto složení ale nebylo definitivní. Také vyučování na polské škole bylo zastaveno, jednak protože učitelé nebyli státně spolehliví, a jednak protože nebylo jisté, zda bude v budoucnu vyučování v polském jazyce povoleno.⁶

Ohledně hranic panovala nejistota ještě dlouho po skončení války. Přitom podle pana Kaliny bylo rozhodnuto již při osvobozování: „*My jsme třeba věděli, že to bude Česká republika, poněvadž když přišli Rusi, to též bylo zajímavé, jsem byl u kněze Valoška, my jsme se učili latinu, jako abysme mohli po válce jít do školy, a zrovna přijeli ti Rusi, ruští vojáci, a byl tam nějaký oficír, to už nevím, jaká to byla šarže, a Valoškové se víceméně hlásili k české národnosti, a tak se ho tam poptávali, jestli neví, co to tu bude. No a on vytáhl mapu z kapsy, bo to byl jakýsi oficír, pohledal a říkal: „To bude Česká republika.“ Čili oni už to tady jaksi víceméně měli rozhodnuté.*“⁷ Naděje polské menšiny živila z velké části zahraniční polská média, například katovický rozhlas, který podával o situaci Poláků na Těšínsku neustále zprávy. V jednom ze svých zpravodajství popsal i vyhrocenou situaci v Albrechticích.⁸ Po dvouletém jednání nakonec došlo 10. března 1947 za značného přispění Moskvy k podepsání smlouvy mezi Československem a Polskem o přátelství a vzájemné pomoci. Národnostní problémy a napětí se však v oblasti Těšínska udržovaly i nadále.⁹

Do národnostních otázek velkou měrou zasahovala komunistická strana. Do svých řad přijímala od počátku i občany polské národnosti a podporovala do jisté

⁵ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3.

⁶ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 73, 200.

⁷ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 21. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

⁸ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic Sboru národní bezpečnosti (SNB), 1945; tamtéž, inv. č. 452, kart. č. 836, štvavé vysílání katovického rozhlasu.

⁹ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945 – 46; tamtéž, inv. č. 374, kart. č. 814, měsíční hlášení stanic SNB, 1947 – 48; Janák, D. – Prokop, R. – Krol, J.: Základní rysy vývoje československého Těšínska po roce 1945. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava 1992, s. 124 – 125.

míry požadavky polské menšiny.¹⁰ Okresní výbor KSČ ve Fryštátě zasáhl proti čistě českému složení MNV. Rovněž nároky na polskou školu v Albrechticích komunistická strana podporovala.¹¹ Hned po osvobození v ní samotné ale došlo k problémům, které musely řešit nadřízené orgány strany. Nově ustavená vesnická organizace¹² (VO KSČ) byla obviněna, že nepřijímá členy české národnosti a vyvěšuje plakáty pouze v polském jazyce. Okresnímu výboru strany se spor nepodařilo urovnat, o právoplatnosti ustavené vesnické organizace, složené sice především z občanů polské národnosti, ale členů dlouhodobých a národnostně spolehlivých, tak rozhodla až krajská organizace.¹³

Během června se již situace v místních orgánech moci stabilizovala. Sbor národní bezpečnosti (SNB) nahradil místní milice a začal dbát na pořádek v obci.¹⁴ Dne 10. června proběhl další pokus o ustavení národního výboru. Do konce září v něm ještě docházelo k personálním změnám, ale počet členů a poměr stran již zůstaly zachovány. Předsedou byl zvolen Rudolf Ľabudek. Nejsilnější pozici v místním národním výboru měla KSČ s 16 mandáty, všech dvanáct občanů polské národnosti bylo jejími zástupci. Následovaly Československá sociální demokracie (ČSSD) s 5 zástupci a Československá strana národně socialistická (ČSNS) se 3 zástupci. Československá strana lidová (ČSL) neměla v MNV zastoupení až do voleb v roce 1946.¹⁵ V zastupitelském orgánu nebyly osoby polské národnosti, které projevíly neloajalitu k Československé republice, a osoby, které podepsaly během okupace tzv. volkslistu, to znamená, že byly zapsány do úředního seznamu občanů německé národnosti.¹⁶ Vedle běžných obecních záležitostí řešil národní

¹⁰ Janák, D. – Prokop, R. – Krol, J.: Základní rysy vývoje československého Těšínska po roce 1945. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava 1992, s. 122.

¹¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 73, 200.

¹² Koncem 40. a začátkem 50. let je tato instituce v pramenech označována jako místní organizace KSČ.

¹³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 344 – 345; Miczka, H. – Farnik, A. – Siostrzonek, T.: Vzpomínky komunistů. In: Hornické slovo, 19. 4. 1975, s. 2.

¹⁴ SOkA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) – 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 3. 5. 1945.

¹⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 42, 74; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

¹⁶ Tito občané obdrželi úřední potvrzení, do které ze čtyř možných skupin byli zapsáni. Tomuto potvrzení se lidově říkalo volkslista. (Borák, M.: Německá okupace Těšínského Slezska [cit. 27. 10. 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.avhts.eu/index.php?id_stranky=84>.)

výbor otázku zásobování, udržoval pořádek v obci a dbal na zajištění majetku po Němcích a zrádcích.¹⁷

Ustavení vyšších správních orgánů následovalo v září. Dekretem prezidenta republiky o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění ze 4. prosince 1944¹⁸ byl stanoven způsob jejich volby.¹⁹ Místní národní výbor svolal volební schůzi na 13. září. Z jednotné kandidátky bylo aklamací zvoleno sedm volitelů, kteří měli zastupovat obec na okresním shromáždění, kde se volil jednak okresní národní výbor a jednak delegáti na zemské sjezdy.²⁰ Dalším ze svých dekretů ze dne 27. října 1945²¹ obnovil Eduard Beneš obvody správních okresů a zemí podle stavu k 29. září 1938. Obec Albrechtice tak znovu připadla pod správní a soudní okres Fryštát.²² (správní vývoj viz. Příloha č. 1)

Jakmile se povedlo překonat počáteční chaos, začala se obec vypořádávat s důsledky války mnohem systematictěji. Během války byly Albrechtice bombardovány pouze částečně, takže na budovách nevznikly větší škody. Z celkového počtu 322 obytných domů bylo poškozeno osm.²³ Němci ale při ústupu poškodili železniční most, čímž byla na několik měsíců přerušena trať Moravská Ostrava – Český Těšín.²⁴ Opravu vyžadoval také další most přes řeku Stonávku. Peníze se ale na tento projekt sháněly podstatně hůře, takže albrechtičtí občané museli vystačit s provizorním řešením až do roku 1950.²⁵ Na poválečné obnově se podílel projekt Budujeme Slezsko, také byly realizovány sbírky, například

¹⁷ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 74; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 245, kart. č. 789, NV – reorganizace; Beck, P.: Cesta okresu Karviná k osvobození a k současnosti. Karviná 1985, s. 20.

¹⁸ Ústavní dekret prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění ze dne 4. prosince 1944.

¹⁹ Balík, S.: Politický systém českých zemí 1848 – 1989. Brno 2003, s. 123 – 124; Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 115.

²⁰ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

²¹ Dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory ze dne 27. října 1945.

²² Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, s. 11.

²³ SOKA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) - 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 3. 5. 1945; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 649, kart. č. 889, hospodářsko-sociologický průzkum; tamtéž, inv. č. 651, kart. č. 890, seznam válečných škod na budovách.

²⁴ SOKA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) - 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 3. 5. 1945; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945.

²⁵ ZAO, fond ZNV, exp. Ostrava (1888) 1945 – 1949 (1951), inv. č. 1114, kart. č. 1033, obecní most II. třídy přes řeku Stonávku; Valošek, Č.: Z kronikářských záznamů. In: Těšínsko, 4/1996, s. 9.

na pozůstalé po obětech fašistů.²⁶ Se zásobováním základními potřebami pomáhala v okrese Fryštát mezinárodní organizace UNRRA (Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu). V Albrechticích vznikla při místním národním výboru komise, která měla zásobování na starost. Nicméně mezi lidmi panovala nespokojenost, což se projevovalo také bujením černého obchodu. Nedostatky v zásobování byly pociťovány zejména u obuvi, šatstva a textilií. Špatně místní občané snášeli také zvýšení cen v poměru k hodnotě měny a malé přiděly uhlí, protože obec se nacházela v blízkosti jeho těžby a řada obyvatel pracovala v hornictví.²⁷

V Albrechticích bydlelo během války jen několik rodin německé národnosti. Většina z nich prchla ještě před příchodem Rudé armády, zbylí Němci byli zajištěni.²⁸ Byl proveden soupis jejich majetku, pro majetek neaktivnějších Němců Rudolfa Grosse a Bedřicha Korseka byli jmenováni správci. Jejich nábytek byl přidělován jako náhrada za válečné škody různým žadatelům.²⁹ Odsun měla na starosti čtyřčlenná komise, jeho přípravy v okresním měřítku byly dokončeny koncem roku 1945, sběrný tábor pro okres Fryštát se nacházel v Karvinné. Z odsunu byli vyňati ti, kteří žili ve smíšených manželstvích anebo získali prozatímní osvědčení o československé státní příslušnosti. Vrchní strážmistr místního SNB Josef Uvíra navrhoval v zájmu uvolnění atmosféry v obci odsunout také několik rodin polské národnosti zejména těch, které přišly v letech polského záboru 1938 – 1939. Jeho návrhy ale zůstaly bez odezvy.³⁰

Na pokyn ONV měl být dne 29. června 1945 proveden soupis občanů majících tzv. volkslistu.³¹ Podle údajů ze září 1945 měli volkslistu č. 1 dva obyvatelé Albrechtic, označovala jejich říšskou příslušnost a angažovanost v nacistických organizacích. Volkslista č. 2 označovala Němce pasivní a mělo ji 22 obyvatel.

²⁶ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 329; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 555, kart. č. 859, akce „Budujeme Slezsko“.

²⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 43, 48 – 50; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945 – 1946; tamtéž, inv. č. 374, kart. č. 814, měsíční hlášení stanic SNB, 1947 – 48.

²⁸ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945.

²⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 325 – 326.

³⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 329; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky II. 1945 – 1949, inv. č. 7, kart. č. 3, odsun Němců a Maďarů z okresu díl II.

³¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 328.

Volkslista č. 3 charakterizovala Němce na zkoušku a vlastnilo ji celých 1 092 obyvatel. Byla vnucována všem, kteří se při nacistickém soupisu obyvatel v roce 1939³² přihlásili jako Slezané, proto tato skupina měla největší zastoupení. Volkslistu č. 4 mělo 63 obyvatel. Z celkového počtu 1774 obyvatel byly tedy do německých seznamů zapsány 2/3.³³ Všichni obyvatelé Albrechtic museli projít rehabilitačním řízením. Za tímto účelem byly sestaveny dvě komise a určeny poplatky za udělení československého občanství a osvědčení o státní a národní spolehlivosti. Až na malé výjimky proběhlo rehabilitační řízení do konce dubna 1946.³⁴

Ještě před volbami do Ústavodárného národního shromáždění, které se konaly v roce 1946 a na jejichž základě mělo být rekonstruováno složení MNV, byla projednána otázka správcovství místního Dělnického domu, který byl za německé okupace pod správou tzv. Arbeitsfrontu v Katovicích. Dne 13. února byl ve funkci národního správce okresním národním výborem potvrzen Adolf Farník.³⁵

V Albrechticích bylo do voličských seznamů zapsáno 1 073 voličů, pětadvaceti lidem byl vydán voličský průkaz. Volby se konaly 25. května ve dvou místnostech české školy. Bylo odevzdáno 1 032 platných hlasů. Z toho 558 hlasů získala KSČ, 202 hlasů ČSSD, 140 hlasů ČSNS a 119 hlasů ČSL. Mimo to bylo odevzdáno 13 bílých lístků. Podle této volby byl také 7. července nově ustaven národní výbor o 24 členech. Komunistické straně připadlo 13 mandátů, sociální demokracii 5 mandátů a zbylé dvě strany získaly po třech mandátech. Na ustavující schůzi byl zvolen předseda Jan Kuřec, 1. náměstek Rudolf Ľabudek, 2. náměstek Vilém Kaluža a dalších pět členů rady. Poláci i Češi byli zastoupeni rovnoměrně. Členové jednotlivých komisí pak byli zvoleni na schůzi 5. srpna.³⁶

Hlavním úkolem nově ustaveného národního výboru bylo vyřešit otázku konfiskací majetku po Němcích a zrádcích. Byly shromážděny důkazy

³² Z celkového počtu 1 717 obyvatel se 789 hlásilo k národnosti polské, 100 k národnosti české, 13 k národnosti německé, 819 k národnosti slezské a 3 k jiné (Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 130.).

³³ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

³⁴ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 44, 329 – 330; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB, 1945 – 1946.

³⁵ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 524, kart. č. 850, seznamy národních správců; Kazík, J.: Dom robotniczy w Olbrachcicach. In: Domy Robotnicze. Český Těšín 1989, s. 41.

³⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 46 – 49; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

o problematickém chování v době okupace o více než třech desítkách lidí. Někteří z nich byli odsouzeni podle dekretu č. 138/45 Sb.³⁷ k vězení, pokutě nebo pokárání.³⁸ Na schůzi rady MNV konané dne 17. listopadu 1946 bylo pak jednáno o konfiskaci majetku podle dekretu č. 108/45 Sb.³⁹ a dekretu č. 12/45 Sb.⁴⁰ Bylo rozhodnuto konfiskovat majetek po Němcích Rudolfu Grossovi, Bedřichu Korsekovi a Jindřichu Michnikovi. Dále byl zkonfiskován dům bývalé Spar und Darlehnskasse č. p. 230 a následně prodán národnímu výboru. Od konfiskace dalších proviněných osob bylo podle obecní kroniky upuštěno s tím, že *„jejich provinění nebyla tak velká a kdyby měla být provedena, musel by se zabavovat majetek i jiným občanům, kteří se provinili proti československému státu a národu za polské okupace v roce 1938.“*⁴¹ Na katastru obce se také nacházel lesní komplex o rozloze 194 ha patřící hraběti Larisch Mönnichovi, který byl rovněž po válce zkonfiskován. Majitelem obecní honitby se stala obec.⁴² Proti konfiskacím byla ve většině případů podána odvolání, a přestože byla zamítnuta, řízení se protáhla až do roku 1948.⁴³

³⁷ Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti ze dne 27. října 1945.

³⁸ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 389, kart. č. 816, seznamy všech osob trestaných podle retribučního dekretu.

³⁹ Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy ze dne 25. října 1945.

⁴⁰ Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa ze dne 21. června 1945.

⁴¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 74 – 75.

⁴² SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 574, kart. č. 864, konfiskace Larisch-Mönnichova majetku; tamtéž, inv. č. 649, kart. č. 889, hospodářsko-sociologický průzkum.

⁴³ ZAO, fond SmKNV Ostrava – odbor zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975), kart. č. 162, konfiskace; SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 198, kart. č. 53, konfiskace majetku dle dekretu č. 108/45 Sb.; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 566, kart. č. 863, seznam konfiskovaného majetku; tamtéž, inv. č. 578, kart. č. 865, seznam konfiskovaného zemědělského majetku.

3. ODRAZ UDÁLOSTÍ ROKU 1948

Rok 1948 s sebou přinesl velké změny a stal se jedním z mezníků poválečného vývoje naší země. Během druhé světové války a v prvních letech po jejím skončení získala komunistická strana velké sympatie veřejnosti, což jí přineslo značnou politickou moc a umožnilo v únoru 1948 převzít při nenásilném převratu vládu v celé zemi. Prostředkem k uskutečnění tohoto plánu se staly akční výbory Národní fronty (AV NF), k jejichž zakládání vyzval Klement Gottwald 21. února na Staroměstském náměstí.¹

V Albrechticích mělo převzetí moci vcelku klidný průběh. Komunisté měli ze všech politických stran nejsilnější postavení již v prvních živelně vznikajících národních výborech, jejich převahu potvrdili i voliči v roce 1946. Tato skutečnost však nebyla pouze odrazem celorepublikových tendencí. Hrál zde svou roli i fakt, že převládajícím zaměstnáním obyvatel obce bylo hornictví.² Již před válkou slavila strana v obci úspěchy. Ve 30. letech zvítězila jak v komunálních volbách v roce 1932, tak ve volbách do Národního shromáždění (NS) o tři roky později.³ Ve svých řadách sdružovala členy bez ohledu na jejich národnost. To ještě posílilo její preference. V obci s téměř 60 % obyvatel polské národnosti se pro tyto stala po zákazu polských politických stran vhodnou alternativou. Dařilo se jí také tlumit vyhocené národnostní vztahy, což ocenili zejména ti, kteří toužili po uklidnění poměrů.⁴

Dle hlášení SNB o politické situaci se únorové události v obci neprojevíly nijak výrazně, aspoň podle stručného komentáře opakujícího se každý měsíc: „Vzájemný poměr mezi jednotlivými politickými stranami ve zdejší obvodě jest dobrý a tyto strany vzájemně ve shodě spolupracují.“⁵ Poněkud jiný názor

¹ Kaplan, K.: Československo v letech 1945 – 1948. Praha 1991, s. 41 – 43, 48; Mlýnský, J.: Únor 1948 a akční výbory Národní fronty. Praha 1978, s. 34.

² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 1979 – 1983, s. 106; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 649, kart. č. 889, hospodářsko-sociologický průzkum.

³ Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku, s. 29; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 32.

⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 344; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), inv. č. 63, kart. č. 4, evidence obyvatel.

⁵ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 374, kart. č. 814, měsíční hlášení stanic SNB, 1948.

nacházíme v obecní kronice, kde jsou zachyceny vzpomínky Teodora Siostrzonka, jednoho z tehdejších aktivních členů komunistické strany: „*Politické strany (komunistická, sociálně demokratická, národně socialistická a lidová) vázané Košickým vládním programem zpočátku spolupracovaly. Později došlo mezi jednotlivými stranami k nedorozumění, která se víc a více zaostřovala podobně jako ve vládě. V Albrechticích, krátce před únorovými událostmi v roce 1948, připravovaly politické organizace mimo Komunistickou stranu Československou dle směrnic, které dostávaly z nadřízených centrál, převzetí moci do svých rukou v obci. Tak to mělo proběhnout v celém státě. Obec byla rozdělena na několik obvodů. Na daný povel se měli dostavit zástupci těchto stran na místní národní výbor a převzít vládu. Lidová strana měla připravené letáky, které měly být rozdány těsně před převzetím moci na místním národním výboru v obvodech. K rozdání letáků nedošlo. Takto měla být Komunistická strana Československa odsunutá od vlády.*“ Vesnická organizace KSČ se na odvrácení útoku ostatních stran připravovala na základě instrukcí okresního výboru strany. Spojkou mezi okresní a místní organizací se stal Josef Szelong z osady Pacalůvka.⁶

K vytvoření místního akčního výboru Národní fronty došlo v Albrechticích v prvních čtyřech dnech, Okresní akční výbor ve Fryštátě o tom byl informován 25. února. Předsedou třináctičlenného orgánu se stal Rudolf Molinek, jednatel Václav Hejra. Byl složen ze zástupců čtyř politických stran a místních zájmových korporací – Československých partyzánů, Svazu osvobozených politických vězňů, Slezské matice osvěty lidové (SMOL), Polského kulturně-osvětového svazu, Československého svazu mládeže (ČSM) a Svazu polské mládeže (SMP).⁷ Pan Kalina byl přímým účastníkem těchto událostí, do prvního akčního výboru byl vybrán za Svaz polské mládeže: „*Já si na tu dobu dobře pamatuju, poněvadž jsem se zúčastnil tenkrát jako mládežník, bralo se do té Národní fronty z každé té organizace někoho, tak já jsem tam byl za mládežníky. U nás to byla formální záležitost. To bylo víceméně shora nařízené, takže se chodilo po dědině a dávalo se pozor, jestli nejsou někde nějaké rozruchy nebo tak něco, ale tady byl úplně stoprocentní klid.*“ Jak probíhaly schůze akčního výboru, si pan Kalina nepamatoval: „*[Scházeli jsme se]*

⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 76 – 77.

⁷ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 314, kart. č. 802, spolupráce MNV v okrese s AV NF; SOKA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 95, kart. č. 48, korespondence o obcích.

možná velmi málo, to bylo řízené víceméně z okresního výboru strany a nás tam potřebovali jako stafáž víceméně ku temu.“⁸ Tento první akční výbor neměl dlouhého trvání. K jeho reorganizaci došlo po pár dnech. Předsedou se stal František Szelong, místopředsedou Teodor Siostrzonek, jednatelem zůstal Václav Hejra. Počet členů byl zvýšen na patnáct. Tohoto akčního výboru se již neúčastnili členové ČSNS ani SMOL. Místo nich se v něm objevil zástupce Svazu přátel Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Pokud sečteme zástupce komunistických stran i ze zájmových seskupení, zjistíme, že komunisté měli v tomto akčním výboru nadpoloviční většinu šedesáti procent. Zbylí členové s výjimkou zástupce ČSL byli sociální demokraté.⁹ Pro řadu lidí byly změny v obci v těchto dnech málo patrné, komunistická strana byla ve vedení obce již od skončení války, takže rok 1948 ani jako nějaký mezník nevnímali. Třeba paní Kornasová si na únorové události nevzpomíná, dominantní událostí z té doby pro ni byla tragická smrt Jana Masaryka.¹⁰

Hlavním úkolem akčních výborů Národní fronty bylo provést očistu veřejného života a sice od jedinců nespolehlivých, neplnících své povinnosti, od nepotrestaných kolaborantů a od všech, kteří nesmýšleli v duchu lidové demokracie.¹¹ Prvním působištěm, kterému věnoval MAV NF pozornost, byl místní národní výbor. Již 2. března navrhl odvolání čtyř členů předsednictva zastupující ČSNS a ČSL, mezi nimi i původního člena akčního výboru Jana Kupku. Na doporučení ONV je měli nahradit členové celostátních masových organizací. Akční výbor navrhnul členy PZKO, ČSM, SMP a partyzánů. O zastoupení v místním národním výboru žádal i Svaz osvobozených politických vězňů, proto byl 3. dubna odvolán poslední zástupce ČSL Karel Malina, paradoxně člen akčního výboru, a člen politických vězňů jej v místním národním výboru nahradil. Alois Staříčný přešel v květnu ke KSČ, čímž své zastoupení ztratila i ČSNS. Očista místního národního výboru tak ve svém důsledku vedla k zániku obou méně početných stran.¹² Jako

⁸ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 2.

⁹ SOkA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 95, kart. č. 48, korespondence o obcích.

¹⁰ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

¹¹ Mlýnský, J.: Únor 1948 a akční výbory Národní fronty. Praha 1978, s. 41, 52.

¹² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 347; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 20. 3. a 27. 5. 1948; SOkA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 95, kart. č. 48, korespondence o obcích.

v celém státě tak i v Albrechticích byla vláda jedné strany dovršena sloučením ČSSD s KSČ a to na společné schůzi v Dělnickém domě 11. září.¹³

Místní akční výbor Národní fronty věnoval svou pozornost i jiným oblastem veřejného působení. V důsledku jeho zásahů byl zbaven funkce předsedy Jednotného svazu českých zemědělců (JSČZ) Stanislav Nevřela, protože neskýtal „záruku klidného vývoje a spolupráce v lidově demokratické republice.“¹⁴ Byla dále přetvořena místní školní rada a vyměněn řídící učitel polské školy Jan Głombek, protože se choval popudlivě k obyvatelstvu a místním činitelům. Místo si s ním vyměnil řídící učitel Jindřich Bonczek ze Stonavy. Z důvodu nepřátelského postoje k lidové demokracii byl přeložen do Louk a následně do Horní Suché také řídící učitel české školy, již zmíněný Jan Kupka.¹⁵ Nacionálně založený velitel stanice SNB Josef Uvíra si v měsíčním hlášení postěžoval, že „jeho nepřítomnost bude v Albrechticích těžce pociťována, protože to byl zde jediný člověk z české strany, který se všemožně staral jak o kulturní, tak i o národnostní povznesení zdejšího člověka.“¹⁶ Sám musel také čelit nařízení akčního výboru, který chtěl z hasičského sboru, jehož byl starostou, vyloučit devět členů. Po konzultaci s vedením Okresní hasičské jednoty v Orlové ale vzkázal akčnímu výboru, že na takový požadavek nemá právo a věc vyzněla do ztracena.¹⁷

Místní akční výbor nebyl jediný, kdo měl provádět očistu veřejného života. Akční výbory byly zakládány i při místních organizacích a spolcích. U některých vznikaly se značným zpožděním, o jiných nemáme zprávy, takže nemůžeme s jistotou říct, zda vůbec existovaly. Na základě soupisu povolených spolků z 6. dubna víme, že oba polské spolky PZKO i SMP akční výbory ustavené měly. Ze čtyř českých spolků – včelařského, Farní charity v Albrechticích, Spolku divadelních ochotníků Fr. Sokola Tůmy a odboru SMOL – neměl akční výbor ani jeden. U včelařského spolku a odboru SMOL akční výbory později vznikly, stejně

¹³ SOKA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) – 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 27. 6. 1948.

¹⁴ SOKA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 39, kart. č. 21, kádrový materiál spolků a společenstev – JSČZ.

¹⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 5. 1948; SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955, s. 27; SOKA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 45, kart. č. 24, české školství; tamtéž, inv. č. 46, kart. č. 24, polské školství.

¹⁶ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 374, kart. č. 814, měsíční hlášení stanic SNB, 2. 4. 1948.

¹⁷ SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955, s. 27.

tak u JSČZ. Na rozdíl od místního akčního výboru byly tyto vytvořeny pouze za účelem očisty organizace a pak byly rozpuštěny.¹⁸ Místní akční výbor měl i nadále spolupracovat s MNV. Měl k jeho práci podávat připomínky a návrhy, měl být oporou při plnění jeho úkolů a měl mobilizovat lidi při hospodářských a politických aktivitách.¹⁹

Dne 9. května dovršilo svou činnost Ústavodárné národní shromáždění schválením ústavy. Tím, že jeho poslání bylo splněno, bylo nutné zvolit ve volbách nové Národní shromáždění. Lidé mohli dát hlas jednotné kandidátce Národní fronty, což bylo vykládáno jako souhlas s politickým děním posledních měsíců, nebo mohli odevzdat bílý, tzn. prázdný lístek. Dne 30. května se dostavilo do budovy polské školy 1 137 voličů, z toho sedm na voličský průkaz. Tyto volby byly vyzdvihovány jako vzor spolupráce, bylo zdůrazňováno, že jim nepředcházela žádná štvavá kampaň stran. Slavnostní atmosféru podtrhovala doprovodná hudba.²⁰ Většina zúčastněných volila veřejně. K jednomu incidentu ale přece jenom došlo. Jeden z voličů „*na dotaz člena volebního výboru, ... zda bude hlasovat veřejně nebo tajně, odpověděl: „To je moje věc,“ udělal 2 kroky od stolu, potom před předsedou volebního výboru odhodil legitimační lístek a kandidátku na stůl s poznámkou, že nebude volit.*“ Jednalo se o Emila Witalu, bývalého člena předsednictva MNV zvoleného za stranu lidovou, který byl nucen opustit své místo při očištění veřejného života. Jinak ale většina hlasů byla odevzdána ve prospěch kandidátů Národní fronty, volilo je 1 119 občanů. Bílých lístků bylo odevzdáno 17, jeden hlas byl neplatný.²¹

Červnem v Albrechticích skončilo období personálních změn a obec se začala více zaměřovat na budování socialismu. Snahou státu bylo zapojit co nejvíce lidí do masově politické práce. Za tímto účelem vznikla při místním

¹⁸ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 417; SOKA Karviná, fond SMOL Albrechtice 1945 – 1949, kniha č. 1, zápisy ze schůzí, 29. 3. 1948; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), inv. č. 113, kart. č. 197, seznam spolků; SOKA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 39, kart. č. 21, kádrový materiál spolků a společenstev – JSČZ.

¹⁹ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 314, kart. č. 802, spolupráce MNV v okrese s AV NF.

²⁰ SOKA Karviná, fond ČS Albrechtice (1912) - 1948, kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949, 30. 5. 1948; SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí; Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J.: Dějiny správy v českých zemích. Praha 2005, s. 423 – 424.

²¹ SOKA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

národním výboru rada žen.²² Zakládajících členek bylo šest, první předsedkyní se stala Štěpánka Ciešlová. Od počátku se rada žen zapojovala do agitační práce pro socializaci vesnice a během několika let se stala jednou z nejaktivnějších složek Národní fronty.²³ Naopak jiné spolky musely ukončit svou činnost. Slezská matice osvěty lidové byla shledána zbytečnou, a tak na konci roku byla svolána poslední likvidační schůze.²⁴

V roce 1948 ještě došlo k výměně předsedy národního výboru. Tentokrát ale nešlo o politický záměr. Dne 17. července podal Jan Kuřec svou rezignaci z důvodu špatného zdravotního stavu. Záležitost byla předána okresnímu národnímu výboru a vedení provizorně převzal 1. místopředseda Rudolf Ľabudek. Vzhledem k většímu důrazu, který byl kladen na socializaci vesnice, se ukázaly prostory úřadovny MNV jako nedostačující. Mimo dvou místností v domě Jindřicha Šliwky č. p. 280 tak byla pro úřadovnu zemědělského oddělení pronajata s platností od 1. ledna 1949 ještě další místnost v domě Valerie Swaczynové č. p. 312.²⁵

²² Zpočátku nebyla rada žen pevnou organizací, proto k jejímu ustavení došlo několikrát. Prameny ji zároveň uvádí pod různými názvy, například odbor žen, kroužek žen apod. Od roku 1952 se již setkáváme s trvalým označením výbor žen, popř. Český svaz žen.

²³ Počátky ženského hnutí v Albrechticích (roky 1948 – 1960), koncept k nevydané brožuře Emy Svobodové, uložen v soukromém archivu v Albrechticích, s. 1 – 3.

²⁴ SOKA Karviná, fond SMOL Albrechtice 1945 – 1949, kniha č. 1, zápisy ze schůzí, 31. 12. 1948.

²⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 17. 7. a 12. 12. 1948; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 54.

4. SPRÁVNÍ A POLITICKÝ VÝVOJ V LETECH 1949 – 1968

Začátkem roku 1949 se komunistické straně podařilo v Československu prosadit reorganizaci státní správy. Zemské uspořádání, považované za příliš strnulou formu, bylo s platností od 1. ledna nahrazeno krajským zřízením.¹ Vznikly tak menší územní celky, jejichž vnitřní dění bylo z hlediska státní moci lépe kontrolovatelné. Došlo také k reorganizaci okresů.² Národní výbory se staly správními centry a vzájemnou propojeností vytvářely hierarchickou strukturu. Národní výbory v obcích podléhaly okresním národním výborům a ty zase krajským. Systém měl být oporou politického režimu zejména díky blízkosti občanům. Svými kompetencemi zasahovaly národní výbory do všech sfér lidského života. Za výrazného působení představitelů komunistické strany prosazovaly státní ideologii mezi lidmi a působily na jejich masovou mobilizaci.³

Územní reorganizace se dotkla také Albrechtic. Staly se součástí Ostravského kraje a s platností od 1. února 1949 přešly pod okres Český Těšín.⁴ Mělo to své opodstatnění, byť některé věci přibližovaly obec více okresu Karviná.⁵ Většina pracujících obyvatel totiž byla zaměstnána v hornictví, takže dojížděla do obcí a měst karvinského okresu. Na druhé straně svým zemědělským charakterem obec odpovídala těšínské a jablunkovské oblasti. Byla zde ještě jedna výhoda, a sice přímé železniční spojení s Českým Těšínem. To se objevilo jako argument pro změnu příslušnosti i v poválečném hospodářsko-sociologickém průzkumu Albrechtic. Do Karviné totiž jezdil spoj pouze třikrát za den a byl určen horníkům.⁶ Našli se v obci ale i lidé, kteří změnu příslušnosti za pozitivum nepovažovali. Například řídící učitel české školy v ní viděl „*přechod na okres venkovský*,“

¹ Zákon č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení ze dne 21. prosince 1948.

² Vládní nařízení č. 3/1949 Sb. o územní organizaci okresů v českých zemích ze dne 18. ledna 1949.

³ Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J.: Dějiny správy v českých zemích. Praha 2005, s. 446 – 447; Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 124, 129 – 131.

⁴ Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, s. 11.

⁵ Okres Karviná zahrnoval území bývalého okresu Fryštát s výjimkou Albrechtic, které připadly okresu Český Těšín, a Bohumína, který se stal součástí okresu Ostrava. Samotná obec Karviná vznikla sloučením obcí Fryštát, Karvinná, Darkov, Ráj a Staré Město v jeden celek. (Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, s. 14.)

⁶ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 649, kart. č. 889, hospodářsko-sociologický průzkum.

což mělo do budoucna přinést „zvýšení dodávek u rolníků, méně zboží v obchodech atd.“⁷

Postupem času se ukázalo, že práce národních výborů ne vždy odpovídá představám státní moci. Členy národních výborů měli být politicky spolehliví jedinci, kteří by zároveň měli i důvěru lidí. K dosažení tohoto ideálu měly přispět četné reorganizace v několika po sobě jdoucích letech.⁸ První z nich se v Albrechticích uskutečnila hned v květnu 1949. Na plenární schůzi konané 8. května bylo na pokyn nadřízených orgánů a předsednictva KSČ vyměněno osm členů pléna. Zároveň zde byl zvolen nový předseda. Stal se jím dosavadní 1. náměstek Rudolf Ľabudek, který zastupoval nemocného Jana Kuřce již několik měsíců.⁹

Národní výbor vykonával veřejnou správu v různých oblastech. Za tímto účelem vznikaly specializované komise. V Albrechticích to byly komise finanční, silniční a stavební, bytová, zemědělská, sociální, letopisecká, bezpečnostní, mimořádná vyživovací a osvětová. Členy komisí byli z větší části členové pléna.¹⁰

Rozsáhlá reorganizace národních výborů proběhla v následujícím roce. Jednalo se o celostátní akci zahájenou vládním nařízením ze dne 28. února 1950 o nové organizaci místních národních výborů.¹¹ Přípravy zabraly několik měsíců, během nichž bylo nutné navrhnout a projednat kandidáty. Byly zapojeny místní organizace KSČ i místní akční výbory s jednotlivými složkami NF, kandidátka musela rovněž projít nadřízenými orgány těchto institucí. Cílem bylo odstranit vedoucí funkcionáře, kteří jednali příliš samostatně, přiblížit členy národního výboru co nejvíce obyvatelům obcí a rozšířit plénium o dosud méně zapojené skupiny obyvatel, jako byly ženy, mladí lidé a dělnické profese, aby „věkový průměr pokud možno nepřesahoval 35 let“ a aby „byla uplatněna zásada vedoucí úlohy dělnické třídy.“¹²

Snahou bylo zapojit do reorganizace také občany, proto s nimi byly pořádány hovory, veřejné schůze, na nichž byli přítomní seznámeni s děním

⁷ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1948/1949.

⁸ Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 131.

⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 12. 12. 1948 – 8. 5. 1949.

¹⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 6. 6. 1949.

¹¹ Vládní nařízení č. 14/1950 Sb. o organizaci místních národních výborů ze dne 28. února 1950.

¹² SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 272, kart. č. 196, reorganizace MNV.

na MNV, s náplní práce funkcionářů a byli jim představeni noví kandidáti. Aby v Albrechticích přišlo co nejvíce lidí, „byly vytvořeny dvojice, které chodily po vesnici s pozvánkami a zvaly na hovory, pak školní děti měly napsán diktát od svých učitelů, kde měly napsané pozvání pro své rodiče, a tak byli uvědoměni a museli pro kontrolu to podepsat svým dětem, které zase toto musely ukázat svému učiteli. Dále byly vyvěšeny plakáty, dále v kostele faráři to oznámili.“ Na reorganizaci dohlížel újezdní tajemník Antonín Klus. S jejím průběhem byl spokojen, zejména s přípravou hovorů a jejich hojnou účastí.¹³

Noví členové byli jmenováni na ustavující schůzi MNV 3. července. Protože Albrechtice spadaly do skupiny obcí do 2 000 obyvatel,¹⁴ bylo stanoveno, že plenum má mít 24 členů a rada 7. Předsedou zůstal Rudolf Ľabudek, jeho náměstkem se stal Eduard Diviš. Zastoupení získaly i složky Národní fronty – PZKO, ČSM, SMP, Sokol, rada žen, sbor dobrovolných hasičů, JSČZ a JZD. Mezi členy byly 4 ženy, vedle 18 členů KSČ bylo také 6 bezpartijních, z hlediska národnosti převládali Poláci s 15 členy a podle zaměstnání bylo v plénu 19 horníků, 1 rolník, 1 učitelka a 3 ženy v domácnosti. Podle zmíněného vládního nařízení byly stálé komise nahrazeny jedenácti referáty: I. pro všeobecné vnitřní věci, II. plánovací, III. bezpečnostní, IV. pro školství, osvětu a tělesnou výchovu, V. práce a sociální péče, VI. zdravotní, VII. finanční, VIII. hospodářský, IX. zemědělský, X. pro vnitřní obchod a výživu a XI. technický. V čele referátů stáli členové rady, členy byli představitelé pléna.¹⁵

Propojenosti s občany nahrávala i nově vytvořená instituce důvěrníků lidové správy, zvolených pro jednotlivé osady obce. Byla vyžadována jejich účast na zasedáních rady i pléna a stávali se členy referátů. Nepodařilo se je ale příliš motivovat, takže docházelo k jejich častým obměnám.¹⁶

Po reorganizaci se národní výbor zaměřil na socializaci vesnice, hlídal dodržování zemědělských dodávek, dělal náборы do vznikajícího JZD a všemožně

¹³ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 272, kart. č. 196, reorganizace MNV.

¹⁴ Podle Historického místopis Moravy a Slezska měla obec v tomto roce 1 602 obyvatel. (Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku, s. 29.)

¹⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 50; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 6. a 3. 7. 1950; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 272, kart. č. 196, reorganizace MNV; ustanovení § 14, 18 – 22 vládního nařízení č. 14/1950 Sb. o organizaci místních národních výborů ze dne 28. února 1950.

¹⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 8. 1950; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 12. 10. 1950.

se snažil hromadně organizovat zemědělskou činnost v obci. Kvalita práce národního výboru měla být zajištěna vytvářením dlouhodobých plánů. Členové pléna, rady i komise se zodpovídali z jejich plnění, jejich práce byla sledována a hodnocena, na schůze docházel častěji újezdní tajemník nebo jiný funkcionář z okresu. Jedním z častých hostů schůzí byl i Rudolf Ľabudek, který ke dni 1. listopadu 1950 složil funkci předsedy MNV a přešel na Okresní národní výbor v Českém Těšíně jako bezpečnostní referent. Jeho schopnosti a ambice jej časem vynesly do předních pozic ONV.¹⁷ Ve vedoucí funkci na místním národním výboru jej vystřídal jeho bratr Josef Ľabudek. Častěji než v dřívějších dobách se také pořádaly veřejné schůze. Občané zde byli seznamováni s dosavadní činností referátů, z velké části se však i zde řešily otázky zintenzivnění zemědělství.¹⁸

Pomocníkem národního výboru při socializaci vesnice měl být místní akční výbor. Po provedené očistě veřejného života v první polovině roku 1948 bylo hledáno jeho další uplatnění. Novým impulzem se stal rok 1949. Akční výbor jako reprezentant Národní fronty se měl stát prostředníkem mezi národním výborem a jednotlivými složkami NF. Měl koordinovat činnost složek a hodnotit zpětnou vazbu. Překážkou důvěry k této instituci byl mimo jiné její stranický charakter, proto došlo 13. listopadu 1949 na společné schůzi MAV, MNV a zástupců složek NF k celkové přestavbě místního akčního výboru. Byli do něj přijati zástupci bezpartijní a celkový počet členů byl navýšen na 22. Zároveň došlo i k obměně některých starších členů.¹⁹ Praxe ale ukázala, že význam, který se místnímu akčnímu výboru připisoval, byl větší, než jaká byla realita. Navrhoval sice nové členy MNV při jeho reorganizacích, ale jeho politická role upadala. Podíl členů na socializaci vesnice zřejmě také nebyl velký, jak ukazuje zápis z jedné schůze, kde se píše: *„Bylo usneseno, že stálé agitační dvojice vyžadují lidí politicky velmi vyspělých, a pokud zde takoví jsou, jsou tak zaneprázdněni, že jim nových povinností ukládati nelze. Pokud se týče plánování jarních prací, nebylo zařízeno nic. Je to věcí MNV. Členové*

¹⁷ Rudolf Ľabudek působil v letech 1954 – 56 jako místopředseda ONV, 1956 – 57 jako předseda ONV a 1958 – 1960 zastával funkci vedoucího odboru pro místní hospodářství, dopravu a obchod (SOkA Karviná, fond OV KSC Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 99, zápisy ze schůzí předsednictva, 23. 8. 1961.)

¹⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1951 – 1953; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 1951 – 1953.

¹⁹ SOkA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 13, korespondence s místním výborem (MV) NF, 1948 – 1949; tamtéž, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1951 – 1952; Pavlíček, V.: Konec akčních výborů Národní fronty. In: Jech, K. (ed.): Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana. Praha 1993, s. 190 – 191.

se zavazují, že ihned oznámí, kdyby osevy a jarní práce někde vázly.“²⁰ MAV tak představoval opravdový přínos pouze v oblasti kulturní, v pořádání společenských akcí.²¹

Problematická byla v Albrechticích i role místní organizace KSČ. Komunistická strana měla mít ve společnosti vedoucí postavení, měla stát v čele Národní fronty. Formálně svůj úkol strana plnila. Snažila se dbát na dobrou práci MAV, řídila jeho agitační práci, vypsal například soutěž pro složky NF na žnové práce a sklizeň okopanin, přesto se v hodnocení vzájemné spolupráce v roce 1953 objevilo: „Místní organizace KSČ se nevěnuje dostatečně úkolům MAV NF, přestože předseda místní organizace KSČ je přímo členem MAV NF. Místní organizace KSČ deleguje do každé masové organizace své členy, kteří mají kontrolovat plnění úkolů, avšak tito svůj úkol řádně neplní.“²² Jak vyplývá ze zápisů schůzí MNV a MAV řídící funkce strany odvisela hlavně od hodnocení práce členů předních místních institucí a navrhování případných změn.²³ Pan Kalina, který byl v druhé polovině padesátých let členem národního výboru viděl její funkci takto: „U nás v albrechtických podmínkách, jaksí více rozhodoval ten národní výbor. Že ta komunistická strana měla tu formální vedoucí úlohu, že, ale jaksí se tak do toho tam moc [nepletla].“²⁴

I přes překotnou organizaci a snahu nebyl úkol aktivizace občanů v otázkách společného obhospodařování půdy uspokojivě řešen, proto došlo dne 21. června 1952 na základě výměru ONV k další reorganizaci MNV. Na plenární schůzi bylo odvoláno devět členů ze svých funkcí a nahrazeno novými osmi, devátý člen byl zvolen až v prosinci. Na pomoc při plnění úkolů byl opět v červnu při místním národním výboru zřízen výbor žen. Ani jeho členky ale velké úspěchy nepřinesly, takže v tomto období zůstal jen další institucí s nestabilním složením.²⁵ Od 1. dubna 1953 byl zdejšímu MNV přidělen místní tajemník Jiří Ben. Měl zejména pomáhat předsedovi, být jeho výkonným orgánem a zastupovat ho v jeho pozici

²⁰ SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 26. 2. 1951.

²¹ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1950/1951.

²² SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 33, kart. č. 27, korespondence o obcích, 4. 7. 1953.

²³ SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 13, korespondence s MV NF, 1948 – 1949; tamtéž, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1951 – 1952.

²⁴ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 5.

²⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1952 – 1953; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 1952 – 1953.

nadřízeného zaměstnanců výboru. I z jeho strany byla navržena reorganizace. Došlo proto k výměně referentů a předsedkyně výboru žen.²⁶

Neuspokojivá práce národních výborů se ukázala být problémem celorepublikovým. Příčina byla spatřována v nedostatečné důvěře obyvatel v dosazované funkcionáře. Po provedené měnové reformě v červnu 1953 zesílilo ve společnosti sociální napětí a bylo třeba situaci řešit zásadnějším způsobem. Proto byly v prosinci vypracovány nové zákony o národních výborech,²⁷ v nichž bylo mimo jiné zakotveno, že do budoucna budou tyto instituce konstituovány na základě řádných voleb.²⁸ K návrhům zákona proběhla začátkem roku 1954 veřejná všenárodní diskuze. Neúspěchy při aktivizaci občanů byly spatřovány v neschopnosti vysvětlit obyvatelům smysl některých kroků. Obyvatelé Albrechtic vytýkaly MNV zejména malou spolupráci, proto požadovali zvýšení počtu hovorů s občany, kde by se o práci MNV dověděli více a kde by mohli vyjádřit svůj názor.²⁹

Prostor k debatám se otevřel při předvolební kampani, když byli v jednotlivých volebních obvodech představováni kandidáti do národního výboru. Ze sedmnácti volebních obvodů měl vzejít stejný počet zvolených členů pléna. Z celkového počtu 1 138 voličů jich přišlo 16. května 1954 odevzdat svůj hlas kandidátům do MNV 1 086. Rudolf Ľabudek jako kandidát do okresního národního výboru a Jan Przeczek z Horního Těrlicka jako kandidát do krajského národního výboru (KNV) dostali hlasů o něco více. V nově zvoleném národním výboru opět převládali funkcionáři polské národnosti, kterých bylo 11. Byly zde 4 ženy, dle zaměstnání byli mezi členy 4 dělníci, 2 rolníci a 11 ostatních profesí. Podle politické příslušnosti bylo 9 představitelů z KSČ.³⁰ Prvními volbami také došlo k značné obměně lidí, kteří se členy pléna stali. Volby daly příležitost novým tvářím. Z těch, kteří se do křesla dostali reorganizacemi po roce 1948 se na složení

²⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 3. a 31. 7. 1953; Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 130.

²⁷ Ústavní zákon č. 12/1954 Sb. o národních výborech; zákon č. 13/1954 Sb. o národních výborech a zákon č. 14/1954 Sb. o volbách do národních výborů ze dne 3. března 1954.

²⁸ Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 133.

²⁹ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 262, kart. č. 191, veřejná schůze a diskuse k návrhu zákona o NV.

³⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 121, kart. č. 2, volby do NV všech stupňů 1954; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 482, kart. č. 278, volby do NS1954.

po volbách podílela pouze malá část.³¹ Jediným členem, který se vyskytoval ve všech národních výborech od června 1945 byl Josef Ľabudek. Další čtyři, kteří byli častými členy předchozích národních výborů, se do MNV dostali až při následujících volbách. Mezi nimi byl i Jindřich Miczka, pozdější předseda.

Na ustavující schůzi dne 25. května byl zvolen předsedou opět Josef Ľabudek. Ve funkci tajemníka byl potvrzen Jiří Ben, i když pouze na krátkou dobu. Jeho tragická smrt zapříčinila, že již 30. července musel být volen tajemník nový. Jiřího Bena ve funkci nahradil Viktor Říman. V novém volebním období byla rada pouze pětičlenná a došlo i ke změně systému správy oborů. Referentský systém byl zrušen a opět byly vytvořeny komise, tentokrát pouze čtyři: komise zemědělská, komise pro výstavbu, komise finanční a školská a komise zdravotní a pracovních sil. Volby proběhly také do výboru žen, i když se setkaly s poněkud menším zájmem široké veřejnosti.³²

Na podzim se počítalo ještě s volbami do Národního shromáždění. Předvolební kampaň v tomto případě měla političtější charakter, což se odrazilo hlavně na průběhu veřejné schůze konané 21. listopadu v Dělnickém domě. Na příspěvek zástupce OV KSČ soudruha Goje, v němž nastínil souvislost mezi volbami do Národního shromáždění a mezinárodní situací, reagovali další účastníci v podobném duchu a soudruh Hebda „*vyzval občany, aby dne 28. 11. 1954 šli všichni jednotně k volbám, a tak ukázali, že touto jednotou jsou všichni pro mír na celém světě.*“³³ Na to řídící učitel české školy Josef Kroček přednesl rezoluci proti vyzbrojení západního Německa. Jednota v činech 1 128 albrechtických voličů znamenala v den voleb 99,47 % hlasů pro Ernesta Sembola.³⁴

Po půl roce od voleb do národního výboru již bylo zřejmé, že činnost MNV se ubírá novým směrem. Zvýšila se vnitřní soudržnost a organizovanost místního orgánu i jeho propojenost se složkami NF. Rovněž se zlepšila komunikace mezi členy MNV a obyvateli obce. Mnohem aktivněji se do místního dění začaly zapojovat členky výboru žen. Na rozdíl od předešlého období se místní národní

³¹ Jeden byl členem MNV od reorganizace 1949, další od 1950 a dalších pět od reorganizace 1952, popř. 1953.

³² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 5. a 30. 7. 1954; SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 26, kart. č. 19, korespondence okresního výboru (OV) žen; Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 134.

³³ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 482, kart. č. 278, volby do NS 1954.

³⁴ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 482, kart. č. 278, volby do NS 1954; SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 115, kart. č. 56, volby do MNV 1957.

výbor více zajímal o dění jednotlivých složek NF a jejich reprezentanti chodili referovat o spolkové činnosti na schůze rady a pléna.³⁵ Místní akční výbor tak pozbyl své funkce prostředníka. V roce 1954 koneckonců akční výbory jako takové zanikly. Zůstala zachována jejich organizační struktura, v Albrechticích fungovala jako místní výbor Národní fronty, ale jejich význam ustoupil ještě více do pozadí.³⁶

Během tříletého funkčního období došlo k personálním změnám, které zasáhly nejvyšší funkce. Vesnická organizace KSČ podala v květnu 1956 návrh na zproštění Viktora Římana jeho funkce tajemníka u MNV, protože jeho práci shledávala povrchní a lehkomyšlnou. Pro nerozhodnost pléna ale nakonec odešel Viktor Říman z funkce na vlastní žádost. Členem pléna zůstal nadále. Do doby, než se najde vhodnější kandidát, byl tajemníkem jmenován Josef Nehyba. Protože předseda Josef Ľabudek byl koncem roku soudně zkoumán pro nedostatky v závodě, byl i jeho případ šetřen vesnickou organizací KSČ, a mimo to i stranickou skupinou KSČ při MNV a radou, a s platností od 1. ledna 1957 byl zproštěn svých funkcí. Novým předsedou byl pak zvolen Alfons Mikuľa. Doplňující volby do národního výboru za Josefa Ľabudka proběhly 17. února 1957. Zvolený kandidát Karel Miczka se stal zároveň i novým tajemníkem.³⁷

V ústavním zákoně z roku 1954 o národních výborech bylo stanoveno, že volby se budou konat co tři roky. Na další volby se tedy obec začala připravovat začátkem roku 1957. Vzhledem ke vzrůstajícímu počtu obyvatel³⁸ byl počet kandidátů navýšen na 23. Pro vedení předvolební kampaně bylo zřízeno speciální agitační středisko. Volby se konaly 19. května 1957 v budově české národní školy. K urnám přišlo volit kandidáty do MNV 1 238 voličů z 1 246 k tomu dni zapsaných do voličských seznamů. Do ONV voliči hlasovali pro Rudolfa Ľabudka, do KNV pro Vladislava Kiedroně z Dolního Těrlicka.³⁹

³⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1954 – 1956; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 1954 – 1956.

³⁶ SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1957; tamtéž, poř. č. 33, kart. č. 27, korespondence o obcích, 1958; Mlýnský, J.: Akční výbory Národní fronty a rozvíjení budovatelského úsilí po Únoru. In: ČČH, r. 36, č. 1, 1988, s. 14.

³⁷ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1956; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19 a 20, zápisy ze schůzí rady, 21. 12. 1956 a 1. 2. 1957; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 485, kart. č. 283, volby do NV 1957 – příprava.

³⁸ K 1. březnu 1957 měly Albrechtice 1 860 obyvatel.

³⁹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 121, kart. č. 3, volby do NV všech stupňů 1957; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 485, kart. č. 283, volby do NV 1957 – příprava; SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 115, kart. č. 56, volby do MNV 1957.

Ustavující schůze nového MNV se konala 25. května, účastnili se jí mimo jiné i poslanec Ernest Sembol a Rudolf Ľabudek coby 1. náměstek ONV. Mezi zvolenými bylo 5 žen. Z hlediska politické příslušnosti bylo 13 členů z KSČ a 10 bezpartijních, dle zaměstnání zde bylo 9 dělníků, 2 členové JZD, 1 rolník a 11 ostatních pracujících. Občané polské národnosti převládali v počtu 14 nad 9 Čechy. Předsedou byl na další tři roky zvolen Jindřich Miczka, tajemníkem zůstal Karel Miczka. Došlo také ke drobné, byť dočasné, změně komisí, takže při MNV nadále pracovaly komise zemědělská, komise finančně-rozpočtová, komise školská a zdravotní, komise technická a komise bytová. Stejně jako v předešlém období i nyní následovaly po volbách do MNV volby do výboru žen.⁴⁰

Protože bylo shledáno, že ke dni 30. listopadu 1957 měly Albrechtice 2 123 obyvatel, byla podána žádost o přiznání celodenního závazku předsedovi MNV, který do té doby docházel do úřadu pouze na 4 hodiny denně. Zároveň jako obec nad 2 000 obyvatel měly mít Albrechtice také náměstka předsedy. Na únorové schůzi pléna byl proto do této funkce zvolen František Kozel. V lednu 1958 byla úřadovna MNV přemístěna do obytných bloků Ostravsko-karvinských dolů (OKD). V květnu 1958 se pak uskutečnily doplňující volby za člena MNV, který se odstěhoval do Českého Těšína.⁴¹

Během roku 1958 došlo k organizační změně v přípravě schůzí. Byli určeni členové, kteří si na základě čtvrtletního plánu měli na schůzi vypracovávat referáty. Navíc na plenárních zasedáních podával tajemník zprávy o činnosti rady. Její členové museli plnit své povinnosti pečlivě, jinak jim hrozilo odvolání. Aby se dosáhlo zlepšení spolupráce mezi komisemi a MNV, došlo začátkem roku 1959 k jejich reorganizaci. Do čela každé komise byli určeni členové rady, takže práce komisí tematicky na práci rady navazovala a společně byly vedeny plenární schůze. Komise technická, vystupující nyní jako komise místního hospodářství, rozšířila svou působnost o otázky bytové, bytová komise následkem toho zanikla. Komise finanční a rozpočtová byla rozšířena o úsek plánování. Ke komisím ustaveným po volbách v roce 1957 navíc již dříve přibyla komise pro místní bezpečnost, která měla za úkol dohlížet na konané akce, na jejich klidný průběh,

⁴⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 121, kart. č. 3, volby do NV všech stupňů 1957; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 5. 1957; SOKA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 26, kart. č. 19, korespondence OV žen.

⁴¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 8. 5. 1949, 27. 12. 1957, 1958.

kontrolovat dodržování zavírací doby v hospodách a usměrňovat prodej alkoholu. Mimo těchto pěti komisí fungovala v obci ještě komise trestní.⁴²

Rok 1960 se stal dalším mezníkem ve správním vývoji Albrechtic. Zákon z 9. dubna 1960⁴³ provedl územní změny a snížil počet krajů a okresů. Nové hranice měly více respektovat přírodní a ekonomické podmínky daného místa. Větší územní celky zároveň dávaly možnost lépe „realizovat ústřední řízení a koordinaci hospodářského a společenského života.“⁴⁴ Ostravský kraj zanikl a jeho území přešlo do kraje Severomoravského. S účinností od 1. července také zanikl okres Český Těšín a dosavadní pod něj spadající obce připadly k okresu Frýdek-Místek a Karviná. Cílem této změny také bylo rozdělit polskou menšinu a podřídít její tradiční centrum, kterým byl Český Těšín, převážně dělnické Karviné. Pod její správu se dostaly také Albrechtice.⁴⁵

Přestože v roce 1960 se konaly hned dvoje volby – do národních výborů a do Národního shromáždění, nebyla jim věnována zdaleka taková pozornost jako v předešlých letech. Na radě i v plénu se řešily otázky dokončení socializace vesnice, i když nakonec byl úkol přenechán nástupcům.⁴⁶ K volbám přišlo 12. června 1 564 voličů, pro kandidáty Národní fronty, kterých bylo pro toto volební období určeno 28, hlasovalo 99,61 % z nich. Do ONV byl zvolen ředitel polské školy Bruno Waszek, do KNV Helena Zoniová a do NS Alois Poledňák.⁴⁷

Nový národní výbor byl ustaven dne 25. června za přítomnosti zástupce OV KSČ soudruha Dvořáka a zástupce ONV v Karviné soudruha Ľabudka. Vedoucí funkcionáři zůstali beze změny. Předsedou se stal Jindřich Miczka, jeho náměstkem František Kozel a tajemníkem Karel Miczka. Rada měla deset členů. Ze zvolených bylo dle zaměstnání 18 dělníků a zemědělských pracovníků, 7 zástupců pracujících inteligence a 3 z ostatních povolání, dle příslušnosti ke straně bylo 16 členů KSČ a 12 bezpartijních, dle pohlaví 23 mužů a 5 žen a dle národnosti 14 národnosti české,

⁴² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1958, 30. 12. 1959; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 20, zápisy ze schůzí rady, 16. 5. a 27. 11. 1958, 8. 5. 1959.

⁴³ Zákon č. 36/1960 Sb. o územním členění státu ze dne 9. dubna 1960.

⁴⁴ Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 136 – 137.

⁴⁵ Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003, s. 12; Janák, D.: Územní a správní vývoj. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. II. Komunistický stát, orgány státní moci a správy, s. 34 [cit. 13. 12. 2010]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Priručka48_89.pdf>.

⁴⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1960; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 20, zápisy ze schůzí rady, 1960.

⁴⁷ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 54; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 6. 1960.

14 polské. Čtyři členové byli z ČSM. Nově byly ustaveny také komise, a sice komise pro školství, kulturu a zdravotnictví, komise pro ochranu veřejného pořádku, komise místního hospodářství a bytová, komise finanční a plánovací, komise pro výstavbu a komise zemědělská.⁴⁸ Během čtyřletého volebního období došlo k rozdělení prvně jmenované komise na dvě a sice komisi školskou a kulturně-osvětovou a komisi sociálně-zdravotní.⁴⁹

K nově zvolenému národnímu výboru přednesl předseda referát dýchající duchem nových začátků: „*Půjde nyní o to, abychom nezklamali důvěru našich voličů a pracovali pro blaho všeho pracujícího lidu naší republiky. Naše úkoly jsou nemalé a bude třeba obrovského úsilí, aby byly splněny. V těchto dnech naše Národní shromáždění schvaluje novou socialistickou ústavu. Skutečnost, že budeme druhým socialistickým státem na světě, nás zavazuje k ještě většímu úsilí budování komunistických perspektiv.*“ Celá činnost MNV měla být do budoucna řízena po generální linii pod vedením KSČ, národní výbor měl opět věnovat značnou pozornost místnímu JZD a rozšiřovat služby pro občany. Ti měli být co nejvíce zapojováni do společných aktivit a své problémy měli řešit na pořádaných besedách.⁵⁰

Proklamovaná ústava byla vydána 11. července 1960 a dovršila tak vývoj naší země jako socialistického státu. O jejím schválení jakož i o novém státním znaku a programu další pětiletky byli členové pléna informováni na schůzi konané 14. července předsedou VO KSČ Karlem Hrackým.⁵¹

Ústava oficiálně ustavovala jako vedoucí sílu československé společnosti a státu Komunistickou stranu Československa. V Albrechticích její role ale zůstávala i nadále formální. Okresní vedení strany se v šedesátých letech snažilo přimět místní vesnickou organizaci k lepší práci. Karel Hracki byl příkladem zapáleného funkcionáře. Ale ani pod jeho vedením strana vedoucí úlohu v obci nezískala. Straně

⁴⁸ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 6. 1960.

⁴⁹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 122, kart. č. 3, volby do NS a NV všech stupňů 14. 6. 1964.

⁵⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 25. 6. 1960.

⁵¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 14. 7. 1960; Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997, s. 136.

bylo vytýkáno, že nedostatečně vychovává obyvatele v ideologickém duchu, že je nemotivuje pro ideu společné práce v zemědělství.⁵²

Dostatek nadšení neprojevovali ani samotní členové. Výbor strany se scházel pravidelně a za účasti 93 % funkcionářů, měsíční členské schůze ale zcela pravidelné nebyly a měly účast již poloviční. Zčásti to bylo způsobeno vyšším věkovým průměrem členů, protože mladší straníci se sdružovali spíše ve svých závodních organizacích. Podstatnějším důvodem ale byla neochota a nezájem více se angažovat. V roce 1963 například probíhalo v obci stranické školení, ke kterému kronikář píše: „*Nespokojenost byla s účastí straníků na přednáškách, když mnohdy účast bezpartijních byla větší. Tak docházelo ke komickým situacím, že bezpartijní byli o politických a hospodářských problémech lépe informováni než straníci.*“⁵³ Z komunistů byli nejaktivnější členové MNV, jejich stranická skupina se scházela zpravidla před zasedáním pléna.⁵⁴

Všichni komunisté se scházeli jednou za rok na výroční schůzi. Její průběh popisuje pan Kalina: „*No, to zas byla masová akce, Dělnický dům byl plný, to tam bylo nabitě vždycky. Bo tam všicky ti registrovaní členové, keří jinač pracovali v těch organizacích na šachtách anebo na hutích, takže ti se všichni toho museli jaksí zúčastnit. To byla slavnostní akce, to víceméně scénář mělo svůj. No referovalo se, co se v dědině udělalo, co neudělalo, co se mohlo udělat, a tak dál, čili taková ta místní problematika. Hlasovalo se, volilo se třeba výbor, že, nebo tak a nějaká usnesení, keré bylo připravené, se odhlasovalo.*“⁵⁵ V roce 1963 měla vesnická organizace 56 členů a asi 80 registrovaných komunistů u příslušných závodů. Přesný počet straníků ale není znám, protože jak píše kronikář „*někteří straníci žijí v jakési ilegalitě, aby se vyhnuli úkolům, které by na ně mohly být kladeny.*“⁵⁶

S podobnými problémy, které řešila strana, se musel vypořádat i MNV. Byl kladen důraz na to, aby členové pléna byli ve stálém kontaktu s obyvateli obvodu, za který byli zvoleni. Práce v obvodech ale nebyla příliš úspěšná a nedařilo

⁵² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 348; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64, kart. č. 101, zápisy ze schůzí předsednictva, 24. 1. 1962.

⁵³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 349 – 350.

⁵⁴ SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64, kart. č. 103, zápisy ze schůzí předsednictva, 30. 5. 1962.

⁵⁵ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4 – 5.

⁵⁶ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 349 – 350.

se zaujmout lidi pro veřejné dění. Rovněž byl malý zájem o účast obyvatel na zasedáních pléna. Práce národního výboru ale jinak byla předsedou hodnocena dobře. Podle zákona č. 65/60 Sb. o národních výborech⁵⁷ získaly komise důležitější postavení ve vnitřní struktuře národního výboru než doposud, staly se z poradní instituce orgánem výkonným s rozhodovacími pravomocemi pro příslušné problémy. Sice trvalo nějakou dobu, než si funkcionáři na novou formu řízení zvykli, ale postupem času se samostatné rozhodování osvědčilo. Pro plenární zasedání tak připadly k řešení úkoly závažnější a ty, k nimž bylo třeba koordinace několika oblastí, zvláště při řešení zemědělské problematiky. Práce národního výboru se v tomto volebním období zaměřila více na formu, takže příprava na plenární schůzi byla důkladnější, nepadala pouze na bedra předsedy a tajemníka, ale podílelo se na ní mnohem více lidí. Komise byly nuceny vést záznamy o své agendě, a tak bylo dohodnuto, že všem předsedům komisí bude nakoupen notes a tužka. Velký důraz byl kladen také na plánování, výsledky byly předkládány při každém zasedání rady.⁵⁸

Během volebního období došlo jen k malým změnám ve složení MNV. Doplnovací volby se konaly dvakrát, protože dva členové se odstěhovali jinam. Bylo ale změněno sídlo místního národního výboru. V roce 1961 se MNV přesunul do budovy v centru obce, v níž byly umístěny také dvě mateřské školky – česká a polská.⁵⁹

Podle zmíněného zákona o národních výborech z roku 1960 bylo volební období prodlouženo o jeden rok. Nové volby se tak začaly připravovat až v druhé polovině roku 1963. Původně se zdálo, že dojde k demokratizaci principu volení kandidátů tím, že se v každém obvodu zvýší počet lidí, z něhož budou voliči vybírat, ale nakonec k tomu nedošlo. Albrechtice byly rozděleny na 35 obvodů, kromě voleb do národních výborů se volil také poslanec do Národního shromáždění a soudci do okresního soudu. Do voličských seznamů bylo zapsáno 1 666 voličů. Dne 14. června 1964 volilo z 1 648 došlých voličů 1 635 kandidáty NF. Do Národního

⁵⁷ Zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech ze dne 25. května 1960.

⁵⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 122, kart. č. 3, volby do NS a NV všech stupňů 14. 6. 1964; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1961; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 20, zápisy ze schůzí rady, 7. 7. 1960; Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J.: Dějiny správy v českých zemích. Praha 2005, s. 451.

⁵⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 56 – 57; tamtéž, inv. č. 125, kart. č. 10, doplňovací volby do MNV.

shromáždění byl zvolen generál Josef Hečko, do KNV Oldřich Trubecký a do ONV Bruno Waszek.⁶⁰

Nový národní výbor byl ustaven na schůzi 2. července. Předsedou se opět stal Jindřich Miczka, místopředsedou Alois Siostrzonek a tajemníkem Bronislav Havlásek. Do rady bylo zvoleno 10 členů. Z hlediska zaměstnání bylo členy nového MNV 22 dělníků, 1 zemědělský dělník, 8 příslušníků pracující inteligence a 4 jiní pracující. Bylo v něm 29 mužů a 6 žen, 4 členové byli mladší 30 let. Vedle 18 komunistů bylo v MNV 17 bezpartijních. Poprvé byl do národního výboru zvolen větší počet občanů české národnosti, dvacet, jako důsledek přistěhování velkého množství horníků. Vysoký počet členů se v novém volebním období příliš neosvědčil, docházka členů byla nižší než v letech předešlých. Proto hned v roce 1965 požádala rada MNV o zrušení tří volebních obvodů, když se dva členové odstěhovali a jeden byl trestně stíhán, s odůvodněním, že původně obvodů mělo být stejně jen 30. U komisí došlo oproti předchozímu období k vydělení komise pro obchod a byty.⁶¹

Systém fungování národního výboru zavedený začátkem 60. let pokračoval i nadále, jen již nebyl kladen takový důraz na formální stránku. Upustilo se od zavedených celodenních schůzí pléna, nebyl kladen takový důraz na plánování a jeho plnění. Jednotné zemědělské družstvo v obci zaniklo k 1. 1. 1964, takže se na schůzích nemusely tolik řešit otázky aktivizace občanů.⁶²

Uvolnění ve společnosti se začalo v Albrechticích více projevat od začátku roku 1968, i když v činnost MNV ani VO KSČ nebylo příliš patrné. Spíše se projevovalo v tom, že některé požadavky občanů, například ohledně vlastnických práv k půdě státního statku, nebyly řešeny hned, ale čekalo se, jak se situace ve státě vyvine. Začalo se s přípravami nových voleb plánovaných na květen. Bylo třeba vybrat více kandidátů, protože podle zákona z podzimu 1967⁶³ měly být tyto volby opravdu demokratičtější. Přípravy ale nakonec byly pozastaveny a z květnového termínu přesunuty na listopad. Z Českého Těšína se začínaly ozývat hlasy volající po obnovení okresu Český Těšín. V květnu rada MNV vyjádřila tomuto návrhu

⁶⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 122, kart. č. 3, volby do NS a NV všech stupňů 14. 6. 1964; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 26. 9. 1963.

⁶¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 2. 7. 1964; tamtéž, inv. č. 163, kart. č. 45, seznamy a vyhodnocení poslanců.

⁶² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 1964 – 1967.

⁶³ Zákon č. 114/1967 Sb. o volbách do národních výborů ze dne 30. listopadu 1967.

tamního městského národního výboru svou podporu. K další územní reorganizaci ale nikdy nedošlo. Stejně tak odložené volby nakonec neproběhly a volební období stávajících členů se prodloužilo až do roku 1971.⁶⁴

Během srpnových událostí byly v obci nařízeny noční hlídky a neustálá služba u telefonu. Místní národní výbor také vydal opatření pro normální chod obchodů, aby zabránil panice obyvatel. K žádným incidentům ale v Albrechticích nedošlo.⁶⁵

⁶⁴ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 1968; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady, 1968.

⁶⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady, 22. 8. 1968.

5. ALBRECHTICE A REGION

Ve 20. století se na vývoji Albrechtic podílely dva poměrně protichůdné faktory. Obec leží na severním úpatí Těšínské pahorkatiny, a přestože její terén je v některých částech dosti členitý, převážná část půdy byla využívána k zemědělství. Na Těšínsku sice nebyly pro pěstování plodin tak příznivé podmínky jako například na rovinatém Opavsku, bylo to ale kompenzováno používáním většího množství hnojiv a intenzivnějším hospodařením. Typické bylo pro tento kraj pěstování brambor. Vedle nich se v Albrechticích dařilo také obilí. Na základě rozboru půdy byly Albrechtice koncem šedesátých let zařazeny do výrobního typu bramborářského se subtypem bramborářsko-pšeničným. Ještě v roce 1946 bylo z celkové rozlohy obce, 1 269 ha, využito 845 ha k zemědělské produkci. V padesátých a šedesátých letech ale probíhala na území Albrechtic intenzivní výstavba, a tak podíl zemědělské půdy klesl. Státní statek hospodařil v roce 1966 na ploše 603 ha, soukromí zemědělci na ploše 172 ha.¹

Zemědělství bylo v obci jediným výrobním odvětvím, i když v oblasti železniční trati u potoka Rakovce se nějakou dobu těžil písek pro Třinecké železářny a u Důlského dvora těžilo později štěrk JZD. Pískovny byly nejprve v rukou soukromníků Jindřicha Michnika a Emila Machaczka. Na tu dobu si místní pamětníci dobře vzpomínají. „*Kolikrát jsem já,*“ vypráví syn pana Machaczka, „*nakládal s panem Urbančíkem albo s panem Delongem albo ještě Szurman též ještě, no, tak jsme nakládali [písek], to se dycky sypalo na kopu celý den, vozilo se to až do večera. No a ráno se to nahodilo do vagóna. To byly fakt [peníze], ty peníze tady v Albrechticách žádný neměl, to bylo pomalu tisíc osm set korun za ten vagón.*“ Na odvozu písku k vagonu se taky podílelo více lidí. „*To musel Głombek Antek, Głombek Josef, že, někdy Grabowski jezdil aji albo aji Cienciala jezdil pore razy též. To se zavolalo a on přijel, bo tož doma koně stály, že, a jak přijel tu, tak měl za každou*

¹ ZAO, fond ZNV, exp. Ostrava (1888) 1945 – 1949 (1951), inv. č. 204, kart. č. 71, všeobecná charakteristika Slezska; SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 8; tamtéž, inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování směrného územního plánu (SÚP); Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku, s. 29.

*fůru osmnáct korun.*² Pan Sikora taky s těžbou písku pomáhal: „*Jako malí kluci jsme jezdili s těma koňama do té pískoviny. Grabowski seděl v hospodě a robil čárky, kdo kolik fůr odvez. [Měl jsem] deset roků a lopatama jsme naložili fůru a jelo se na nádraží a tam se to naházelo do vagónu.*“³ Majetek Jindřicha Michnika byl zkonfiskován po válce a pískovnu pak spravoval MNV do doby, než přešla spolu s pískovnou Emila Machaczka pod JZD jako přidružená výroba. Jejich provoz se pak postupně omezoval.⁴

Místní národní výbor věnoval zemědělské produkci značnou pozornost. Hlídal dodávky soukromých zemědělců, protože ti měli předepsáno množství produktů, které mají odevzdat státu k zajištění výživy národa, podporoval založení JZD se společným obhospodařováním půdy a ustájením dobytka a později sledoval hospodaření státního statku. V době zvýšené potřeby pracovních sil, tedy v době jarních a podzimních prací a v době žní, organizoval hromadné brigády.⁵

Druhým faktorem, který určoval charakter Albrechtic, byla blízkost těžkého průmyslu. Obec leží ve východní části Ostravsko-karvinské uhelné pánve, v níž existuje množství šachet a závodů, které uhlí ke svému provozu potřebují, zejména hutí a koksáren. Nejbližší šachta se v první polovině 20. století nacházela na území sousední obce Horní Suché. Větší počet jich byl v nedaleké Orlové-Lazech a Karviné-Dolech.⁶ Povolání horníka proto mělo v obci dlouhou tradici. Nejstarší občané pamatovali dobu, „*kdy skupinky havířů se zavěšenými karbidkami u pasu pochodovali před úsvitem stezkami přes karvinský les na Barboru, Gabrielu, Hoheneger nebo Johan – šachtu v Karviné, nebo se vraceli zpět ve večerních hodinách domů. Stávalo se jim často, že po příchodu na šachtu zůstali před zavřenou branou. Na ní byla vývěska „Dnes se nepracuje“. A tak se vraceli zpět do vzdálených Albrechtic s prázdnou kapsou.*“⁷ Ve druhé polovině 20. století byli do hornictví

² Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

³ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 15.

⁴ Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 76.

⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 19 – 21, zápisy ze schůzí rady.

⁶ SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Uhlé hornictví v ostravsko-karvinském revíru. Ostrava 2003, s. 227.

⁷ Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989, s. 7.

lákání pracovníci na různé výhody. Mladí muži například nemuseli jít na vojnu, když podepsali smlouvu se šachtou na deset let.⁸

V různých studiích, dotaznících a zprávách jsme se mohli setkat se dvěma charakteristikami Albrechtic. Jednou figurovaly jako obec zemědělská, podruhé jako obec hornická. Druhá z definic vycházela z blízkosti dolů, z existence sídlišť, která na katastru obce vznikla pro zaměstnance nových šachet, a z převládajícího zaměstnání místních obyvatel. Nicméně vzhledem k nepřítomnosti šachty ani žádného jiného průmyslového závodu přímo v Albrechticích bylo správné označovat Albrechtice jako obec zemědělskou.⁹

Obec zaměřená na zemědělskou produkci neskýtala v případě Albrechtic velké možnosti výdělků v místě, proto většina pracujících za prací dojížděla. Tím spíše, že zemědělství se zde věnovali z velké části střední a drobní rolníci, pro které bylo hlavním zdrojem příjmů jiné povolání. Například v roce 1948, kdy měla obec 1 737 obyvatel, pracovalo v zemědělství včetně rodinných příslušníků 440 obyvatel, dělníků (většinou horníků) a jejich rodin bylo 1 077, veřejných zaměstnanců (pracujících například u dráhy) a jejich rodin bylo 125 a živnostníků, řemeslníků a obchodníků bylo 20. Sedmdesát pět lidí bylo na odpočinku.¹⁰ Podrobnější informace o struktuře zaměstnanosti nám dává následující tabulka vypracovaná podle údajů z roku 1958, kdy v obci bydlelo 2 589 obyvatel:

Odvětví činnosti	Počet obyvatel	Odvětví činnosti	Počet obyvatel
stavebnictví	633	zemědělství a lesní hosp.	100
hornictví	275	administrativa	43
energetický průmysl	11	ostatní vč. důchodců	360
doprava	50	děti do 6 let	230
hutě a ostatní průmysl	70	učňové (školáci)	270
vnitřní obchod	40	studenti	40
zdravotnictví	9	mimo prac. poměr	440
školenství a kultura	18	(manželky v dom.)	

Tabulka č. 1 Struktura zaměstnání v obci v roce 1958

⁸ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 2.

⁹ Např.: ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 3351, upravovací plán Albrechtic; SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce.

¹⁰ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 3351, upravovací plán Albrechtic.

Velký počet pracujících ve stavebnictví v těchto letech souvisel s výstavbou přehrady, sídliště a s rozšiřováním železnice. Většina dělníků byla pouze přechodnými obyvateli Albrechtic.¹¹ V následujících letech se situace v oblasti zaměstnanosti nijak výrazně nezměnila, takže v roce 1965 statistika uvádí, že v průmyslu pracovalo 697 obyvatel, v zemědělství 72, v dopravě 78, ve stavebnictví 18 a ve službách 91. Jedinou oblastí, která vykazovala zvyšování počtu pracujících, byl průmysl. Z uvedeného počtu pracujících pracovalo 80 obyvatel v místě a 785 obyvatel za prací dojíždělo. Do Albrechtic za prací naopak přijíždělo 35 obyvatel. Neproduktivní skupinu tvořilo 58,7 % obyvatel, tedy 1 354 lidí. Zaměstnání v místě se týkalo oblasti administrativy, obchodů a řemeslných služeb, pohostinství, školství a kultury, zdravotnictví a zemědělství. Statistika pak uvádí jako hlavní oblasti dojíždění Karvinou (Důl 1. máj a Důl československé armády), Horní Suchou (Důl Prezident Gottwald), Stonavu (Důl 9. květen a Důl ČSM), Havířov (Důl Dukla Suchá), Třinec (Železářny Velké říjnové socialistické revoluce (VŘSR)) a Ostravu-Kunčice (Nová huť Klementa Gottwalda (NHKG)).¹²

Průzkum o dojíždění obyvatel do zaměstnání se prováděl také začátkem 50. let. Jeho cílem bylo zjistit, jaké dopravní prostředky dojíždějící používají, zda je nutné posílit veřejnou dopravu či přidat některé linky. Ačkoliv jeho výsledky nejsou dochovány v úplnosti, lze z něj vyvodit, že nejčastějším dopravním prostředkem byl v případě Albrechtic vlak, a to jak ve směru Český Těšín a Třinec, tak ve směru Horní Suchá. Vysoké využití měla také autobusová linka spojující Albrechtice – Stonavu – Karvinou, kterou se přepravovali nejčastěji horníci a později školní mládež. V menší míře se autobusem dojíždělo do Českého Těšína. Mezi využívané dopravní prostředky patřilo také jízdní kolo a motocykl, který byl však zmíněn pouze jednou. Kratší vzdálenosti lidé chodili pěšky. Například do sousední Stonavy.¹³

Karviná a Český Těšín tvořily spádovou oblast i mimo pracovní poměr. Lidé do nich jezdili za vyšší občanskou vybaveností. V šedesátých letech se k těmto dvěma velkým městům začal přidávat i Havířov. Byl sice založen již v roce 1955,

¹¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 182, kart. č. 49, přehled o počtu obyvatel, správních úřadech, osvětových zařízeních a distribuční vybavenosti obce.

¹² SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP.

¹³ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 2410, výhledová studie o dopravě na Ostravsku; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 384, kart. č. 247, průzkum dojíždění obyvatelstva do zaměstnání; SOKA Karviná, fond ONV Karviná 1949 – 1960, inv. č. 363, kart. č. 283, přehled o dojíždění pracujících do zaměstnání.

ale funkci města a centra širší oblasti začal plnit až později. Paní Sikorová vzpomíná na svou tehdejší praxi kolem roku 1960: „*Já jsem tam nastoupila na školu Svatopluka Čecha, kde jsem měla tu praxi, a ta škola stála o samotě. ... Stavěl se Labužník, lešení stálo, jinak nebylo nic, žádné domy, a končil ten Havířov kousek za kostelem ... a v gumákách jsem musela chodit. Tam byly všude jenom desky položené a výkopy, ale školu už postavili, oni už tehda tak stavěli, jakože až se nastěhujou lidi, aby už byla i ta škola.*“¹⁴ Nicméně výstavba města úspěšně pokračovala a v roce 1964 se již setkáváme s požadavkem na prodloužení autobusové linky Havířov – Pacalůvka až do středu Albrechtic.¹⁵

Centrálně administrativní systém řízení zasahoval do života Albrechtic na několika úrovních a způsobil, že charakter obce se za dvacet let pozvolna, ale zásadně změnil. Celorepublikovým jevem byla proměna vztahu sedláků a rolníků k půdě. Jednotná zemědělská družstva postupně omezovala vlastnické právo k pozemkům společně hospodařících zemědělců a snižovala tak jejich zaujetí pro zemědělskou práci. Řada z nich pak odcházela vykonávat jiné povolání, což v případě Albrechtic, ležících v oblasti dolů a hutí, nebyl velký problém. Paní Sikorová o zemědělství soudí: „*Ono to je tak, dá se říct, že pola byla stejná, lidi pracovali, jak pracovali, jenomže jestliže se poruší to vlastnické právo, tak ti lidi nebudou na cizím dřít, nejsou blbí. Svůj sedlák, i kdyby sobě nedal najest, tak dobytku dá nažrat. A jak je sobota, neděla, žene se na bouřku, ide a sklídí, protože musí. Ale jak to bylo JZD, tak... Já vím, že ta JZD všechna zašla na to. Já vidím, jak u sestry v Albrechticích u Krnova. Že tam taky, tam byli prosperující sedláci, a jak bylo JZD, tak to taky krachlo.*“¹⁶ Družstevní systém se v Albrechticích neosvědčil a JZD zaniklo do deseti let od zahájení společného hospodaření.¹⁷

Z hlediska regionu byly pro Albrechtice podstatnější změny související s rozvojem těžkého průmyslu. Na území Albrechtic se také nacházela ložiska černého uhlí, ale v podstatně nižších vrstvách. V oblasti Havířova totiž došlo k tektonické poruše, která měla za následek, že na katastru Dolní Datyně, Bludovic a Albrechtic se uhlí dostalo někde až do hloubky 1 200 m. Tato porucha byla

¹⁴ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 28 – 29.

¹⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 226, kart. č. 69, koncepce osídlení; tamtéž, inv. č. 259, kart. č. 73, řešení autobusové dopravy; Morys, J.: Z kroniky města Havířova. In: Studie o Těšínsku. 2. sv. Český Těšín 1973, s. 34.

¹⁶ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 14 – 15.

¹⁷ Podrobněji viz. kapitola o zemědělství.

označována jako „porucha bludovická“ a v důsledku znamenala omezení vlivů poddolování na povrchu. Nepříznivé důlní vlivy v Albrechticích ohrožovaly pouze severní okrajovou část. Obec se proto stala jednou z lokalit, kam se stěhovali obyvatelé okolních obcí zasažených důlní činností, zejména pokud chtěli mít vlastní rodinný domek.¹⁸

Stát finančně podporoval lidi, kteří si chtěli postavit vlastní dům. V rámci tzv. hornických a hutnických akcí měli výhodnější nákup stavebního materiálu a snadněji mohli získat půjčku. Samozřejmě se to týkalo pouze lidí zaměstnaných v dolech a hutích. Zatímco hutnická akce v Albrechticích není v pramenech doložena a ani pamětníci si nevzpomínají, že by si takto někdo dům postavil, v hornické akci vznikaly celé skupiny rodinných domků. Manželé Kornasovi z Albrechtic například dostali povolení stavět v roce 1953, do nového domku se stěhovali o čtyři roky později. Paní Kornasová vzpomíná: *„No, to tak jaksi bylo málo bytů, tak kdo byl [horník], ... bo nemohli tolik bytů najednou postavit, už začli stavět ty byty v Havířově a Karviné, ale kdo chtěl z těch horníků a takový dobrý pracovník, tak dostal tu hornickou akci. To znamená šest tisíc musel mět peněz, třicet šest tisíc dostal půjčit na dva a půl procenta a po dvě stě padesát korun platit měsíčně a při tom aji ten materiál byl trošku lacinější. Ale oni dali takové jenom typy těch domů, které se mohou stavět. ... A jak jsi to chtěl podle svého trochu albo zvětšit, tak užs to musel doplatit. Jenom na takovou maličkou tu chalupu jsi dostal. ... Aji [nákladní] auta jsme dostali lacinější, ale oni už byli zas jaksi vybíraví ti šoféři, jaks jim nedal bičovku, tak nejeli. ... Nikde to nebylo psané, ale jak jsi nedal, tak jsi toho šoféra nesehnal.“*¹⁹

Podle paní Kornasové si tehdy mohl postavit domek každý, kdo chtěl a měl na to finanční prostředky. Akce měla více vln. V té první stavělo hodně lidí ze Stonavy. Kromě centrální části Albrechtic probíhala výstavba také v odlehlější osadě Pacalůvka. Tam si postavili rodinný dům rodiče paní Machaczkové poté, co se odstěhovali z poddolovaného Křivého dolu ve Stonavě: *„Tu bylo jen pár baráčeků aji na Pacalovce. My jsme se tam nastěhovali v padesátém šestém, no, to jsem měla deset roků, ... tam bylo takových, jestli tam bylo deset patnáct [domků] na Pacalovce.*

¹⁸ SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Morys, J.: Z kroniky města Havířova. In: Studie o Těšinsku. 2. sv. Český Těšín 1973, s. 34.

¹⁹ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 8 – 9.

... Byla hornická akce, ... rodiče moji stavěli, a ty baráky, co tu jsou [podél hlavní silnice] a tam co jsou za Dělnickým [domem] ale po levé straně, tak to všechno se stavělo v hornické akci. ... To bylo strašně výhodné. Tam byla cihla za deset haléřů a normálně stála korunu už. ... To tu ty baráky, ony jsou sice už přestavěné některé na takové kostky, že, ale všechno to bylo s takovým tím giblem /šítím/ buď uprostřed, to byly ty větší, anebo jeden na boku.“²⁰

Ve druhé polovině 50. let se začaly v Albrechticích stavět i státní byty. Předcházelo tomu rozhodnutí o výstavbě nových dolů. V sousední obci Stonava se vyskytovala značná ložiska kvalitního uhlí, o nichž se vědělo již od doby Rakousko-Uherska. Po skončení 2. světové války bylo provedeno 60 vrtů, které měly ukázat nejvhodnější lokalitu pro těžbu. Již v roce 1952 zakázal ONV Karviná jakékoliv stavění nových budov na katastru obce Stonava a označil tuto oblast jako „žluté pásmo“, které podlehe v budoucnu vlivům poddolování. Přípravné práce pro výstavbu nového dolu začaly v říjnu 1956. Podle lokality, na které se budoucí důl nacházel, dostal pracovní název Suchá-Stonava. První vozík uhlí byl vytěžen po třech letech od započetí stavby tedy v listopadu 1960. Normální provoz byl zahájen 2. ledna 1961. Důl Suchá-Stonava byl prvním dolem v poválečné historii ostravsko-karvinského revíru. V roce 1964 již získal oficiální název Důl 9. květen. Za administrativní centrum dolu byla určena Stonava. Na jejím katastru v té době vznikaly ještě další doly – Důl ČSM-sever, s jehož stavbou se započalo v roce 1958, a Důl ČSM-jih stavěný od roku 1959. Byly prohlášeny za stavbu mládeže a velká část mladých lidí se na jejich stavbě skutečně podílela. V budoucnu měly být obě části spojeny. Práce zde nepostupovaly tak rychle, takže s těžbou se započalo až koncem roku 1968.²¹

Zároveň s budováním Dolu Suchá-Stonava bylo třeba zvolit lokalitu někde v blízkém okolí, kde by byla umístěna pohotovostní osada pro záchranáře, požárníky, provozně nutné zaměstnance a jiné osoby. Vybrána byla oblast zasahující Stonavu a část Albrechtic zvanou Bažantnice. V případě velkého nárůstu obyvatel v důsledku stavby dolů byly z ekonomických důvodů obecně voleny vícepodlažní činžovní domy namísto rodinných. Osada byla projektována v roce 1956 zhruba pro 600 lidí.

²⁰ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 14.

²¹ SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 1998, kart. č. 1805, určení sídla dolu Suchá ve Stonavě; Pribula, J.: Rozvoj obce Stonavy v letech 1945 – 1965. In: Studie o Těšínsku. 1. sv. Český Těšín 1972, s. 7 – 9; Uhlé hornictví v ostravsko-karvinském revíru. Ostrava 2003, s. 229 a 262.

Mělo ji tvořit 26 dvojdomků po čtyřech bytových jednotkách. V případě této pohotovostní osady byly domy pouze jednopatrové. V areálu měl být také kulturní dům, obchod a sběrna služeb. Počítalo se také s výstavbou několika hospodářských budov pro chov domácích zvířat nebo k uschování potřeb k rekreační činnosti. Pohotovostní osada se začala stavět v roce 1957 a byla pojmenována Nový svět. V okolí bylo postaveno ještě několik rodinných domů. Větší část této zástavby stála na katastru obce Stonavy. Pro všechny zdejší obyvatele tvořila Stonava spádovou oblast, protože od centra Albrechtic byla osada Bažantnice poměrně vzdálena. V roce 1965 v ní bylo 65 domů, z toho 10 bylo dvoupodlažních. Bydlelo v nich 329 trvalých obyvatel a 70 brigádníků.²²

Pro Důl Suchá-Stonava bylo důležité napojení na železnici. Nejbližší stanicí byly Albrechtice ležící na jednokolejné trati Český Těšín – Ostrava-Kunčice. S ohledem na budoucí využití již tato trať nevyhovovala. Bylo nutné ji rozšířit a modernizovat. Mělo tím zároveň dojít k odlehčení dopravy na košicko-bohumínské trati přes tzv. polaneckou spojku. S budováním trati dvoukolejné se započalo v roce 1957. Stavitelé byli Ing. Zach a Ing. Barvíř. Bylo třeba vytvořit vysoké násypy, postavit most přes řeku Stonávku, vybudovat nové nádraží a zvládnout mimoúrovňové křížení okresní silnice č. 4749 spojující Karvinou a Stanislavice. Celá trať byla oproti té jednokolejné vedena jižněji, aby se vyhnula poddolovanému území Horní a Dolní Suché. Kvůli změně původní trati bylo nutné zbourat několik rodinných domků. Majitelé dostali peněžitou náhradu nebo nový domek ve středu obce na pozemcích státního statku.²³

O stavbě trati přinesla obdivnou reportáž Nová vesnice: *„Nové koleje, všude hory čerstvě navršené hlíny, sloupy, buldozéry..., ale již jsme v Albrechticích. Nebudete litovat, že jste tu museli vystoupit. Porozhlédněte se kolem. Stojíte na třetím a čtvrtém úseku výstavby nové železniční tratě, kterou bude odtížena doprava směrem Bohumín – Ostrava. A to už něco znamená. Po dvoukolejce, kolem nových nádraží v Havířově a Albrechticích, budou jezdit pracující již koncem roku 1962,*

²² SOkA Karviná, fond ONV Karviná 1949 - 1960, inv. č. 1029, kart. č. 939, doklady k úvodnímu projektu výstavby Dolu Suchá-Stonava; tamtéž, inv. č. 1334, kart. č. 1015, stavba pohotovostní osady; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP.

²³ ZAO, fond SmKNV Ostrava – odbor zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975), kart. č. 162, konfiskace; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 60; Valošek, Č.: Z kronikářských záznamů. In: Těšínsko, 4/1996, s. 9.

kdy celá trať z Havířova do Českého Těšína bude dokončena.“²⁴ Provoz na nové trati byl nakonec zahájen o něco dříve. Motorová lokomotiva T 435 vyjela na novou trasu Havířov – Albrechtice již 30. června 1961. Celá trať včetně nového nádraží byla dokončena v roce 1963. Díky úpravám a elektrifikaci se z lokálky stala hlavní rychlíkovou tratí. Koncem roku 1964 byl uveden do provozu také úsek Ostrava-Kunčice – Ostrava-Svinov, čímž trať dosáhla dnešního rozsahu. Vlečka pro potřeby Dolu Suchá-Stonava byla na trať napojena v roce 1958 mezi Albrechticemi a Horní Suchou.²⁵

Další podmínkou, bez níž by nový důl nemohl fungovat, byla zásobárna provozní vody. Nebylo možné ji odebírat z jiných zdrojů OKD, a proto se přistoupilo k realizaci projektu vybudování vodní nádrže na řece Stonávce. Řeka pramenila v Beskydech a ústila do řeky Olše. Albrechticemi protékala od jihu k severu a tvořila jejich pomyslnou osu. Největším jejím přítokem v obci byla řeka Chotěbuzka. Vodní nádrž měla vzniknout přehrazením údolí širokého téměř 1 km na katastru obcí Hradiště, Horní a Dolní Těrlicko a Albrechtice. Koncepce nádrže se postupně vyvíjela a přibývalo také návrhů na její využití. Vedle zásobárny užitkové vody pro doly v karvinské části regionu a pro Třinecké železářny měla Těrlická přehrada zadržovat povodně a regulovat tok řeky, i když v Albrechticích i mimo to k regulaci řečiště v roce 1957 došlo. Kolem přehrady také měla vzniknout rozsáhlá rekreační oblast. Se stavbou vodní nádrže se začalo v roce 1955. Staviteli byli Ing. Broušek, Ing. Říha, Ing. Malý a Ing. Matějčík z Ingstavu Brno. Obyvatelé oblasti, která měla být zaplavena, opět dostali možnost přestěhovat se do Albrechtic. Řada z nich si proto postavila nový dům v osadě Pacalůvka, která ležela v sousedství.²⁶

Těleso přehrady tvořila zemní sypaná hráz s betonovým jádrem. Ve své době byla tato sypaná hráz s téměř 807 metry nejdelší ve střední Evropě. Hlavní

²⁴ Pejčoch, Z.: O nové trati. In: Nová vesnice, 15. 10. 1959, s. 1.

²⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1963; SOkA Karviná, fond ONV Karviná 1949 - 1960, inv. č. 1029, kart. č. 939, doklady k úvodnímu projektu výstavby Dolu Suchá-Stonava; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 60; Pavlíček, S.: Naše lokálky. Praha 2002, s. 48; Schreier, P.: Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2004, s. 261.

²⁶ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 364, kart. č. 244, statistické údaje; SOkA Karviná, fond ONV Karviná 1949 - 1960, inv. č. 1029, kart. č. 939, doklady k úvodnímu projektu výstavby Dolu Suchá-Stonava; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Kubíčková, K.: Rekreační oblast Těrlické přehrady. In: Studie o Těšínsku. 10. sv. Český Těšín 1982, s. 7 – 8; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 60; Valošek, Č.: Z kronikářských záznamů. In: Těšínsko, 4/1996, s. 9.

práce na ní probíhaly v letech 1959 – 1960. K dovozu materiálu sloužila železniční vlečka v oblasti potoka Rakovce. Po dokončení přehrady ji převzala Okresní správa silnic a adaptovala ji na obalovnu silniční drtě. Stavba přehrady byla dokončena v roce 1960 a v červnu také vydržela nečekaný příval vody. Ke skutečnému napuštění přehrady ale došlo až o tři roky později a v lednu 1964 byla stavba definitivně ukončena. Přehrada zabírala svou hladinou plochu o rozloze 277 ha a dokázala pojmout 27,2 milionů m³. Maximální hloubka v ní dosahovala 25 m. Hned po dokončení stavby byly její břehy zalesněny a začala se kolem přehrady budovat rekreační oblast, do níž spadaly také Albrechtice. Právě na jejich katastru se nacházely jižní svahy, které byly pro rekreaci nejcennější. Během pár let se začaly v osadě Pacalůvka kupit podél cest a chodníků auta. Vzrostl také zájem o výstavbu chat a stanových táborů. Větší zájem o rozvoj rekreační oblasti ale spadl do 70. let.²⁷

Kvůli práci na stavbě Těrlické přehrady vzrostl v oblasti počet stavebních dělníků, které bylo nutné někde ubytovat. Bylo proto rozhodnuto postavit pro ně v centrální části Albrechtic na okraji pozemků státního statku sídliště. Jednalo se již o čtvrtou rozsáhlou stavbu, která byla v Albrechticích započata v přibližně stejné době. Důsledkem toho bylo, že obec se načas proměnila v jedno velké staveniště, na které měl nejeden návštěvník osobité vzpomínky. Bronislav Procner například o cestě z nádraží v Głosu ludu píše: *„Projít tuto trasu po vlastních nohách (či snad přeplavat?) dává každému, kdo jde tamtím směrem, širokou škálu možností v rámci akrobatické gymnastiky. Lidé skáčou z kamene na kámen, topí se v blátě – a proklínají dopravní podnik, Bytostav, Ingstav, Zemstav a ještě jiné „stavy“, které jsou odpovědné za takový stav věcí a doposud se vytácejí pouze sliby. Někteří z těch, co přijeli, si zkouší zkrátit cestu přes železniční násyp, ale padají přímo do otevřené náruče člena VB /Veřejné bezpečnosti/, který s milým úsměvem vybírá pokuty. Aby toho nebylo málo, řidiči zaměstnaní na stavbě, to jsou lidé, kterým humor není cizí. Jezdí s bravurou hodnou herců filmu „Cesta strachu“, a jakmile postříkají míjeného chodce blátem od hlavy k patě, řičí ve své kabině smíchy.“*²⁸

²⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 246, kart. č. 70, výkupy rodinných domků; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985, s. 12; Kubíčková, K.: Rekreační oblast Těrlické přehrady. In: Studie o Těšínsku. 10. sv. Český Těšín 1982, s. 8 – 11; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 60; Valošek, Č.: Z kronikářských záznamů. In: Těšínsko, 4/1996, s. 9.

²⁸ Procner, B.: Pracuję w Olbrachcicach... In: Głos ludu, 23. 2. 1958, s. 5.

První 4 bloky sídliště s 40 bytovými jednotkami byly umístěny podél hlavní cesty, další na ně navazovaly. Investorem výstavby byly OKD, protože po dostavbě Těrlické přehrady měly byty připadnout pracovníkům dolů. Stavbu prováděly Pozemní stavby Ostrava. Výstavba sídliště měla probíhat ve třech etapách, celkem mělo být vystavěno 136 bytových jednotek. V roce 1958 se sice uvažovalo postavit v Albrechticích sídliště dokonce pro 3 000 horníků, protože obec ležela mezi třemi nově budovanými doly, ale bylo od toho upuštěno. K prvním kolaudacím bytů došlo v roce 1957. Jednalo se vesměs o dvoupokojové byty s příslušenstvím. V první etapě byla zároveň vystavěna kuchyň pro společné stravování a ve druhé v roce 1959 obchodní kiosk. V bytech z první a druhé etapy byli ubytováni dělníci z Těrlické přehrady a také dělníci na stavbě dolů ČSM, a to do doby než bude postavena tamní pohotovostní osada. Třetí etapa výstavby zahrnovala stavbu 7 bloků s 56 bytovými jednotkami a měla být dokončena před naběhnutím Dolu Suchá-Stonava, aby se již místní brigádníci mohli zapojit do těžby. S výstavbou sídliště v Albrechticích se počet obyvatel obce zvýšil až o tisíc lidí. Po odchodu pracovníků z Těrlické přehrady se jednalo pouze o přechodné pracovníky dolu. Postupně byly ale byty upraveny a časem se v nich začali usazovat horníci i se svými rodinami.²⁹

Od začátku 60. let začala být věnována celkově větší pozornost koncepci rozvoje městských a venkovských sídel. Cílem budování socialistické společnosti bylo odstranit protiklady města a vesnice. Na venkově měla být budována sídla nového typu, tj. dobře technicky a občansky vybavená. S výstavbou nových dolů a rozvojem těžkého průmyslu souvisela stále větší potřeba pracovní síly a s tím problém jejího ubytování. Studie z poloviny 60. let například předpokládala, že počet obyvatel Karviné a Havířova se během dvaceti let zvýší dvojnásobně a dosáhne sto tisícové hranice. Sídla byla proto rozdělena do čtyř kategorií podle perspektivy rozvoje. V roce 1963 zařadila rada ONV Karviná do I. kategorie města Karviná, Havířov, Český Těšín, Orlová, Nový Bohumín a Rychvald. Zvažovalo se zařadit sem také Petřvald. V II. kategorii figurovaly vesnice Petrovice, Dolní Lutyně, Dětmárovice, Horní Suchá, Horní Těrlicko, obce z oblasti Nového Bohumína a Albrechtice. Určující bylo, že zde mohla být povolována výstavba i pro pracovníky

²⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 182, kart. č. 49, přehled o počtu obyvatel, správních úřadech, osvětových zařízeních a distribuční vybavenosti obce; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 270, kart. č. 151, stavba sociálního zařízení přehrady; tamtéž, inv. č. 271, kart. č. 152, stavba 40 bytových jednotek; tamtéž, inv. č. 286, kart. č. 155, stavba obytných domů; SOkA Karviná, fond OV KSC Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 93, zápisy ze schůzí předsednictva, 18. 5. 1960.

nezemědělských závodů, kteří nespotřebují na dojíždění do zaměstnání více než 30 minut. Ve III. kategorii byly zemědělsky zaměřené vesnice Dolní Datyně, Hradiště, Stanislavice, Chotěbuz, Mistřovice a Horní Žukov, kde mohli stavět jen pracovníci zemědělských závodů a místních služeb. Zařazení do poslední kategorie další výstavbě v obci zabráňovalo vzhledem k nepříznivým vlivům těžby. Týkalo se obcí Stonava, Věřňovice, Vrbice, Doubrava a Dolní Těrlicko. U Louk nebyla situace ujasněna. Albrechtice byly doporučeny jako místo výstavby rodinných domků pro lidi ze Stonavy, Louk, případně Karviné. Uvažovalo se o nich dokonce jako o střediskové obci, vzhledem k velkému počtu měst v okolí ale byly zařazeny do zmíněné II. kategorie. Jako jedna z mála vesnic ale měly dle dříve uvedené studie vykazovat nárůst obyvatel, a to do roku 1980 dokonce o 1 500.³⁰ Větší nárůst se předpokládal pouze u měst.³¹

Proto byl také v letech 1965 - 1966 vypracován směrný územní plán, podle něhož se nadále měla výstavba v obci řídit. Plán počítal s ročním nárůstem o 20 – 28 obyvatel z okolních vesnic a s odchodem části místní populace do jiných sídlišť zejména městského typu. Předpokládal ale také postupný úbytek přechodných pracovníků na sídlišti a jejich nahrazení trvale bydlícími obyvateli. Proto byla koncepce rozvoje obce projektována pro 4 000 obyvatel. Plán především určoval místa, na nichž by mohlo dojít k další výstavbě domů, stanovil jejich počet a v důsledku toho také navrhoval kroky pro zvýšení technické a občanské vybavenosti.³²

Centrum Albrechtic se nacházelo na levém břehu Stonávky. Vznikalo postupně podél státní silnice č. III/4749 místního významu v údolní části obce. Domy byly stavěny bezplánovitě, jejich větší koncentrace pak byla v místě, kde se silnice křížila s místní cestou. Zde se nacházelo nevýrazné centrum, jehož dominantou byl kostel. Budovy důležitých místních institucí byly rozptýleny v okolí. Na jižním okraji centrální části bylo situováno sídliště OKD. V 50. letech právě v těchto místech docházelo k intenzivnější výstavbě rodinných domků. Těsně

³⁰ Kromě Albrechtic to byly ještě Petrovice (předpokládaný nárůst 300 obyvatel), Dětmárovice (600 obyvatel) a Těrlicko vzniklé sloučením Dolního a Horního Těrlicka v roce 1964 (800 obyvatel).

³¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbory hospodaření, 1962; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 267, kart. č. 371, koncepce rozvoje obcí; tamtéž, inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Šrámek, V.: Výstavba měst a obcí v okrese. In: Karvinské noviny, 17. 4. 1963, s. 3.

³² SOkA Karviná, fond ONV Karviná 1960 - 1976, inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP.

po válce měly Albrechtice 322 popisných čísel, do roku 1950 přibýly tři. V lednu 1959 bylo již 432 popisných čísel a za dalších šest let jejich počet vzrostl na 506. Projektový ústav doporučoval pokračovat s výstavbou mezi stávajícími domy a v oblasti kolem evangelického kostel, který se nacházel rovněž v centrální části. O východní části obce, tedy o pravém břehu řeky, studie mluvila jako o typicky slezské zástavbě, pro niž byly charakteristické po celé ploše volně roztroušené usedlosti. Tato oblast byla určena na dožití. Výstavba zde neměla být povolována, aby mohlo v budoucnu dojít k scelení zemědělské půdy v jednu plochu. Osady Pacalůvka a Bažantnice byly od centra příliš vzdálené, takže ani zde se s další výstavbou nemělo počítat, na Pacalůvce snad jen pro rekreační účely.³³

Ve směrném územním plánu bylo také naznačeno řešení dvou projektů širšího významu, o nichž se v té době uvažovalo, ale které nebyly na území Albrechtic realizovány. Jedním z nich měla být přeložka silnice I. třídy č. 11 vedoucí z Prahy do Žiliny, která by kopírovala úsek cesty č. 4749 mezi Stanislavicemi a Albrechticemi a pak se stáčela směrem na Pacalůvku a Havířov. Druhým byl projekt velké elektrárny o výkonu 600 MW pro 600 zaměstnanců, který byl nakonec přesunut do Dětmovic, protože ve zdejším prostoru by palivo nepokrylo její potřeby. Důvodem byla i blízkost rekreační oblasti, kterou by činnost elektrárny mohla znečišťovat popílkem. Na katastru obce tak zůstala pouze velká rozvodna 400 kV v prostoru Sušského lesa v osadě Zadky, s jejíž stavbou se začalo v roce 1963.³⁴

³³ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 356, kart. č. 243, podklady z jednotlivých NV; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP.

³⁴ SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 65, kart. č. 107, zápisy ze schůzí předsednictva, 14. 8. 1963; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 60; Valošek, Č.: Výstavba v obci Albrechtice v letech 1945 – 1975 v chronologickém přehledu. In: Těšínsko. 2/1975, s. 26.

6. ZEMĚDĚLSTVÍ

Těsně po válce bylo v Albrechticích několik velkých sedláků. Podle hospodářsko-sociologického průzkumu z roku 1946 měl však pouze jeden z nich více než 100 ha půdy. Nejvíce bylo bezzemků a těch, kteří vlastnili malý pozemek do 2 ha. Podrobně jsou údaje rozepsány v následující tabulce:

Výměra pozemku	Počet vlastníků
nad 100 ha	1
20 - 50 ha	6
10 - 20 ha	11
5 - 10 ha	7
2 - 5 ha	42
0 - 2 ha	217
bezzemci	215

Tabulka č. 2 Vlastníci pozemků

Někteří vlastníci půdy v obci nebydleli, což vysvětluje značný rozdíl mezi množstvím vlastníků a počtem popisných čísel, kterých bylo v obci v té době 322. K zemědělské produkci bylo z celkové plochy využito 845 ha půdy. Lesní porost zabíral necelých 294 ha. Zbylé plochy sloužily zejména jako louky a pastviny, nebo byly zastavěny. Na území Albrechtic se nacházely také rybníky a nádrže. Jak z průzkumu vyplývá, nejvíce se pěstoval jetel a brambory, z obilí to byl oves, žito a pšenice, méně se sázel ječmen a řepa krmná. Mezi dobyt看 dominovaly krávy a prasata, větší počet byl také koz. Z drůbeže převládaly slepice. V obci bylo velmi rozšířeno chování včelstev a existoval zde včelařský spolek. Zemědělce sdružoval Jednotný svaz českých zemědělců.¹

Po válce došlo k dílčím změnám v držbě u velkých pozemkových vlastníků. Vliv na to měla jednak konfiskace majetku podle dekretu č. 12/45 Sb.,² kterým byl zestátněn majetek hraběte Larisch-Mönnicha, jednak zákon č. 142/47 Sb.

¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce; Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku, s. 29.

² Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa ze dne 21. června 1945.

o revizi první pozemkové reformy.³ Ten se vztahoval na onen velký pozemek zahrnující necelých 118 ha půdy patřící Stanislavu Nevřelovi a jeho matce Štěpánce. Jednalo se o zbytkový statek Bělehrad přidělený této rodině v roce 1930 při první pozemkové reformě. Na základě revize mělo být majitelům ponecháno 50 ha. Nicméně po schválení doplňujícího zákona⁴ byl rozsah omezen na 15 ha z důvodu naléhavé potřeby půdy pro jiné uchazeče. V roce 1948 tak byl statek Bělehrad převzat Československými státními statky. Hospodářství Albrechtice v té době spadalo pod Československý státní statek v Dolní Lutyni. Až po reorganizaci v roce 1949 přešlo pod Český Těšín.⁵

Po převzetí moci komunistickou stranou byl postupně zaváděn centrálně administrativní systém řízení, jehož podstatou byla v oblasti zemědělství kolektivizace. Jejím oficiálním zahájením bylo přijetí zákona o jednotných zemědělských družstvech v únoru 1949.⁶ Model kolektivní zemědělské činnosti byl utvářen ještě v následujících letech. Až v roce 1953 byly schváleny vzorové stanovy JZD, čímž byla dotvořena jejich konečná podoba. JZD fungovala na několika úrovních. JZD I. typu provádělo společný osev půdy a společně používalo stroje, výrobní prostředky ale byly v soukromém vlastnictví. Sklizeň se rozdělovala podle nákladů a výměru půdy jednotlivých členů. U JZD II. typu byla rostlinná výroba již společná. Živočišná výroba zůstávala jak u I. typu, tak u II. typu samostatná. Společnou se stala až u JZD III. typu. Zde byli členové organizováni do stálých pracovních skupin a odměňováni podle vykonané práce a pouze z části podle vlastnictví půdy. U JZD IV. typu již byli odměňováni pouze podle práce. Poslední typ byl tedy ideálem, k němuž měla všechna JZD dospět.⁷

O postupu kolektivizace v zemědělství již měly některé rodiny v Albrechticích představu. Mezi nimi byl i pan Michejda: „*No, to už se tehdy vědělo, že bude kolektivizace, o tom se mluvilo. Přece tu byli Rusové v zajetí, pracovali na šachtách, pracovali v zemědělství, povídali, jak to tam funguje, čili se vědělo,*

³ Zákon č. 142/1947 Sb. o revizi první pozemkové reformy ze dne 11. července 1947.

⁴ Zákon č. 44/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o revizi první pozemkové reformy ze dne 21. března 1948.

⁵ ZAO, fond SmKNV Ostrava – odbor zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975), kart. č. 106, zbytkový statek Albrechtice; ZAO, fond SmKNV Ostrava 1.část (1834) 1949 – 1954, kart. č. 1444, přehled o ČSSS a podnicích.

⁶ Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech ze dne 23. února 1949.

⁷ Burešová, J.: Kolektivizace zemědělství. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. VIII. Ekonomický systém, národní hospodářství, s. 12 [cit. 13. 2. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>.

do čeho to povede ta změna, to se všechno vědělo.“⁸ Rodina jeho manželky Bohumily vlastnila pozemek o velikosti 25 ha. Rozhodli se tehdy, že ho prodají státu dříve, než jim ho stát vezme: „Mámin bratr přišel na to, že to komunisti budou sbírat, tak ji [přemluvil], ať to prodá státu, že stejně už je starší a sama, my jako děcka jsme o to zájem ani neměli, tak ten strýc napsal na ministerstvo nebo tam někde a oni to jako odkoupili, jenomže nám za to peníze nedali.“⁹ Stalo se tak v roce 1950. Odkoupená půda Anežky Štěpánové byla přidělena rovněž Československým státním statkům.¹⁰

V té době již v Albrechticích rok existovalo JZD. V této fázi se ale zatím práce společně neorganizovaly. Družstvo bylo založeno jen pro zřízení prádelny. Vedle činností souvisejících se zemědělstvím měla jednotná zemědělská družstva totiž zároveň pečovat o zvýšení kulturní a sociální úrovně venkova a ulehčovat práci venkovským ženám.¹¹ Založení JZD zároveň se vznikem prádelny bylo praktikováno v řadě obcí okresu Český Těšín. Albrechtice patřily k obcím, které o povolení požádaly mezi prvními v září 1949. Prádelna byla umístěna v adaptované sklepní místnosti bývalého hostince Amalie Guňkové. Zpočátku panovala mezi ženami nedůvěra, zda se prádlo nebude trhat a dobře se vypere, postupně byla ale překonána a dokonce se uvažovalo o zřízení druhé prádelny a o zakoupení mandlu. Se založením prádelny vznikl zároveň přípravný výbor, který měl usilovat o společné hospodaření rolníků. Jeho prvním předsedou byl Jan Cygonek. V tomto směru ovšem Albrechtice dlouho zaostávaly za jinými obcemi okresu, místní rolníci o družstevním hospodaření nechtěli ani slyšet. JZD I. typu tak oficiálně vzniklo až v roce 1952. Agitační činnost byla v začátcích dost slabá. Nadšeným propagátorem se ale stal například ředitel české školy Jan Mužný, který byl také účetním místního JZD. Vypracoval náčrt obce s výměrami lánů a prosazoval společné osevy a žně a plánovitou setbu. Nedostalo se mu ale kladné odezvy. Do družstva tak vstupovali

⁸ Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 4. část, 3. minuta.

⁹ Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 5. část, 19. minuta.

¹⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 282, kart. č. 80, přiděly půdy dle zákona č. 46/1948 Sb.

¹¹ Ustanovení § 2 odst. 1 písm. h) a ch) zákona č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech ze dne 23. února 1949.

především bezzemci a drobní zemědělci, pro které byly důvodem hlavně poloviční sazby při praní prádla.¹²

Prostředek, který řadu zemědělců nakonec donutil do družstva vstoupit, byla neschopnost plnit předepsané dodávky zemědělských výrobků a tlak, který byl na ně v této oblasti vyvíjen. Každý rolník měl předepsáno množství produktů, které měl ročně odevzdat. Týkalo se to jak rostlinné výroby, tak produkce masa, mléka a vajec. Dodávky byly odváženy do výkupního skladu v Bludovicích nebo přímo do Výkupního podniku v Českém Těšíně a to vlakem nebo povozem. Průmyslové brambory se doručovaly do lihovarů v Hnojníku a Stanislavicích. Určité množství produkce, zejména vajec, se dodávalo přímo do místních obchodů.¹³ Někdy je chodili vybírat místní pověřenci. Paní Sikorová si vzpomíná, jak jí o tom vyprávěla její kolegyně učitelka Anna Febrová: „*Ona jako komunistka, jako učitelka, pardon, měla povinnost, že chodila do těch domácností ty vejce vybírat... Pochopitelně po ní házeli no, to byla pěkně zprofanovaná.*“¹⁴

Velká část zemědělců nebyla schopna dodávky plnit. Někdy z příčin jimi samotnými nezaviněných, jako byla nemoc dobytka či neúroda. Jindy za neplněním stálo stáří nebo negativní postoj k direktivnímu systému. Zemědělcům, kteří se snažili nesplněnou jednu oblast dodávek kompenzovat jinak, se dluhy často odpouštěly. Mohli je také doplatit, což bylo krátkodobým řešením třeba pro Emila Machaczka, který vedle zemědělství těžil písek. Při neplnění hrozilo rolníkovi veřejné zostuzení, například formou otištění prohřešku v zemědělských novinách. V horším případě byl povolán před trestní komisi.¹⁵

Nedostatky v množství či předepsané kvalitě produktů ale nebyly vždycky na straně zemědělců. Mohli za ně i špatně vyškolení pracovníci. V rozboru situace v okrese se v roce 1955 objevilo: „*Rolníci jsou toho mínění, že nízká tučnost mléka*

¹² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 552 – 553; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 226, kart. č. 131, seznam JZD; SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 11, kart. č. 4, zápis z okresní konference 17. – 18. 3. 1956, příspěvek Josefa Nehyby; Počátky ženského hnutí v Albrechticích (roky 1948 – 1960), koncept k nevydané brožuře Emy Svobodové, uložen v soukromém archivu v Albrechticích, s. 3.

¹³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 290, kart. č. 82, povinné dodávky a výkupy zemědělských produktů.

¹⁴ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 24.

¹⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 290, kart. č. 82, povinné dodávky a výkupy zemědělských produktů; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 670, kart. č. 350, socializace obcí; rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 7.

je zaviňována zcizováním a ředěním mléka sběrači. Jako příklad uvádíme sdělení rolníka Delonga Františka z Albrechtic č. 2, který si odebral sám vzorek mléka odevzdaného sběrači, nechal jej sám přezkoušet v mlékárně v Českém Těšíně a rozdíl sběrače a mlékárny činil celé jedno procento v jeho prospěch.¹⁶ Po založení vyššího typu JZD již na výmluvy rolníků nebyl brán takový ohled. Vždycky tu pro ně byl argument vstupu do družstva jako řešení dodávkového problému. Soukromě hospodařící zemědělci měli totiž předepsané dodávky záměrně vyšší a neměli ani výhodu státních dotací.¹⁷

Představitelé komunistické moci bedlivě střežili úpadková hospodářství. Již podle zákona z roku 1947¹⁸ měl MNV obstarat zemědělcům, kteří nebyli schopni řádně obdělávat své pole, vhodnou pomoc, aby byla zabezpečena výživa národa. Měl zajistit sousedskou výpomoc, nebo v horším případě přikázat půdu do povinného pachtu jiným zemědělským závodům v obci. Řada zemědělců tak na nátlak MNV předala své hospodářství do správy státního statku.¹⁹ Dramatičtější byly případy, kdy majitel s tímto postupem nesouhlasil a ke kolektivizaci měl negativní postoj. V Albrechticích na to doplatil zejména sedlák František Kořec, který vlastnil statek Červenky a půdu o výměře 33 ha. Jako neplnič s nepřátelským postojem k režimu byl označen za kulaka a odsouzen ke 3 rokům vězení. Głos ludu jeho případ popsal v článku „Spravedlivý trest pro kulaka“ následovně: „Již v roce 1950 začal kulak Kořec spekulovat. Místo aby odevzdal 96 q brambor na dodávkách, prodal je na černo a pak na MNV nahlásil, že se mu neurodily. Podobně postupoval při dodání vajec, kde prostě zatajil 100 slepic a řekl, že místo plánovaných 180 slepic chová pouze 80.“ Jako kulak byl také označen za vykořisťovatele pomocníků na statku a obviněn z hromadění majetku a obohacování se za okupace.²⁰ Majetek sedláka Kořce byl zkonfiskován a poté, co se o něj krátce staral MNV, byl předán do správy ČSSS.²¹

¹⁶ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 353, kart. č. 241, podklady z úseku zemědělství pro plán na rok 1955.

¹⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 289, kart. č. 82, hospodářsko-technická úprava půdy (HTÚP) v obci.

¹⁸ Zákon č. 55/1947 Sb. o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu ze dne 1. dubna 1947.

¹⁹ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 672, kart. č. 350, evidence úpadkových hospodářství.

²⁰ Sprawiedliwa kara dla kulaka. In: Głos ludu, 23. 4. 1953, s. 2.

²¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 554; SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 37, kart. č. 21, zápisy ze schůzí předsednictva, 2. 9. 1953.

O založení JZD III. typu v Albrechticích bylo rozhodnuto na výroční schůzi VO KSČ na jaře 1955. Z počátku byli ale místní komunisté bezradní a nevěděli, jak a kde začít. Neuplatňovali jednotný postup a důslednou agitaci mezi rolníky, spolupráce s MNV a NF vázla. Situace se změnila po členské schůzi 26. září, na níž byl za pomoci instruktorů z okresního a krajského výboru strany vypracován důsledný postup pro zakládání družstva a byla dohodnuta jeho týdenní kontrola. Prvotní úspěšný nábor byl pak proveden mezi členy strany. Na jaře 1956 mělo místní JZD již 51 členů s půdní základnou 51 ha. Nicméně řada členů z pračkového družstva, jak byl nazýván nižší typ kvůli vlastnictví prádelny, do JZD III. typu nevstoupila. Oproti 70 členům z dřívější doby tedy zájemců ubylo.²²

Nucený vstup do JZD byl pro zemědělce srostlé s vlastní půdou a zvířaty bolestným procesem. Pan Valošek vypráví o sedláku Aloisi Gajdovi: *„Tak tu byl nějaký sedlák, nazýval se Gajda. Ten měl no šest nebo sedm krav ve chlévě, tak mu je odvedli, už se provádělo tak zvané to skupinové ustájení. To bylo u nádraží na Michnikovém statku, tam byla společná stáj. Tak mu ty krávy všechny odvedli tam a on v noci tam šel a jednu krávu si tu svou, on to zřejmě poznal, která je jeho, odvedl zpátky. A víte, že se dostal pod klíč potom? Že ho zatkli a měl problémy z toho, že si ukradl svou krávu.“*²³

Pan Machaczek pochází ze zemědělské rodiny. V padesátých letech měl jít studovat zemědělskou školu, ale kvůli postupující socializaci vesnice se nakonec rozhodl pro jiné povolání. Jeho rodina vlastnila kromě rozsáhlých pozemků také pískovnu, odkud dovážela písek Třineckým železárnám. Pískovna byla znárodněna, otec odmítl podepsat přihlášku do JZD a byl krátce uvězněn. Pan Machaczek na tu dobu vzpomíná takto: *„Otce zavřeli a zrobili JZD. Bo otec nechtěl podepsat, a potom znárodnění, bo my jsme měli pískovny, ... sedm hektarů bylo těch pískoven, tak ho zavřeli, ale ne dlouho. On tam byl jenom měsíc, až to zebrali všechny stroje, ... posbírali koně, krávy, prasata, tak ho potom pustili, ale už bylo JZD, už jako začlo JZD.“*²⁴

Bylo dohodnuto, že Státní statek v Albrechticích postoupí místnímu JZD Důlský dvůr s výměrou 36 ha půdy a s prostorami vhodnými k ustájení dobytka.

²² SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 11, kart. č. 4, zápis z okresní konference 17. – 18. 3. 1956, příspěvek Josefa Nehyby.

²³ Rozhovor s Č. Valoškem vedla H. Poláčková 16. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6 – 7.

²⁴ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

Důlský dvůr se tak stal hospodářským centrem. Do čela JZD byl v obci dosazen Rudolf Gruszkowski, který měl již zkušenosti s vedením státních statků v Albrechticích a v Chotěbuzi. Jeho kancelář se nacházela ve stavení č. p. 6, konfiskátu po Jindřichu Michnikovi.²⁵

V následujících letech byla snaha místních funkcionářů zaměřena na výstavbu JZD. Drobní rolníci neměli pro potřeby družstva vhodné hospodářské budovy a u sedláků byly budovy často ve špatném stavu. V roce 1957 byla tedy zřízena odchovna kuřat a vybudovány silážní jámy na Důlském. O rok později byla postavena ocelová kůlna. V roce 1959 došlo k adaptaci vepřína, vznikla hala pro slepice a kravín. V následujícím roce byly předány k užívání další dvě drůbežárny. Do budoucna se také počítalo s výstavbou administrativních budov, porodny prasat, konírny, kolny na píce a stelivo a kolny na hospodářské stroje, protože mechanizace družstva pokračovala. Na Důlském byly také obnoveny staré rybníky a zřízeny další nové. Chov kaprů se ale neujal, a tak rybníky zůstaly brzy prázdné. Vedle zemědělství převzalo družstvo také těžbu slévárenského písku pro Třinecké železářny. Těžilo se na bývalých statcích Jindřicha Michnika a Emila Machaczka. V roce 1957 se k tomu přidala těžba štěrku na Důlském.²⁶

Ke konci 50. let se před JZD v Albrechticích otvírala slibná budoucnost. Členů i půdní základny sice pořád nebyl dostatek, chyběli zaměstnanci, protože v družstvu převládali kovorolníci a staří lidé, zatím ale byla situace řešitelná pořádáním dobrovolnických brigád. Angažovaly se v nich především místní spolky, přechodně ubytovaní zaměstnanci okolních šachet a výbor žen.²⁷ Podle Emy Svobodové se tak stávaly i takové případy, kdy „členka Marie Mikulová ... sklízela ještě s dalšími členkami řepu v sobotu dne 29. 10. 1955 a když se po obědě vrátily, stačila ještě odpoledne porodit dceru Barboru.“²⁸ O nábor členů do družstva i brigádnické a dodávkové závazky se pořádaly mezi obcemi soutěže. Členové MNV

²⁵ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 226, kart. č. 131, seznam JZD; tamtéž, inv. č. 231, kart. č. 132, celoroční výrobní plány JZD; SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 11, kart. č. 4, zápis z okresní konference 17. – 18. 3. 1956, příspěvek Josefa Nehyby.

²⁶ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 557 – 558; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 284, kart. č. 154, stavba JZD v Albrechticích; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice – Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 76.

²⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 158, kart. č. 43, celooobecní závazky a soutěže; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 284, kart. č. 154, stavba JZD v Albrechticích.

²⁸ Počátky ženského hnutí v Albrechticích (roky 1948 – 1960), koncept k nevydané brožuře Emy Svobodové, uložen v soukromém archivu v Albrechticích, s. 3.

a KSČ proto obcházeli dům od domu a přesvědčovali obyvatele, aby se k něčemu zavázali. O určitou formu nátlaku prosili také zaměstnavatele vlastníků půdy.²⁹

Družstvu se dařilo zejména v pěstování obilí. V roce 1958 se umístilo na třetím místě v okresní soutěži za předchozí rok s tímto hodnocením: „JZD Albrechtice, i když patří mezi mladší družstva našeho okresu – a je zde ještě nutno připomenout, že právě toto družstvo do svého obhospodařování převzalo značné množství půdy, která státu nikdy moc nedávala – dociluje už nyní u celé řady ukazatelů zemědělské výroby a zejména na úseku rostlinné produkce významných úspěchů. Při hodnocení rostlinné výroby umístilo se na prvním místě, když u jednotlivých druhů obilovin, zejména ve výrobě žita, překročilo vysoko plánované výnosy. Rovněž u brambor na některých plochách dosáhlo až 170 q brambor po hektaru a v průměru docílilo 110 q brambor z 1 ha. Poněkud slabší výsledky jsou na úseku živočišné výroby. Družstevníci v Albrechticích jsou si vědomi toho, že mají co dohánět v chovu skotu, ve zvyšování užitkovosti krav, avšak právě na základě dobrých výsledků v rostlinné výrobě, už nyní zavázali se, že některé ukazatele 5 LP /pětiletého plánu/ v rostlinné i živočišné výrobě splní o jeden rok dříve.“³⁰

Vzhledem k úspěchům v pěstování obilovin a brambor byly pozdější kroky v rostlinné a živočišné výrobě poněkud sporné. Například v roce 1958 bylo věnováno 16 ha půdy osevu kukuřice, přitom před vznikem JZD v Albrechticích kukuřici nikdo nepěstoval. Místní zemědělci neměli pro tuto plodinu pochopení, a tak plán výnosu za obec byl splněn pouze na 65 %.³¹ Studie z roku 1959 navíc viděla budoucnost obce spíše ve výrobě živočišné, v produkci vajec, mléka a vepřového masa. V Albrechticích měly být také vybudovány skleníky pro pěstování zeleniny. Logickým zdůvodněním bylo umístění obce na okraji průmyslové oblasti OKD a rekreační oblasti právě budované Těrlické přehrady. Albrechtice měly dobré předpoklady rozvoje a mohly se stát vhodným zásobovacím místem. Procházela jimi železniční trať, měly dostatek silnic i dobrých polních cest a poměrně malou

²⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 158, kart. č. 43, celooobecní závazky a soutěže; tamtéž, inv. č. 271, kart. č. 76, JZD Albrechtice.

³⁰ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 224, kart. č. 130, VI. okresní konference družstevníků 1. 3. 1958.

³¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 557.

vzdálenost od Strojní a traktorové stanice v Českém Těšíně, odkud byly používány stroje pro obdělávání půdy.³²

Po úspěšném rozběhnutí JZD se zdálo vhodné rozdělit obec na oblast spravovanou JZD a oblast patřící státnímu statku. V roce 1958 proto byla mezi nimi provedena delimitace pozemků. Pomyslná čára vedla od polesí kolem kostela na Zámostí. Jižní části obce obhospodařoval Státní statek Albrechtice, severní patřila JZD. Ve středu obce byla pomyslnou dělicí čarou řeka Stonávka. Pozemky na jejím levém břehu podléhaly výstavbě a patřily především státnímu statku. Na pravém břehu naproti tomu měla svůj pozemek většina výkonných zemědělců a kovorolníci s větší výměrou půdy. Předpokládal se tedy jejich vstup do družstva. S ohledem k postupné výstavbě na levém břehu řeky a stavbou přehrady s rekreační oblastí se s fungováním státního statku v Albrechticích do budoucna příliš nepočítalo. Realita ale nakonec vedla k jiným opatřením.³³

Do roku 1960 měla být dokončena socializace vesnice, veškerá možná půda tak měla být začleněna buď do státního statku nebo do JZD. V roce 1958 se tedy započalo s hospodářsko-technickou úpravou půdy (HTÚP) podle vládního nařízení č. 47/55 Sb.,³⁴ o kterou požádalo JZD. Půda měla být scelena do bloků, které by byly vymezeny přirozenými hranicemi. Odstranila by se tak roztržitost družstevní půdy, která způsobovala vyšší výrobní náklady, nižší hektarové výnosy a znesnadňovala použití mechanizačních prostředků. Při vyměřování lánů nebyl brán ohled na to, zda se jedná o půdu družstevní nebo soukromou. Pokud to mělo usnadnit hospodaření JZD, byla půda zabrána a majiteli nabídnut jiný úsek o zhruba stejné výměře a v přiměřené vzdálenosti. Postižení tak obdrželi následující zprávu: „*Oznamujeme, že Vaše pozemková parcela leží v plánovaném lánu JZD. V rámci akce HTÚP bude Vám za tuto parcelu přidělena jiná parcela na okraji lánu ve stejné výměře.*“ Kolem usedlostí byl ponechán pouze záhumenek, který představoval 0,50 ha půdy. Řada lidí s takovým postupem souhlasila, jiní rezignovali a vstoupili do JZD, velká část podala odvolání. Odvolání zdůvodňovali nižší bonitou půdy nebo neschopností obdělávat vzdálenější místo kvůli stáří a nemoci. V takovýchto případech jim bylo

³² SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 284, kart. č. 154, stavba JZD v Albrechticích.

³³ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 273, kart. č. 76, dohoda o delimitaci půdního fondu; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 670, kart. č. 350, socializace obcí.

³⁴ Vládní nařízení č. 47/1955 o opatřeních v oboru hospodářsko-technických úprav pozemků ze dne 10. srpna 1955.

doporučeno najít si nájemce nebo vstoupit do JZD, protože jinak budou muset poskytnout pozemek jako nucený pacht podle vládního nařízení č. 50/55 Sb.³⁵ státnímu statku nebo JZD. Zdůvodnění, že chtějí obdělávat vlastní půdu a ne nějakou cizí zůstalo bez odezvy.³⁶

Za těchto okolností do družstva vstoupilo přes čtyřicet nových členů. Jejich vstup podnítl další scelování a nové náборы. Koncem roku 1959 tak JZD zabíralo plochu 335 ha, ČSSS plochu 217 ha. Další plochy o celkové rozloze 127 ha nebylo kvůli výstavbě možné do socialistického sektoru začlenit. O zbylých 70 ha půdy byl veden s majiteli ještě agitační boj. Bez ohledu na jeho výsledek byla v následujícím roce socializace vesnice považována za dokončenou, mezi státním statkem a JZD tudíž došlo k další úpravě hranic.³⁷

K 1. lednu 1960 byla zároveň část půdy státního statku převedena na nově vzniklý státní zemědělský závod Školní statek Střední zemědělské technické školy v Českém Těšíně, který měl svá hospodářství vedle Albrechtic také v Českém Těšíně a v Chotěbuzi. Získal půdu 110 ha v jihovýchodní části Albrechtic společně se statkem Červenky. Měl sloužit jako výukové středisko, kde by si žáci školy zkoušeli své teoretické znalosti v praxi. Byly na něj ale kladeny stejné požadavky jako na jiné zemědělské závody. Školní statek Albrechtice se měl specializovat především na produkci vajec a odchov mladého skotu, pro který byly postaveny nové vyhovující budovy.³⁸

Snaha o úplnou socializaci vesnice se na JZD negativně podepsala. Značným rozšířením členské základny a půdního fondu v důsledku nuceného pachtu poklesla celková motivace členů se o společné hospodářství starat.³⁹ Výdělky zemědělců nebyly nijak velké. Situaci konce padesátých let popisuje pan Machaczek: „*Tuž do JZD nešlo jít, bo tam vydělala mama s tatškou, vydělali tři sta korun za měsíc*

³⁵ Vládní nařízení č. 50/1955 o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby ze dne 21. září 1955.

³⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 289, kart. č. 82, HTÚP v obci; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 259, kart. č. 145, HTÚP v obcích.

³⁷ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 273, kart. č. 76, dohoda o delimitaci půdního fondu; tamtéž, inv. č. 289, kart. č. 82, HTÚP v obci; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 671, kart. č. 350, dokončení socializace; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 259, kart. č. 145, HTÚP v obcích.

³⁸ SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 1536, kart. č. 1509, okresní středisko přípravy zemědělských investic; SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64, kart. č. 99, zápisy ze schůzí předsednictva, 12. 7. 1961.

³⁹ SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 65, kart. č. 107, zápisy ze schůzí předsednictva, 14. 8. 1963.

ve dvojku, no. A já jsem na šachtě ... albo tu u Dopravních staveb, tak jsem zarobil. ... Já [jsem] ... na dole osmdesát čtyři koruny měl zpočátku v padesátém osmém [za den], potom se to stupňovalo. ... A tak jsem prakticky živil rodiče ještě, bo oni měli fakt málo. ... A tatka ještě kuřil, ... tak on by to stačil překuřit tych tři sta korun za měsíc, no. Bo my jsme museli, byly dvě páry koní, jedna pára kosila, druhá pára musela už podmítat.. Já jsem pomáhal, přišel jsem tu jako od Dopravních staveb, že, to už bylo JZD, no a tu jsem ještě místo taty, bo tata už měl roky,... tak jsem sednul a jel místo něho.“⁴⁰ Začátkem šedesátých let se po finanční stránce situace zlepšila, ale na zájem o hospodaření to vliv nemělo. Průměrný věk členů družstva byl 55 let. Bývalými výkonnými zemědělci byla pouze desítka z nich. Většina členů byly manželky kovorolníků, kterým na výdělků nezáleželo, protože potřeby rodiny finančně kryl plat manžela. Finanční motivace tak u nich nehrála velkou roli. V roce 1961 bylo trvale činných družstevníků 25, přitom práceschopných jich bylo 120. Sedmdesát družstevníků za rok odpracovalo 70 povinných hodin a tím to pro ně končilo, dalších 25 členů se společných prací nezúčastnilo vůbec. Navíc mezi nimi byli takoví, kteří družstvu škodili ředěním mléka nebo zkrmováním družstevního sena pro záhumenkový dobytek.⁴¹

Dalšími problémy, se kterými se družstvo potýkalo, byla špatná organizace lidí a práce. Nebyla dodržována vhodná doba pro jednotlivé zemědělské úkony, půda nebyla dobře obdělána a trpěla nedostatkem živin kvůli špatnému hnojení. Polovina pozemků byla navíc zamokřena, v důsledku čehož mělo družstvo malé výnosy obilí a brambor. Také byly špatně rozvrženy plochy, takže například pastviny vznikaly na orné půdě. Mezi domky se družstvu špatně hospodařilo a členové si zde zvětšovali své záhumenky. V oblasti mechanizace bylo družstvo vybaveno dostatečně, ale nemělo k dispozici mechanika, který by odstraňoval závady na strojích. Muselo proto i nadále hojně využívat služeb Strojní a traktorové stanice v Českém Těšíně, což opět zvyšovalo výrobní náklady.⁴² Problémoví byli také předsedové, kteří situaci měli řešit. V roce 1960 byl do čela JZD například zvolen Karel Hracki. Vzhledem

⁴⁰ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3.

⁴¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 13, kart. č. 3, zápis z okresní konference 19. – 20. 3. 1960, příspěvek Rudolfa Gruszkowského; tamtéž, inv. č. 64, kart. č. 97, zápisy ze schůzí předsednictva, 8. 2. 1961.

⁴² SOkA Karviná, fond ONV Karviná 1960 - 1976, inv. č. 1541, kart. č. 1512, převody majetku likvidovaných JZD; SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 265, kart. č. 116, rozbor hospodaření JZD v Albrechticích.

k jeho malé odborné vyspělosti, zaneprázdněnosti kvůli funkci předsedy VO KSČ a špatnému zdravotnímu stavu byl po roce funkce zbaven. Nahradil ho Alois Popiolek, ale ani ten se ve funkci neosvědčil. Jeho vedení bylo příliš autoritativní a neefektivní zároveň. Začátkem roku 1962 tak byl na vedoucí pozici dosazen odborník z okresu Lev Šebela, který zde setrval až do zániku družstva.⁴³

Všechny tyto důvody vedly k zaostávání družstva, což je patrné z následující tabulky srovnávající hektarové výnosy JZD, státního statku a školního statku za roky 1961 a 1962:

	JZD		ČSSS		Školní statek	
Výrobek v q	1961	1962	1961	1962	1961	1962
pšenice	15,3	16,1	28,2	23,5	23,5	21
žito	18,9	12	22,3	19	26,6	19,05
ječmen	14	11,2	29	16,8		18,82
oves	12	8,7	15,6	19,6	14	12,6
brambory	30	59,1	69,3	61,7	50	100
kukuřice silážní	200	220	378	378	200	250
řepa krmná	380	417	324	270	300	250

Tabulka č. 3 Hektarové výnosy zemědělských závodů⁴⁴

V živočišné výrobě rozdíly tak patrné nebyly, značně nižší byla pouze dojivost krav. Podstatným problémem bylo, že družstvo specializované od roku 1960 na drůbežářství si nebylo schopno vypěstovat vlastní krmivo a muselo ho dovážet, čímž se zvyšovaly výrobní náklady a rostlo zadlužení. Zpráva o ekonomické činnosti uvádí: „V živočišné výrobě při značné roztržitosti objektů je výroba mléka, masa i vajec v porovnání s realizačními cenami těchto výrobků ztrátová, což platí i o výrobě rostlinné. Takto JZD vykazuje jako výsledek hospodaření ze zemědělské výroby značnou ztrátu a v nejlepším případě by mohlo vykazovat vyrovnaný rozpočet ... Proto je družstvo odkázáno na provoz v přidružené výrobě (těžba a doprava štěrkopísku).“ V přidružené výrobě byly plánovány takové tržby, aby byla ztráta družstva částečně pokryta, což ale nutilo JZD nasazovat nákladní auta a traktory do přidružené výroby na úkor činnosti zemědělské, která měla být primární.

⁴³ SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64, kart. č. 100, zápisy ze schůzí předsednictva, 13. 12. 1961; tamtéž, inv. č. 64, kart. č. 101, zápisy ze schůzí předsednictva, 24. 1. 1962; tamtéž, inv. č. 65, kart. č. 106, zápisy ze schůzí předsednictva, 30. 1. 1963.

⁴⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962.

Jako řešení navrhovala zpráva změnu zaměření výroby nebo sloučení s jiným JZD.⁴⁵ V úvahu připadalo zejména JZD Stonava, kterému se dařilo o poznání lépe.⁴⁶

Pokusem o řešení situace byla také nová delimitace půdy mezi státním statkem, školním statkem a JZD provedená v srpnu 1962. Při ní získal státní statek 46 ha půdy, čímž se vyrovnal úbytek vzniklý v důsledku výstavby v obci. Rozloha 168 ha umožňovala státnímu statku vypěstovat více krmiva pro dobytek a zvýšit tím svou soběstačnost. Školní statek získal 83 ha, čímž rozloha obhospodařované půdy vzrostla na 197 ha a stejně jako u státního statku umožnila pěstovat vlastní krmivo ve větším množství. Plocha obhospodařovaná JZD se zmenšila na 257 ha. Snížily se tak náklady na výrobu. Odstoupeny byly zejména pozemky vzdálené od centra.⁴⁷

Žádná ze změn však JZD Albrechtice výrazně nepomohla. Organizace práce se pod odborným vedením zlepšila, ale členové zůstávali i nadále v přístupu k práci neteční. Pochybnosti o prosperitě družstva se začaly objevovat i mezi funkcionáři MNV, ve vesnické organizaci KSČ i ve vedení JZD. Nikdo nebyl přesvědčen, že by se místní JZD mohlo někdy pozvednout na úroveň dobrých družstev.⁴⁸ Koncem roku 1963 bylo radou ONV v Karviné rozhodnuto o jeho likvidaci k 1. 1. 1964. Majetek byl převeden na Československé státní statky. Oblast přidružené výroby převzaly Drobné provozovny MNV v Albrechticích. Zaniklo rovněž hospodářství Školního statku Albrechtice, takže veškerá půda přešla pod jeden zemědělský závod.⁴⁹ Ve stejném roce zaniklo také JZD v Horní Lutyni, Chotěbuzi, Novém Bohumíně, Rychvaldu a Zpupné Lhotě. Byla to první větší vlna, při níž byla zaostalá JZD převedena do státní zemědělské organizace. Další velká vlna nastala v roce 1965, takže poté v okrese Karviná fungovalo pouze šest JZD.⁵⁰

⁴⁵ SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 265, kart. č. 116, rozbor hospodaření JZD v Albrechticích.

⁴⁶ Tamtéž; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 95, zápisy ze schůzí předsednictva, 7. 9. 1960.

⁴⁷ SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 265, kart. č. 116, rozbor hospodaření JZD v Albrechticích.

⁴⁸ SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 102, zápisy ze schůzí předsednictva, 18. 4. 1962; SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 264, kart. č. 115, souhrnné rozbor hospodaření JZD.

⁴⁹ SOkA Karviná, fond JZD Albrechtice, inv. č. 2, kart. č. 1, likvidační spisy; SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 170, kart. č. 51, sektorové přehledy o plochách kultur.

⁵⁰ Jednalo se o JZD Dolní Datyně, Místřovice, Pudlov, Starý Bohumín, Stonava a Vrbice. Od roku 1960 tak v okrese Karviná zaniklo celkem 13 JZD, prvním z nich bylo JZD Záblatí k 31. 12. 1961. (SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 - 1976 (1986), inv. č. 1540, kart. č. 1510, JZD v okrese; SOkA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 442, 446, ročenky zemědělství okresu Karviná za roky 1961 a 1966.)

Státní statek v Albrechticích převzal do užívání značnou část pozemků a hospodářské budovy, které mnohdy nebyly v nejlepším stavu. Jednalo se zejména o objekty v oblasti Důlského dvora, někdejšího centra JZD. Krávy zde však zůstaly ustájeny. Dalšími objekty, které státní statek spravoval, byly stará farma u železničního nadjezdu pro 60 prasat, statek Červenky s novými prostory pro chov slepic a krav a farmu Paseky v blízkosti soutoku Chotěbuzky se Stonávkou, kde byly ustájeny krávy, drůbež a prasata rovněž v nových budovách. Jako hlavní závod a zároveň správní centrum byl ponechán statek Bělehrad. Státní statek již nemusel řešit špatnou pracovní morálku, protože jeho chod zajišťovali řádní zaměstnanci. V roce 1966 jich bylo 60. Bývalí výkonní zemědělci, kteří vstoupili do JZD, už byli povětšinou staří, takže odešli do důchodu a hospodaření se už neúčastnili. V dobách jarních prací a žní pomáhali statku brigádníci.⁵¹ V roce 1966 se hospodářství Albrechtice navíc stalo mládežnickou farmou, kde si absolventi zemědělských odborných učilišť ověřovali své znalosti. Počet zaměstnanců se tak v následujících letech mírně zvedl.⁵² Se zvětšením plochy polí, v roce 1966 to bylo 603 ha, se sice produktivita statku snížila, ale plán byl i v následujících letech plněn kolem 100 % a činnost statku byla zisková.⁵³ Horší byl rok 1967, kdy obec zasáhlo krupobití a poškodilo rostlinnou výrobu. Ale i tak konečné hodnocení bylo kladné: „*Albrechtice jsou příkladem, jak se obdělávají nejen velké plochy, ale i ty nejmenší a nejvzdálenější.*“ Vyzdvížena byla zejména práce techniků, kteří zkoušeli různé inovace.⁵⁴ V témže roce došlo také konečně k odvodnění zamokřené půdy, takže její užitkovost se zvýšila.⁵⁵

V roce 1960 v souvislosti se socializací vesnice a s prováděním HTÚP byla řada pozemků přikázána do nuceného pachtu na dobu šesti let. Po uplynutí této doby byl pacht automaticky prodloužen vzhledem k vytvořeným lánům, které státní statek obhospodařoval. Tento počín vzbudil mezi obyvateli vlnu nevole a řada z nich

⁵¹ SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklady pro zpracování SÚP; SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 97, zápisy ze schůzí předsednictva, 8. 2. 1961; rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

⁵² SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 67, kart. č. 116, zápisy ze schůzí předsednictva, 13. 4. 1966; tamtéž, inv. č. 68, kart. č. 122, zápisy ze schůzí předsednictva, 12. a 26. 2. 1969.

⁵³ SOKA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 258, kart. č. 109, rozbor hospodaření Státního statku, n.p. v Č. Těšíně, 1961- 1965.

⁵⁴ SOKA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 258, kart. č. 110, rozbor hospodaření Státního statku, n.p. v Č. Těšíně, 1966 – 1967.

⁵⁵ SOKA Karviná, fond OZS Karviná (1949) 1963 - 1978, inv. č. 300, kart. č. 129, přehledy o financování a úvěrování státních statků a JZD.

požadovala navrácení svého pozemku. Jeden z občanů se vyjádřil takto: „V posledním odstavci uvedeného rozhodnutí se píše, že se jedná jen o užívání a ne o vlastnické poměry k přikázaným pozemkům. Se způsobem – návrhem prodloužení nájmu v tom smyslu, jak je uvedeno v rozhodnutí, nesouhlasím a žádám buďto o vrácení mého pozemku k vlastnímu používání, nebo o placení nájmu.“ Námitka byla zamítnuta. Podle zákona č. 50/55 Sb.,⁵⁶ který pozemek do nuceného pachtu přikazoval, měl majitel pozemku na placení nájmu nárok pouze v případě, že nebyla jeho rodina zajištěna jinak, tzn. že rodinný příjem nepřesahoval 500 Kčs, tedy dvojnásobek sociálního důchodu. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat: „Nežádám, ani mě nikdy nenapadlo chtít něco, co by mi právem nepatřilo. Výpočet rady MNV, kolik stačí k zajištění výživného z mého důchodu, je proveden tak, jako bych už neměl žádné jiné závazky (placení daní, nutné opravy domku atd.) a žil pouze jako někteří ze dne na den. Dobře se mluví těm, kteří dnes pobírají na konto svého dřívějšího zaměstnání 1 700 Kčs a 1 300 Kčs z titulu funkce MNV a ještě asi 300 Kčs důchodu manželky. Bohužel je to tak, ale nejedná se mi o to, jako spíše o charakter těchto lidí. Já bych se hanbil. Nepobírám žádné bezpracné příjmy a žádal jsem jenom to, co mi právem náleží a obdržel jsem odpověď jako nějaký superkapitalista. Budu proto muset se v této záležitosti obrátit na jiná kompetentní místa.“⁵⁷

Rada MNV projednávala žádosti občanů o uvolnění pozemků z užívání Československých státních statků na svém zasedání ještě v červnu 1968. Společenská situace byla příznivá změnám, ale ty musely přijít z vyšších míst. Proto byli žadatelé vystaveni delšímu čekání. V říjnu pak byl jejich požadavek definitivně zamítnut. Účastníci společné schůze ČSSS, ONV a zástupce KNV se shodli, že vzhledem k stávajícím platným zákonům a nařízením není možné drobit půdu scelenou při HTÚP. Pozemky tak dostali zpět do soukromého užívání pouze ti, jejichž půda do lánů zařazena nebyla.⁵⁸

⁵⁶ Vládní nařízení č. 50/1955 o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby ze dne 21. září 1955.

⁵⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 269, kart. č. 74, socializace zemědělství.

⁵⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady, 1968.

7. OBČANSKÁ VYBAVENOST

Stejně jako u zemědělství nebyla pro sekundární a terciární sféru v obci zlomovým okamžikem válka, ale léta následující. Poválečné znárodnování velkých podniků se obce netýkalo. Po roce 1948 ale začalo být ze strany státu postupně omezováno soukromé podnikání a místní živnostníci byli likvidováni či museli změnit podmínky, za nichž svou činnost vykonávali. Na druhé straně ale stát dbal na to, aby se životní úroveň místních občanů zvedala, takže postupně docházelo k rozšiřování obchodní sítě po stránce kvantitativní i kvalitativní a byly poskytovány služby provozovny spadajícími buď pod MNV nebo pod komunální podnik v Českém Těšíně. Stejně tak byla snaha rozšířit služby zdravotní, vzdělávací a kulturní a zpestřit sortiment volnočasových aktivit, aby se obec stala v těchto oblastech méně závislá na okolních městech.

V roce 1945 byla síť řemeslníků a obchodníků poměrně pestrá, živnostenský list měly téměř dvě desítky obyvatel. K 10. říjnu 1945 působili v obci tito řemeslníci: krejčí Pavel Stebel a Leonard Dostál, obuvníci František Kielkowski a Jan Farník, čalouník František Trzyniecki, truhlář Jan Zahraj, kovář Josef Pawlita, zámečník Karel Badura, mlynáři Josef Jonszta a Jindřich Kraina, pekař Vojtěch Filuciak, řezníci Antonín Kreczmer a Vilém Palowski a Emil a Emilie Kielarovi, kteří měli holičství a kadeřnictví. Obuvník Jan Farník do roka svou živnost ukončil, za to mezi řemeslníky přibyl další krejčí Adolf Chodura a betonář František Maroš. Soukromý obchod se smíšeným zbožím, s pivem v lahvích a pálenými lihovými nápoji v lahvích po obchodnicku uzavřených provozoval v centru obce Josef Balon. Další tři prodejny patřily ostravskému spotřebnímu družstvu Budoucnost. V Dělnickém domě v jedné z nich v roce 1945 prodával Ludvík Folwarczny a na Pasekách u paní Galgonkové Alfons Krupa. Na Pacalůvce byla prodejna u pana Siwka. Občerstvit se obyvatelé a pocestní mohli ve čtyřech hostincích. Hostinští byli Leopold Kopka v č. p. 237, Františka Miczková v č. p. 114, Vilém Stoszek v hostinci Amalie Guňkové č. p. 10 a Emanuel Miczka v Dělnickém domě č. p. 166. Leopold Kopka mimo to provozoval v obci trafiku.¹

¹ ZAO, fond OŽK Opava 1850 – 1949, inv. č. 736, kart. č. 591, sčítací listy; Informativní hospodářsko-průmyslový adresář okresu Fryštát. Krnov 1946, s. 29; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 64.

Kulturním centrem obce byl Dělnický dům, který krátce po válce vlastnila komunistická strana, než jej v roce 1948 převzaly polské spolky. Jeho prostory byly využívány ke kulturním akcím a zároveň sloužil jako klubovna. Dalším místem pro pořádání nejrůznějších akcí byl areál Zámostí. Původně byl matičním hřištěm ve správě Slezské matice osvěty lidové. Po jejím zrušení připadl obci. V průběhu let byl postupně upravován, aby mohl sloužit svému účelu i za méně příznivého počasí. S budováním sídliště na přelomu 50. a 60. let vznikl kulturní dům i v těch místech, ale kulturním akcím sloužil pouze několik let a pak byl adaptován na závodní jídelnu.²

Na náboženském životě obyvatel se podílely dvě církve – římskokatolická a Slezská církev evangelická augsburského vyznání (a. v.). Obě církve měly v obci vlastní hřbitov, římskokatolická církev také dva kostely. Novější z nich zasvěcený sv. Petru a Pavlovi byl dostavěn těsně před válkou v roce 1938, starší kostel sv. Petra a Pavla se stal jako dřevěná stavba z roku 1766 kulturní památkou. Věřícím druhé církve sloužila pouze kaple. Bohoslužby se konaly v budově bývalé evangelické školy č. p. 88, ale byly nepravdělné. Obyvatelé tak museli docházet až do Českého Těšína. S návrhem na stavbu evangelického kostela se přišlo ještě v roce 1945, na říjnové schůzi farníků byl zvolen výbor výstavby kostela, kterému předsedal Pavel Santarius. Plány byly vypracovány stavitelem Brodou z Českého Těšína a architektem Blahutem z Návsí u Jablunkova. Vlastní práce pak vedl Metoděj Bočka z Dolní Suché a místní mistr Alois Siostrzonek. Akce nabyla regionálního významu. Stavba trvala dva roky od položení základního kamene v roce 1946 po vysvěcení kostela 8. srpna 1948. Slavnostního obřadu se zúčastnilo 19 duchovních a 7 000 laických účastníků.³

V obci se nacházely dvě školy. Po válce bylo obnoveno školství české i polské, i když druhé jmenované se značnými problémy, jak bylo nastíněno v kapitole o poválečné situaci v Albrechticích. Ve spolupráci s MNV byl proveden soupis školou povinných žáků. Na české škole se začalo vyučovat 16. června 1945,

² Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1948/1949; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 94 – 96.

³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 519 – 526; tamtéž, inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce; Kronika Farního sboru Albrechtice Slezské církve evangelické a.v. 1946 – 1979 (90. léta), uložena u pastora Libora Šikuly v Albrechticích, s. 179; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 78 – 84; Polášek, J.: Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska. Český Těšín 2001, s. 214 – 216.

bylo to o něco později než na škole polské. Děti byly rozděleny podle úrovně do jednotlivých ročníků a seznámily se se základními znalostmi češtiny, protože během okupace navštěvovaly německou školu. Zastavení výuky, které se týkalo polské školy krátce po jejím otevření, brzy pominulo, a tak v novém školním roce byly školy činné obě dvě. Do polské školy, která sídlila v č. p. 11, se zapsalo 101 dětí, byla proto organizována jako trojtřídní. Českou školu v budově č. p. 186 navštěvovalo začátkem roku pouze 69 dětí, byla tudíž organizována jako dvojtřídku s osmi postupnými ročníky. Od školního roku 1947/1948 museli žáci, kteří ukončili pátý ročník, za dalším vzděláním dojíždět do sousedních obcí Stonavy, Horní Suché nebo do Českého Těšína, protože počet postupných ročníků byl snížen.⁴

Na školách zprvu docházelo k častému střídání učitelů a ředitelů. Tak například na českou školu hned po skončení války dorazil z Dolních Nětčic u Přerova řídící učitel Robert Majdloch, bývalý místní učitel. Vyučování v červnu ale zahájil jeho nástupce Jan Kupka, kterého si Majdloch sehnal jako náhradu při odchodu do Horní Suché. V důsledku únorových událostí byl Jan Kupka odvolán na jiné působiště a nahradil ho Jan Mužný. Po třech letech byl i on přemístěn a na rok ho vystřídala na postu řídícího učitele učitelka Anna Febrová. Podobná situace nastala u polské školy, kde působil jako ředitel nejprve Jan Głombek. V důsledku únorových událostí byl odvolán do Stonavy a místo něho z této obce přišel Jindřich Bonczek. V letech 1951 – 1953 byl řídícím Karel Miczka, následně byl vystřídán Adolfem Kiedroněm. Situace se na delší dobu stabilizovala až s nástupem Josefa Kročka na českou školu v roce 1952 a Bruno Waszka na polskou školu v roce 1954.⁵

S obnovením mateřské školy byly po válce větší potíže. Nebylo pro ni vhodné umístění ani potřební zaměstnanci. Začala tudíž fungovat až koncem dubna 1946 a to nedaleko polské školy v č. p. 230. Vyučovacím jazykem byla čeština. Mateřská škola s polským jazykem vyučovací byla po jednom neúspěšném pokusu otevřena až v květnu 1949. Zprvu její provoz financoval místní spolek PZKO. Pod státní správu se dostala v roce 1950. Využívala místností bývalé restaurace

⁴ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, osvobození 1945; 170 – lecie budynku polskiej szkoły w Olbrachcicach. Albrechtice 1998, s. 4 – 5; Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989, s. 16 – 19.

⁵ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, osvobození 1945; Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989, s. 18 a 22.

U Sternlichta, která se nacházela vedle nádraží a jejíž provoz byl v roce 1948 po dvou letech fungování ukončen.⁶

Bezprostředně po převzetí moci komunistickou stranou se ještě počítalo s tím, že právo drobných malovýrobců na samostatné hospodaření bude zachováno. S likvidací pluralitního systému však padla i tato myšlenka. V červnu 1948 již bylo deklarováno, že i drobné hospodaření plodí kapitalismus. Proto začal proces radikálního rušení živností, k čemuž posloužily sebemenší záminky, například obvinění z černého obchodu.⁷ V Albrechticích byl takto v důsledku celorepublikových událostí v roce 1953 uzavřen obchod se smíšeným zbožím Josefa Balona v č. p. 188.

Na základě zákona z 30. května 1953⁸ a předchozích usnesení předsednictva ústředního výboru KSČ a vlády byla v Československu provedena měnová reforma. Vydáním nových peněz do oběhu se měla zvýšit kupní síla koruny. Hlavním důvodem peněžní reformy ale byla celková transformace ekonomiky na systém odpovídající socialistické orientaci. Veřejnost byla až do poslední chvíle ubezpečována, že žádná reforma nebude. Předseda MNV Josef Ľabudek obyvatele Albrechtic přesvědčoval o pevnosti dosavadní měny a ostře kritizoval panické nákupy veškerého dostupného zboží. Chaos a negativní reakce, když se poplašné zprávy ukázaly jako pravdivé a měnová reforma byla provedena, se v Albrechticích ale nezvrtly v demonstrace a protesty, jak se to stalo na některých místech. Lidé byli spíše v šoku a jak říká pan Valošek, byli najednou prázdná kapsa, protože kurz výměny nových peněz⁹ byl značně nevýhodný.¹⁰ V obci ale došlo k jednomu incidentu, o kterém podává krátké svědectví kronikář až v roce 1990: „V roce 1953 zastřelil zfanatizovaný komunista, vykonávající hlídku v noci v souvislosti s měnovou reformou, občana z Horní Suché, kterého chtěl legitimovat. Poněvadž se dal na útěk,

⁶ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1945/1946; 175 – lecie PSP Olbrachcice 1828 – 2003. Albrechtice 2003, s. 9.

⁷ Kalinová, L.: Likvidace soukromých živnostníků. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. VIII. Ekonomický systém, národní hospodářství, s. 16 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>

⁸ Zákon č. 41/1953 Sb. o peněžní reformě ze dne 30. května 1953.

⁹ Například občané, kteří nezaměstnávali žádnou pracovní sílu, si mohli vyměnit na osobu 300 Kčs starých peněz v poměru 5 : 1. Další hotovost se měnila v poměru 50 : 1.

¹⁰ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 726, kart. č. 408, měnová reforma; rozhovor s Č. Valoškem vedla H. Poláčková 16. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3; Vencovský, F.: Peněžní reforma 1953. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. VIII. Ekonomický systém, národní hospodářství, s. 83 – 84 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>

zastřelil ho u železničního podjezdu u nádraží, tedy na útěku, ale prý v sebeobraně! Proto soudní výrok byl v jeho prospěch.“¹¹ Případ měl být zameten pod koberec, ale z myslí místních pamětníků vymazán nebyl.

V rámci měnové reformy byly přikázány také inventury ve všech podnicích a obchodech. Podle obecní kroniky „občan Josef Balon nedovolil pověřeným členům místního národního výboru inventuru provést. Byla proto u něho provedena domovní prohlídka Veřejnou bezpečností. ... Bylo zabaveno velké množství německých cigaret a tabáku ještě z doby okupace, zlaté a stříbrné peníze, součástky k jízdním kolům, velké množství kávy, čaje, čokolády, zboží, které tehdy na trhu bylo v nedostatku.“¹² Podle Głosu ludu, který o některých případech informoval, byl majetek, který Josefu Balonovi následně konfiskovali, v hodnotě 50 000 Kčs nové měny.¹³ Paní Kornasová, rozená Balonová, vzpomínala, jak její otec byl ve vězení: „Potom tatínka zavřeli, v Těšíně byl, vím, že já jsem tam do té věznice chodila a to ještě jeden těž jakýsi papaláš při mě stál, co mluvím a ať mu nic nedám, bylo to takové trapné jít do toho vězení, tatínek byl celý zdrcený. ... Tenkrát ještě žila sestra tatínkova a ona: „Zkuste si advokáta sebrat, ať ho z toho nějak vysekáme.“ No tak vím, že jsem do Ostravy jela, ta mi poradila jakéhosi toho advokáta, no tak ten peníze sebral, vím, že to kolem dvou tisíc si vzal, a po tom k soudu ani nešel. ... Tak ho odsoudili na rok vězení, ten majetek sebrali, nic mu nevrátili, chalupa zůstala, chalupu nevzali, ale co takovéhoho cennějšího našli, ... tak to všechno sebrali a potom to v Těšíně do výkladní skříně všechno vyložili, tatínkovou fotografii tam dali, že to byl jakoby šmelinář.“¹⁴ Ve výkladní skřině vystavili taky střelnou zbraň, proti které se paní Kornasová ohradila: „Já vím, že jak dělali tu prohlídku, tak někde ve sklepě našli takový ten rezavý temprovník. A já vím, že tatínek měl tu zbraň. Též jaksí, že při obchodě, jak by nějaký zloděj, tak prostě mohl držet tu zbraň. ... Potom jak byl už ten převrat, ... jak přišli Rusi a ty Němce vyháněli, tak tu zbraň hodil do zingruby /žumpy/. No a když tatínek přišel z vojny, jako můj manžel, tak mu to nedalo. ... Tak tam kopal hráběmi i našel tam tu zbraň, ale rezavou, že už to nebylo k použití. Tak tam jsme měli ve sklepě takové staré hřebíky a staré žďorba, tak to tam hodil. A jak to tu prohlídku

¹¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 1989 – 1993, s. 33.

¹² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 535.

¹³ Usiłowali wzbogacić się na reformie pieniężnej. In: Głos ludu, 11. 6. 1953, s. 4.

¹⁴ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

doma robili, tak tam tu zbraň, tu rezavou zbraň též našli. Oni ji vyčistili a tam za to okno též to položili. A já jsem potom tam za nimi šla, pravím: „Vždyť vy jste tu zbraň u nás nenašli, jenom takové zrezavělé zbytky.“ „No my jsme tomu též chtěli nějaký ráz dát,“ ale jednak tu zbraň potom z té výkladní skříně sebrali, že ji tam nepokazovali.“ Po návratu z Plzně, kam byl následně přemístěn, již svou živnost Josef Balon neprovozoval.¹⁵

Další ukončování živností se v Albrechticích obešlo bez většího rozruchu. Na drobné podnikatele byl vyvíjen již v předešlých letech všestranný tlak, byla jim omezována možnost rozvoje, zastavovány přísuny materiálu, zboží a pracovních sil. Docházelo k politické a sociální diskriminaci, děti drobných živnostníků měly ztížený výběr střední a vysoké školy. Byl vypracován tzv. plán Ř, podle něhož měli být soukromí řemeslníci začleňováni do větších podniků. Socializace měla zamezit jejich roztržičnosti. V okrese Český Těšín tak vznikla například Moda – okresní družstvo pánských a dámských krejčí, Oděvní tvorba – pobočka ostravského národního podniku, Snaha – pobočka lidového kožedělného družstva sídlícího v Opavě nebo Dekora – pobočka lidového družstva sdružujícího čalouníky se sídlem v Ostravě. Instalatéry, zámečníky, malíře, klempíře a další řemesla sdružovaly také komunální podniky větších měst Českého Těšína, Třince a Jablunkova.¹⁶

Nátlak a masivní podpora státních, komunálních a družstevních podniků vedla k hromadnému odhlašování živností a obchodů a k přechodu jejich majitelů do kolektivně hospodařících podniků. Počet soukromě podnikajících řemeslníků a obchodníků prudce klesl, což mělo negativní vliv na uspokojování potřeb obyvatelstva.¹⁷ Hlášení o plnění tzv. plánu Ř v okrese Český Těšín ze začátku roku 1952 říká: *„Socialisace soukromého sektoru dle plánu „Ř“ neprobíhala již v roce 1950 a 1951 takovým živelným tempem, jako tomu bylo v roce 1949 po vydání zákona o komunálních podnicích, a probíhá zejména v městech Český Těšín, Třinec*

¹⁵ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 6. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 11 – 12.

¹⁶ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 2982, socializace řemesel dle plánu „Ř“; tamtéž, kart. č. 2983, hlášení početních stavů živností; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 379, kart. č. 246, přehled institucí v okrese; Kalinová, L.: Likvidace soukromých živnostníků. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. VIII. Ekonomický systém, národní hospodářství, s. 16 [cit. 22. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>

¹⁷ Kalinová, L.: Likvidace soukromých živnostníků. In: Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006. kap. VIII. Ekonomický systém, národní hospodářství, s. 16 [cit. 22. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>

a Jablunkov, kde až na několik vesměs přestárých živnostníků proběhla socialisace téměř úplně. Naproti tomu naprosto v nepatrném rozsahu dochází k socialisaci řemesel na vesnici, kde dochází z největší části toliko k odčerpání námezdních pracovních sil, takže soukromí řemeslníci pracují zde jako malovýrobci.“¹⁸

V Albrechticích v roce 1952 odhlásili učně čalouník František Trzyniecki a kovář Josef Pawlita. V té době zde působilo již jen osm soukromých řemeslníků, vedle výše uvedených ještě krejčí Pavel Stebel a Adolf Chodura, obuvník František Kielkowski, stolař Jan Zahraj, zámečník Karel Badura a mlynář Jindřich Kraina. Emil Kielar odhlásil holičskou a kadeřnickou živnost v roce 1951. O mlynáři Josefu Jonsztovi, betonáři Františku Marošovi a řezníku Antonínu Kreczmerovi je poslední zmínka v roce 1950, o řezníku Vilému Palowském v roce 1949. Jeho řeznictví bylo začleněno do obchodní sítě Jednota-Jedność. Seznam živnostníků v okrese Český Těšín v roce 1958 uvádí celkem 102 jmen, mezi nimi obuvníka Františka Kielkowského, stolaře Jana Zahraje a pekaře Vojtěcha Filuciaka. Podle kronikáře měl František Kielkowski soukromou dílnu ještě v roce 1978. Mlýn Jindřicha Krainy byl činný do roku 1959, spadl pod Slezské mlýny, pak byl převzat místním JZD k šrotování a umístění sýpky. Při společenském uvolňování v roce 1968 byla na MNV podána žádost Emila Witaly o soukromé podnikání v oblasti krejčovství. Vzhledem k tomu, že zatím neexistovaly nové zákony, které by to povolovaly, byla žádost zamítnuta.¹⁹

Při vytváření jednotné obchodní sítě byla situace jednodušší, protože družstevnictví mělo na Těšínsku v této oblasti dlouhou tradici sahající ještě před 1. světovou válku.²⁰ Po osvobození vlastnilo řadu obchodů ostravské družstvo Budoucnost. Po jeho decentralizaci v roce 1949 připadly nově vzniklému Spotřebnímu družstvu Jednota-Jedność vytvořenému pro okresy Český Těšín, Frýdek-Místek a Karviná a sídlícímu v Orlové. V následujících letech došlo

¹⁸ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 2982, socializace řemesel dle plánu „Ř“.

¹⁹ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 2982, socializace řemesel dle plánu „Ř“; SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 527; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady, 11. 7. 1968; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), inv. č. 120, kart. č. 201, živnosti; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 379, kart. č. 246, přehled institucí v okrese; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 641, kart. č. 336, jakostní prohlídky; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 645, kart. č. 338, seznam živnostníků a řemeslných živností; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 415, kart. č. 252, přehled o rozmístění průmyslových závodů a provozoven.

²⁰ V sousední obci Stonava vzniklo první družstvo již v roce 1896, za dalších deseti let jich bylo na Těšínsku a Karvinsku již 28.

u Jednoty-Jedność k řadě organizačních změn, které se ale nikdy nedotkly jejího česko-polského základu. V roce 1953 proběhla reorganizace, při níž byly všechny prodejny ve městech předány státnímu obchodu a družstevní činnost se přeorientovala výhradně na zásobování venkova. Důsledkem toho došlo k rozdrobení družstva na dvanáct malých vesnických Jednot, které byly pouze formálně sdruženy v Okresním svazu spotřebních družstev v Českém Těšíně. Albrechtice patřily do obvodu Vesnického spotřebního družstva v Horním Těrlicku. Po třech letech od zmíněné reorganizace došlo k další změně. V roce 1956 byla všechna malá družstva sloučena v jedno Okresní spotřební družstvo Jednota-Jedność v Českém Těšíně. Centralizovaná forma pak už opuštěna nebyla, jenom po změně hranic okresů v roce 1960 byla delimitována veškerá činnost v obcích, které připadly okresu Frýdek-Místek, tamní Jednotě a z dvanácti obcí přiřazených k okresu Karviná vzniklo nové družstvo Jednota-Jedność, lidové spotřební družstvo – Ludowa Spółdzielnia Spożywsza Karviná se sídlem v Českém Těšíně.²¹

Jednota-Jedność přebrala v Albrechticích obchody spravované do roku 1949 ostravským družstvem Budoucnost. Jednalo se o obchod v Dělnickém domě č. p. 166, dále o obchod na Pasekách č. p. 144 a na Zámostí č. p. 211, který byl ale brzy uzavřen. Ještě téhož roku připadl do její správy obchod se smíšeným zbožím č. p. 196, zřejmě se jednalo o obchod na Pacalůvce, a masna u nádraží č. p. 114.²² Prvním nepotravinovým obchodem, který Jednota v Albrechticích otevřela, byla v roce 1954 prodejna textilu na hranicích se Stonavou u občana Wawreczky. Kvůli vzrůstající výstavbě v obci začal být brzy pocítován nedostatek zboží. Proto byla v roce 1956 zřízena masna v centru obce u občana Szostoka a na starém nádraží se započalo s budováním obchodního kiosku. Otevření masny provázal drobný konflikt. Kronikář píše: *„Protože v roce 1957 byly přiděly masa omezovány dle počtu obyvatel v obcích, měl být tento nedostatek řešen tím, že se nařízením okresního národního výboru a okresního spotřebního družstva v nové prodejně masa otevřel výsek koňského masa a klobás. Toto nařízení se nelíbilo a na intervence místního národního výboru, které vyvrcholily veřejnou schůzí s přizváním zástupce*

²¹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 535 – 536; 35 let spotřebního družstva spółdzielni spożywczej Jednota-Jedność Český Těšín. Český Těšín 1984, s. 5 – 12; 75 let družstevnictví na Karvinsku – 75 lat spółdzielczości w powiecie Karwińskim. 1896 – 1971 Stowarzyszenie spożywcze dla robotników i rolników Stonava. Český Těšín, 1971, s. 8 – 10.

²² SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 352, kart. č. 238, podklady z úseku obchodu pro plán na rok 1950; tamtéž, inv. č. 383, kart. č. 247, soupis distribuční sítě.

Jednoty-Jedność, bylo zrušeno a zaveden normální výsek masa.“²³ Obdobným řešením mělo být také rozdělení prodeje masa do dvou dnů, aby v jednom dni mohly nakupovat ženy zaměstnané a v druhém ženy v domácnosti. Maso tak mělo být spravedlivě rozděleno.²⁴

Hlavní prodejní středisko bylo v té době v Dělnickém domě. Kromě potravin se v obchodě dalo koupit i průmyslové zboží a stavební materiál. Prostory však nebyly pro prodej zrovna vhodné, protože zde bylo málo místa. V následujících letech se proto muselo pro zkvalitnění obchodní sítě kvůli neustále narůstajícímu počtu obyvatel přikročit k novým výstavbám a adaptacím. V roce 1958 se začalo se stavbou obchodní buňky na sídlišti OKD, kam byly v roce 1961 umístěny domácí potřeby, samoobsluha a řeznictví, v nadcházejícím roce přibyl místo domácích potřeb obchod s obuví. V roce 1961 byly také otevřeny obchody se smíšeným zbožím a masem na Pacalůvce a na sídlišti Nový svět. V roce 1962 byla dokončena adaptace ubikací Ingstavu u nádraží a byla zde přemístěna prodejna z Dělnického domu a textil. V rámci tzv. akcí Z, v nichž občané sami prováděli úpravy obce a výstavbu, byly postaveny prodejny na Pardubicích a Pasekách. Obchodní síť se stabilizovala v polovině 60. let, takže v obchodní buňce na sídlišti byla umístěna samoobsluha s potravinami, masna a obchod s obuví, v centrální prodejně u nádraží samoobsluha s potravinami, spotřební zboží a textil. V osadách Pardubice, Paseky a Pacalůvka se prodávaly potraviny. Na Pacalůvce a v centru obce fungovaly dvě masny. Pro ostatní zboží museli obyvatelé dojíždět do Českého Těšína.²⁵

V oblasti hostinských živností došlo k združstevnění pod Jednotu-Jedność v roce 1953. Byla vytvořena čtyři pohostinství – u Amalie Guňkové, Leopolda Kopky, Františky Miczkové a v Dělnickém domě, který byl ve správě PZKO a do vlastnictví Jednoty-Jedność přešel až v roce 1965. V těchto pohostinstvích docházelo podle zápisu obecního kronikáře k nelegálnímu prodeji polského lihu. „Na černo se dovází a dle sdělení bývalého tajemníka místního národního výboru

²³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 536.

²⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 26. 6. 1959.

²⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 536 – 537; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 20. 6. 1958 a 25. 1. 1962; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 226, kart. č. 295, technická dokumentace akcí Z; tamtéž, inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; tamtéž, inv. č. 375, kart. č. 569, Jednota-Jedność; Pawlas, J.: Aby spotřebitelé byli spokojeni. In: Hornické slovo, 19. 4. 1975, s. 3.

*Karla Miczky to není nikterak malé množství. S tržby v pohostinství za rok 1957 vysvítá, že občané koupili alkoholických nápojů za 953 300 Kčs. V přepočtu na 40 % vodku to na 1 občana činí 7,1 l. Na této velké spotřebě mají velkou zásluhu brigádníci.*²⁶ Na zasedáních pléna se často řešila otázka velkého množství hostinců v obci a i ze strany MAV padly návrhy na zrušení hostince Františky Miczkové a Leopolda Kopky. Zůstat měl Dělnický dům a hostinec Amalie Guňkové, ve kterém bylo umístěno státní kino. Ke zrušení ale nakonec nedošlo a čtyři hostince v obci fungovaly až do roku 1961, kdy se rozhodlo o adaptaci pohostinství Amalie Guňkové na obecní knihovnu. Další dva hostince zanikly zřejmě koncem 60. let, protože v roce 1972 je zmiňován pouze Dělnický dům a Rakovec. Ten vznikl v roce 1966 adaptací staré nádražní budovy na restauraci a měl lépe vyhovovat turistům mířícím k Těrlické přehradě než ostatní hostince v obci. Zároveň sloužil jako hotel s jedním dvoulůžkovým a třemi jednolůžkovými pokoji.²⁷

S postupným zánikem řemesel v obci vyvstávala potřeba poskytování některých služeb. V Albrechticích tak vznikla například holičsko-kadeřnická provozovna, od roku 1961 umístěná v obchodní buňce OKD, která byla ve správě MNV. Společně s kinem se podílela na příjmech obecního rozpočtu. V roce 1957 byly tržby dosti malé, což zapříčinila častá nemoc zaměstnanců a to, že vedoucí provozovny neuměla provádět „*úpravy vlasů podle nejnovějších vynálezů módy*.“²⁸ Po jejím proškolení v Českém Těšíně se výsledky v holičství zlepšily. V roce 1958 úsilím rady vznikla při MNV provozovna malířsko-natěračská. Stala se tak prvním stupněm ke zřízení Drobných provozoven v Albrechticích. Ve většině obcí tyto vznikaly již v roce 1958 poté, co vláda vydala rozhodnutí o jejich tvoření. Celý proces odrážel mimo jiné společenské změny vyvolané vzrůstajícím počtem zaměstnaných žen, které tak neměly čas věnovat se naplno domácím pracem.²⁹

²⁶ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 531.

²⁷ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 530 – 531, 539; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 2. 1953, 1962; Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1949/1950; Olbrachovice mají hotel. In: Głos ludu, 18. 8. 1966, s. 2; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachovice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 96.

²⁸ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 12. 1957.

²⁹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 12. 1957 a 27. 2. 1959; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 364, kart. č. 244, statistické údaje; tamtéž, inv. č. 434, kart. č. 254, celostátní soupis obchodů.

Zakládání provozoven v obci se ubíralo dvěma směry – k odborným stavebním pracím a k pomoci ženám v domácnosti. V plánu MNV bylo založit provozovnu stolařsko-tesařskou, zednickou, zámečnickou, švadlenskou, sběrnou prádla a nákladní autodopravu, aby se tak zlepšily možnosti těžby písku a zvedly příjmy. Z diskuze s občany vyplynul i požadavek na zřízení opravy obuvi, bylo o tom proto jednáno s obuvníkem Františkem Kielkowským, ale bezvysledně.³⁰ Místnímu národnímu výboru se nepovedlo zřídit ani provozovnu stolařsko-tesařskou, přestože pro ni byly prostory i vybavení u Jana Zahraje. Ten mezitím totiž svou živnost odhlásil a šel raději pracovat na šachtu. Částečný úspěch byl se zřízením zámečnictví. Jeho příjmy byly malé, protože v něm pracovala pouze jedna osoba po pracovní době. Založení zednické provozovny se dlouho nedařilo, tak se MNV alespoň snažil mít zednické práce pod kontrolou. Předseda hodnotil situaci za rok 1959 takto: *„U tohoto provozu nepodařilo se nám doposud mnoho udělat. Částečně zde plníme usnesení tím, že občané, kteří různými způsoby seženou si fušery na stavbu, vedeme jako brigádníky a vyplácíme jim mzdy. Je nám však jasné, že v tomto případě neprojdou všechny příjmy fušerů prostřednictvím naší provozovny, ale jsou pouze zástěrou pro fušování soukromé.“* Stejný problém potkával i malířsko-natěračskou provozovnu, která nakonec zanikla a musela být znovu zřizována: *„Pracovníci provozovny se ještě stále cítí fušery pod rouškou provozovny MNV. Tak například nepodařilo se nám doposud zajistit, aby objednávky byly přijímány pouze účetní. Každý pracovník přijímá sám objednávky a sám je vyřizuje. Tím se stává, že někteří občané zapsaní v pořadníku na MNV čekají dlouho na malbu a jiní mají to zajištěno bez čekání. Dalším hrubým nedostatkem je ta skutečnost, že není vyúčtováno prostřednictvím MNV všechno, co bylo uděláno, což je nutno hodnotit jako černou práci. Například faktury zní na nátěr oken a dveří a skutečně se u občana prováděl kromě toho i nátěr veškerého nábytku a podobně. K tomu je třeba ještě uvést ..., že pracovníci nerespektují příkazu vedoucího, a tak se často stává, že na úkoly zapsané u MNV zůstává vedoucí sám a ostatní si přijímají práci, kde jim to nejvíce odpovídá.“*³¹ Ve zřizování provozoven v obci se angažovaly

³⁰ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1959.

³¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 23. 10. 1959.

také Komunální služby města Českého Těšína, které například v roce 1959 zřídily sběrnou prádla, aby ženy nemusely prát doma.³²

I přes časté problémy se plán na zřizování vytyčených provozoven začal postupně realizovat, a tak při MNV do roku 1962 vzniklo betonářství, autodoprava, provozovna zednická a malířská, švadlenská dílna, mandlovna prádla, radioopravna a půjčovna loděk na Těrlické přehradě. Po zániku JZD převzalo MNV těžbu písku. Vysoce rentabilní byla zejména autodoprava, pokud zrovna nákladní auto nebylo v poruše. Komunální služby města Českého Těšína zajišťovaly praní prádla, chemické čištění, opravu obuvi a punčoch a od roku 1963 holičské služby. Zřízení krejčovské a švadlenské dílny a stolařství bylo nejprve zadáno komunálním službám, i ony ale měly problémy při plnění svých plánů, a proto byl nakonec úspěšnější MNV. Příjmy, které z poskytovaných služeb přicházely, nebyly příliš velké. Proto zřizování provozoven bylo závislé zejména na finančním příspěvku okresního národního výboru. Ne všechny provozovny měly v obci dlouhého trvání a docházelo k jejich rozšiřování, zániku a obměnám. V průběhu 60. let například přibyla služba zpracování plánek pro přístavbu a výstavbu rodinných domů nebo půjčovna lešení. V roce 1968 bylo zřízeno holičství na Pacalůvce.³³

Rozšířit obchodní síť a služby v důsledku rostoucího počtu obyvatel s sebou neslo komplikace, ale pro MNV to byl méně náročný úkol než umístění některých jiných institucí, jako byla jeho úřadovna, pošta, knihovna nebo mateřské školy. Pro nedostatek vhodných budov byly tyto instituce často přemísťovány. Několikrát se hovořilo o výstavbě budov nových, ale dál už většinou plány nepokročily. Úřadovna MNV se například stěhovala v letech 1945 – 1961 čtyřikrát, když započítáme i přemístění zemědělského oddělení v roce 1949. Poštovní úřad, který byl v obci zřízen až se začátkem roku 1955, byl zase umístěn v soukromém domě Františka Kielkowského č. p. 221. Do té doby patřily Albrechtice pod Stonavu a pošťák sem pouze docházel. V roce 1956 bylo na poštovním úřadě také zřízeno Státní spořitelní jednatelství. Pošta se rozrůstala zejména kvůli poskytování možnosti využití telefonu. V letech 1958 – 1963 musely být pro její provoz využity další místnosti, protože telefonní ústředna se postupně rozšířila z pěti telefonních

³² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 532.

³³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 534; SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962, 1963.

účastníků na sto. Směrný územní plán z roku 1966 navrhoval jako řešení společnou budovu pro úřadovnu MNV, poštovní úřad a úřadovnu VB, která sídlila rovněž v nevyhovujících bytových jednotkách. Stejný nápad byl na schůzi pléna probírán již v roce 1948. Situace ale byla vyřešena až v 80. a 90. letech, kdy byla postavena nová budova pro poštu a přestavěna budova české školy na obecní úřad. Stejně tak nebylo dlouho vyjasněno umístění obecní knihovny. V 50. letech byla umístěna v české škole a v Dělnickém domě, v roce 1963 pro ni byla dokončena adaptace hostince Amalie Guňkové, posléze necelý rok fungovala v soukromém domě a v roce 1966 byla přemístěna do jednoho bloku na sídlišti OKD. Jediné instituce v obci, jejichž problematika byla na delší dobu vyřešena, byly mateřské školy. Uspíšil to zřejmě i fakt, že polská mateřská škola stála v cestě budování nové trati a že počet dětí vzrůstal. V akci Z proto byla postavena nová budova, v níž našly obě mateřské školy své místo.³⁴

Složitější to bylo v případě škol. Narůstající počet žáků v 2. polovině 50. let, z velké části dětí pracovníků na stavbě sídliště, Těrlické přehrady a trati, byl řešen zavedením směnného vyučování na obou školách. Tento stav byl ale dlouhodobě neudržitelný, proto se už od konce 50. let volalo po vystavění nové 18třídní školy. V roce 1961 byl již podepsán schvalovací protokol, škola měla být umístěna na jih od sídliště v centru obce. Plán byl ale zase odsunut, přestože žáci dojížděli z Albrechtic do jedenácti škol v okolí, a realizován opět až v 80. letech. Mezitím obě školy prodělaly značné opravy a alespoň částečně byly rozšířeny. Polská škola prošla generální opravou v roce 1955. V roce 1960 byla k budově přistavěna čtvrtá třída, aby se odstranilo směnné vyučování. Od roku 1964 byla škola opět trojtřídní. Menší opravy proběhly také v roce 1968. U české národní školy byl nárůst žáků mnohem patrnější. Nejprve byla situace řešena převezením a zrekonstruováním finského domku z Karviné 2 – Solce, protože část domků tam měla být zdemolována kvůli poddolování. Dvě učebny navíc v roce 1960 ale nepomohly, takže o dva roky později byla v rámci akce Z provedena přístavba

³⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 258, 541 – 542; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 5. 1948 a 28. 8. 1959; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 356, kart. č. 243, podklady pro II. 5LP; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 54 – 56, 64, 70, 92 – 94.

dalších dvou tříd a kabinetů. Škola se stala pětiletou. V letech 1957 a 1967 pak celá budova prošla generální opravou.³⁵

Začátkem 60. let také došlo k výměně ředitele na české škole. K tomu říká paní Sikorová: „*Náš ředitel Brumovský učil v Hradišti nebo v Koňakově tady u Těšína nebo v Mistřovicích, ... a tam někdo na něho píchnul, protože on byl taky nábožensky zatížený, on dokonce, jak jel do Starých Hamer k rodičům, tak tam hrál na varhany v kostele, a on vyletěl. On vyletěl a já nevím, kolik roků byl bez práce, neměl místo, a jelikož se stavěla ta přehrada, právě inženýr Broušek říkal: „Na kopání kanálů nikdo nebude posuzovat tvůj posudek,“ a vzal ho. Měl dvě děti a nikdo se nestaral, co bude dělat, takže on dělal kopača. No a tady v Albrechticích ... tady byl nějaký Kroček a to musel být děsný showman, protože tady nebyly inventární knihy, tady nebylo nic. Já si pamatuju, jak já jsem tu přišla toho 15. září, tak tam, kde dneska je teď vchod a šatna, tak tam byla na zemi taká kupa a to byly obrazy. A teprve já jsem psala ty inventární knihy, ... kronika nebyla vedena, nic. No on učil Ilonku Szatanikovou, ... a ona říkala, jaké to bylo. Že bylo deset hodin, ještě ho nebylo. A oni šli dycky domů: „Přijde už pan ředitel?“ „Jo, běžte si číst, on přijde.“ On totiž popíjel hodně, a ona říkala: „On přišel potom v těch deset, měl lavor pod stolem a tam měl nohy.“ Takže tu byly strašné poměry a oni potřebovali někoho tu obsadit a nikdo tu nechtěl, a proto vytáhli Brumovského od přehrady a šel tu, více méně jako za trest. No ale dali mu i byt, bo jinak by se nedostal, on taky nebyl straník a ještě měl černý flek, jenomže v těch padesátých letech to bylo přísnější a v těch šedesátých už to bylo jako když mírnější.“³⁶ Bohuslav Brumovský pak vydržel na pozici ředitele české národní školy téměř dvacet let.*

Důležitou oblastí služeb, které ještě nebyla věnována pozornost, bylo zdravotnictví. Zpočátku Albrechtice neměly v obci stálého lékaře. V padesátých letech sem dojížděl doktor Augustin Faja a ordinoval jeden půlden v týdnu, od roku 1957 jeden celý den. Jeho ordinací v té době byla místnost v bývalém obchodě Josefa Balona. V obci vedle toho fungovala dětská poradna, dojížděl sem zubní technik a na hranicích se Stonavou bydlela porodní bába. Až v 2. polovině 50. let byly

³⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1957, 1962; SOKA Karviná, fond ONV Karviná 1949 – 1960, inv. č. 1847, kart. č. 1104, schvalovací protokoly technicko-ekonomické rady; SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; tamtéž, inv. č. 846, kart. č. 746, výstavba bytových jednotek; Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989, s. 17 – 20.

³⁶ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 10 – 11.

nastávající maminky převáženy do porodnice v Českém Těšíně. Nástupcem doktora Faje byl Osvald Wałoszek, který od roku 1959 ordinoval již ve stálé ordinaci v nově zřízeném lékařském středisku ve třech bytech na sídlišti OKD. Jeho pak nahradila doktorka Irena Poloková. Stálá ordinace zubního lékaře, v níž ordinoval místní rodák doktor Alfréd Bojko, byla zřízena ve stejném bloku v roce 1961. Protože v obci nebyla lékárna, vydávaly se v místě i léky. Praktický a zubní lékař ordinovali v šedesátých letech třikrát týdně, dětský lékař dojížděl jednou týdně. Plán na výstavbu zdravotního střediska byl opět navržen ve směrném územním plánu, i jeho realizace spadala až do 80. let.³⁷

V Albrechticích nebylo příliš mnoho možností, jak trávit volný čas, což se ukázalo jako problém zejména v době, kdy v obci bylo velké množství brigádníků, kteří tak holdovali v o to větší míře pití alkoholu. Od roku 1951 začalo v obci promítat kino Družstevník v sále hostince Amalie Guňkové. Byly pořízeny židle, promítací přístroj a plátno. Do té doby žáci místních škol navštěvovali představení v Horní Suché. V roce 1955 převzal kino do své kompetence MNV, i když podléhal Krajskému filmovému středisku v Ostravě. Kvalita představení nebyla nejlepší a návštěvnost se pohybovala okolo 50 %.³⁸

Druhou možností, jak trávit volný čas, bylo zapojit se do některé sportovní aktivity. Pro tělovýchovné organizace ale opět byly omezené možnosti. Prostor pro tělocvičnu byl pouze v hostinci Amalie Guňkové a tam bylo umístěno státní kino. Školní děti měly podle vzpomínek paní Sikorové tělocvik buď ve třídě, kde byla nejoblíbenější hra na schovávanou, anebo venku u školy na travnatém hřišti. Sportovní organizace trénovaly zpočátku na hřišti u polské školy, na Zámostí nebo v Michnikově pískovně. Až v roce 1960 byl Sokolu přidělen pozemek na zřízení provizorního hřiště, které se nakonec stalo hřištěm hlavním. Zpočátku byl povrch travnatý, ale při deštivém počasí nevydržel a musel být nahrazen škvárou. V roce 1964 byly postaveny u hřiště provizorní převlékárny, které byly o dva roky později za přispění Dolu Suchá-Stonava rozšířeny. Hřiště mělo být zřízeno také v pískovně,

³⁷ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 333 – 335; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1957, 1959, 1961; SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP; rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 6. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3, 12; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 70.

³⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 265; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 96 – 98.

ale plán nebyl nikdy realizován. V zimních měsících ale bývala tato oblast upravována na kluziště.³⁹

³⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 368; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1960 – 1962; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 1964, 1966; Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1946/1947; rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4 – 5; Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985, s. 32 – 33.

8. OBYVATELÉ A JEJICH VZÁJEMNÉ VZTAHY

Jak již bylo nastíněno v předcházejících kapitolách, Albrechtice zažívaly po 2. světové válce svůj rozkvět. Jejich poloha je předurčila jako vhodnou lokalitu k výstavbě rodinných domů a později také k výstavbě sídlišť. Důsledkem toho došlo od skončení války k značnému nárůstu obyvatel. Podle údajů ze sčítání lidu z roku 1950 byla hustota osídlení v obci 126 obyvatel na km². V roce 1961 to bylo již 172 obyvatel na km² a o dalších deset let později 202 obyvatel na km².¹ Když vezmeme v úvahu, že od konce 50. let bydlela v obci řada brigádníků, v první polovině 60. let jich bylo až tisíc, tak hustota zalidnění byla ještě vyšší.

Po skončení 2. světové války bylo nezbytné zjistit početní stav a národnostní složení obyvatelstva. Údaje o počtu ale v té době vykazovaly značnou rozkolísanost. Tak například k 1. 7. 1945 měly mít Albrechtice na základě poválečného dotazníku 1 698 obyvatel, ale 13. 9. 1945 měly podle hlášení o volbě volitelů do vyšších správních orgánů 1 774 obyvatel.² Tyto rozdíly lze přičíst poválečné atmosféře, kdy docházelo k častému stěhování, odsunu Němců, do některých statistik mohli být započítáni cizí státní příslušníci, kteří přišli na Těšínsko při polském záboru v roce 1938, do jiných ne apod. Za směrodatné lze považovat šetření prováděná v celém okrese a zanesená do souborných tabulek. Podle těchto šetření byl tedy k 30. dubnu 1946 počet obyvatel Albrechtic 1 659, k 1. 10. 1947 to bylo 1 754 a těsně před volbami k 15. 5. 1948 to bylo 1 761 obyvatel. K velkému úbytku došlo do roku 1950, kdy ke dni 1. 3. při sčítání lidu měly Albrechtice 1 602 obyvatel. Od tohoto roku počet obyvatel již pozvolna narůstal a v roce 1957 překročily Albrechtice dvoutisícovou hranici, kterou potvrdilo i další sčítání 1. 3. 1961. K tomuto dni bylo v Albrechticích přihlášeno k trvalému pobytu 2 184 lidí.³ V 60. letech byla evidenci věnována již větší pozornost a od roku 1964 byly vedeny přesné statistiky o přirozeném přírůstku obyvatel, přistěhování a odstěhování, což zachycuje následující tabulka:

¹ Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 2. sv. Praha 2006, s. 718 – 719.

² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí.

³ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 27. 12. 1957; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 334, kart. č. 806, seznam a počet obyvatel; tamtéž, inv. č. 335, kart. č. 806, národnostní statistika; Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 2. sv. Praha 2006, s. 718.

Rok	Poč. stav	Narozeno	Zemřelo	Přírůstek	Přistěhování	Vystěhování	Přírůstek	Konc. stav
1964	2 267	38	24	14	128	129	-1	2 280
1965	2 280	32	17	15	107	85	22	2 317
1966	2 317	46	38	8	169	110	59	2 384
1967	2 384	34	17	17	88	61	27	2 428
1968	2 428	25	21	4	126	49	77	2 509

Tabulka č. 4 Změny počtu obyvatel v letech 1964 - 1968⁴

Z tabulky můžeme vyvodit, že počet obyvatel vzrůstal jak přirozenou cestou, protože natalita převládala nad mortalitou, tak důsledkem horizontálního pohybu obyvatel. Průměrný přírůstek byl 48 obyvatel za rok, což odpovídalo i dlouhodobému vývoji. V letech 1950 – 1968 přibýlo v obci 907 obyvatel, tedy v průměru 50 obyvatel ročně. Větší počet přistěhovaných lidí v roce 1966 souvisel s částečným odchodem přechodně pracujících. Ti nebyli obvykle ve statistikách uváděni. Komplexní rozbory MNV ale jejich orientační počty od roku 1962 registrovaly:

Rok	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Počet přech. prac.	1 000	850	1 000	900	800	468	600

Tabulka č. 5 Počet přechodně pracujících v letech 1962 - 1968⁵

Stanovit přesná čísla bylo problematické, protože docházelo k častým změnám i během roku.

Polovina obyvatel Albrechtic bydlela v centrální části obce. Do ní se koncentrovala nejen bytová výstavba, ale také občanská vybavenost. O rozložení obyvatel v jednotlivých osadách v roce 1968 vypovídá tabulka č. 6. Přechodně pracující v ní opět zahrnuti nejsou:

⁴ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 183, kart. č. 49, výkazy o pohybu obyvatelstva.

⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbory hospodaření, 1962 – 1968; SOKA Karviná, fond ONV Karviná 1960 - 1976, inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování SÚP.

Osada	Počet lidí
Bažantnice	310
Červenky	65
Pacalůvka	275
Pardubice	275
Paseky	355
Střed	1 100
Zadky	120

Tabulka č. 6 Počet obyvatel v jednotlivých osadách⁶

Z hlediska národnosti se na charakteru Albrechtic výrazně podílela zejména dvě etnika – Češi a Poláci. V případě Albrechtic se nedá mluvit o polské menšině, protože Poláci tvořili větší část populace obce. To se ale s příchodem lidí odjinud začalo měnit. Zatímco Poláků zůstával po celé zkoumané období téměř stejný počet, skupina obyvatel hlásících se k české národnosti narůstala. V roce 1970 tak byly obě národnosti v obci vyrovnané. Následující tabulka zachycuje národnostní složení obyvatel Albrechtic ve vybraných letech:

Rok	Celkem	Poláci		Češi		Slováci		Jiní	
1948	1 750	1 073	61,30 %	676	38,60 %		0 %	1	0,10 %
1961	2 184	1 083	49,6	991	45,4	103	4,7	7	0,3
1970	2 559	1 231	48,1	1 235	48,3	88	3,4	5	0,2

Tabulka č. 7 Národnostní složení obce⁷

Podle údajů z roku 1947 měly Albrechtice největší procento Poláků v celém okrese Fryštát, celých 58 %. Více než padesát procent měly ještě sousední obce Stonava a Horní Suchá. V okrese Český Těšín v roce 1950 byly podle počtu Poláků na třetím místě po obcích Košařiska a Milíkov, měly tehdy 61,3 %.⁸ S otevřením Dolu Suchá-Stonava se do Albrechtic dostalo také hodně lidí ze Slovenska. Protože většina z nich byla přechodně pracujících, jejich přesný počet neznáme. Podle jednoho údaje z roku 1963 ale víme, že jich mezi brigádníky bylo zhruba 70 %, což by v daném roce

⁶ SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 1965, kart. č. 1804, tabulky o členění, počtu obyvatel, výměře obcí okresu.

⁷ Zahradník, S.: Národnostní struktura na Zaolží podle výsledků sčítání lidu (1880 – 1991). In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava 1992, s. 161.

⁸ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), inv. č. 63, kart. č. 4, evidence obyvatel; Małysz, B.: Od většiny k menšině. In: Kaszper, R. – Małysz, B. (eds.): Poláci na Těšínsku. Český Těšín 2009, s. 115.

odpovídalo téměř 600 lidem. Část z těchto přechodně pracujících se v obci usadila natrvalo.⁹

Hned po válce v Albrechticích početně mírně převládaly ženy, v roce 1950 tvořily 51,1 %. V dalších desetiletích se poměr otočil ve prospěch mužů, v roce 1961 tvořili muži 50,1 % populace, v roce 1970 pak 50,8 %. Údaje o věkovém složení obyvatel se v porovnatelné formě dochovaly pouze u let 1961 a 1970. V roce 1961 byla produktivní skupina ve věku 15 – 59 let početnější na úkor starších obyvatel. O deset let později se lidé již dožívali vyššího věku.¹⁰

Věk	Počet lidí v procentech	
	1961	1970
0 - 14	27,2	24,3
15 - 59	59,5	56,6
60 a více	13,2	19,1

Tabulka č. 8 Věkové složení obyvatel

Údaje o náboženském vyznání obyvatel Albrechtic nejsou po roce 1945 zachyceny v žádné oficiální statistice. K dispozici jsou pouze údaje z roku 1930, kdy převládajícím vyznáním bylo vyznání římskokatolické, ke kterému se hlásilo 1 078 obyvatel. Druhou početnou skupinu tvořili evangelíci s 505 věřícími. Další skupiny byly minimální. K židovskému náboženství se hlásilo 11 lidí, k Církvi československé 3 lidé a k jiné církvi 32 lidí. Dvanáct lidí bylo bez vyznání.¹¹ Vedle těchto oficiálních čísel se objevily údaje o počtech věřících dvou nejsilnějších církví na zasedání předsednictva OV KSČ v roce 1961. Podle nich by mělo z 2 184 obyvatel 1 500 patřit do církve římskokatolické a 500 do Slezské církve evangelické a. v. Tato čísla jsou ale příliš zaokrouhlená na to, aby se jednalo o přesné údaje.¹²

Vzhledem k různorodým skupinám obyvatel docházelo v obci občas ke konfliktům nebo bylo jenom cítit určité napětí. Týkalo se to zejména vztahů

⁹ SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 65, kart. č. 108, zápisy ze schůzí předsednictva, 25. 9. 1963.

¹⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 23 – 24; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 366, kart. č. 244, věkové rozvrstvení obyvatelstva; Severomoravský kraj v číslech. Praha 1964, s. 305.

¹¹ Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948-1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku, s. 29.

¹² SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 64, kart. č. 100, zápisy ze schůzí předsednictva, 18. 10. 1961.

mezi Čechy a Poláky a mezi místním obyvatelstvem a nově příchozími, respektive brigádníky.

8.1. Vztahy mezi místními a nově příchozími obyvateli

Začátkem padesátých let, kdy probíhala hornická akce, se do Albrechtic přistěhovala řada lidí ze Stonavy. V oblastech, kde se usadili, stavěli rodinné domky v hornické akci i místní občané, v centru obce byly také náhradní domky za domky zbourané kvůli stavbě trati. Mezi místními a Stonavany ke konfliktům nedocházelo a panovaly mezi nimi dobré vztahy, i když určitá separace existovala. Stonavané se mezi sebou často znali a scházeli se. Paní Žiaková, původem ze Stonavy, míní, že nebylo dne, kdy by někdo ze sousedů nepřišel „na pokec“, na tzv. plotky.¹³ Paní Kornasová ke vztahu se Stonavany říká: *„Oni tak víc zapadli do Albrechtic, že dycky se říkalo, to jsou Stonavjané, ale že by tak jaksi mimořádně byl rozdíl mezi [námi], to ne. To víc byla ta třenice mezi Poláky a Čechy, to se mi zdá, že byla víc taková rivalita.“*¹⁴

Vyhrocené vztahy zřejmě nepanovaly ani mezi starousedlíky a rodinami, které se přistěhovaly na sídliště koncem 60. let po odchodu části brigádníků a poté, co byly ubytovny transformovány na byty. Sídliště s rodinami podle pana Kaliny charakter obce změnilo, ale ne v negativním smyslu, protože jeho obyvatelé přinesli do Albrechtic něco nového a zároveň se místu dokázali přizpůsobit: *„Oni tady přišli a začli se angažovat normálně do života obce a já myslím, že ten první přínos toho byl víceméně pozitivní.“* Do kontrastu staví pan Kalina první sídliště s činžovními domy z přelomu 50. a 60. let a panelové sídliště postavené v 70. a 80. letech: *„Do toho prvního starého sídliště [se stěhovaly] převážně rodiny. Jakýsi brigádník se oženil, a tak dostal byt tam a už se snažil nějak integrovat do té části Albrechtic. Kdežto už potom to nové sídliště, to už stvořilo nový svět, svůj.“*¹⁵

Jak nastínil pan Kalina, řada přechodně pracujících si našla ženu z Albrechtic a okolí a usadila se. Paní Machaczková například uvedla, že veškeré její

¹³ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 11.

¹⁴ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 10.

¹⁵ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 7 – 8.

kamarádky si vzaly Slováky.¹⁶ Ženatých, kteří měli rodinu jinde a na víkendy jezdili domů, bylo kolem 40 %. Ostatní byli většinou svobodní muži ve věku 21 – 27 let.¹⁷ Do Albrechtic se přizemnil i pan Žiak, který pocházel ze Žiliny a k hornictví ho přivedl zájem o nerosty: „*Na školu prišiel nějaký náborár, ktorý mluvil, že sú tam tie nerosty různé na tej šachtě a to, tak mě to zaujalo a ... říkal jsem si, no tak půjdu tam a snad něco nasbírám.*“¹⁸ Vyučil se na učilišti v Havířově s tím, že první ročník byl v Prievidzi, protože Důl 9. květen v té době ještě netěžil. Za Albrechtice hrál od roku 1964 fotbal, ale přestěhoval se sem až o dva roky později. Tehdy už hodně z přechodně pracujících z obce odešlo. „*Po vyučení jsme tu bydleli v Albrechticach, tu byl domov mladých horníků na tom spodku, jak dneska sú tie domovy pro tych důchodcov, tak tam to bylo, a tu nás tak bylo na půl. Tu jsme byli jak Češi, tak Slováci, Moravané, Slezané. To bylo různorodé jako národně. ... [Ale] normálně tam kamarádil každý s každým. Na dole je takový zákon, že tam to je každý jako brácha, tam jeden druhému vždycky pomůže.*“¹⁹ Pan Žiak neměl problém začlenit se do života obce. Účastnil se brigád na státním statku, brzy se oženil a místní ho přijali mezi sebe. Podle paní Žiakové se ale většina brigádníků tak aktivně nezapojovala.²⁰

Už v době, kdy bylo sídliště ve výstavbě a bydleli na něm dělníci z Těrlické přehrady, vydával MNV opatření, která měla chování dělníků mírnit. Plénium vydalo usnesení, aby byl ve výplatní den Ingstavu a ostatních stavebních podniků zakázán prodej alkoholu v pohostinstvích i v obchodech. Obdobný zákaz později požadovalo i po obci Životice, pod kterou spadalo pohostinství na Pacalůvce. S otevřením Dolu Suchá-Stonava byl zákaz rozšířen na další dny. Aby brigádníci předešli tomu, že jim v Albrechticích hostinští nenalejí, navštěvovali podniky v okolních vesnicích a do místa přechodného bydliště docházeli již v podnapilém stavu. Místní lékař Waloszek proto měl v Domově pracujících Dolu Suchá-Stonava v Albrechticích několik přednášek o alkoholismu a mezi brigádníky byli vybráni spolupracovníci

¹⁶ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 12.

¹⁷ SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 65, kart. č. 108, zápisy ze schůzí předsednictva, 25. 9. 1963.

¹⁸ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

¹⁹ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

²⁰ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

místní komise pro veřejný pořádek. Mělo se tak zabránit nejen nadměrné konzumaci alkoholu, ale také trestné činnosti, která s ní byla spojena.²¹

Místní národní výbor se snažil najít řešení také v zapojení přechodně pracujících do kulturních aktivit. Brigádníkům bylo například nabízeno předplatné do Těšínského divadla.²² Přímou v místě ale bylo kulturní vyžití pro pracovníky mizivé a nezlepšil to ani kulturní dům postavený na sídlišti, protože ani obec ani Závodní klub Dolu Suchá-Stonava ho nedovedli využít. Do příchodu přechodně pracujících byl společenský život v obci na dobré úrovni, místní organizace pořádaly řadu akcí a tanečních zábav. S přibýváním obyvatel ale docházelo k stále častějším problémům. Přechodně pracující, kteří se dostali do podnapilého stavu, totiž zábavy rušili a zapříčiňovali rvačky v podnicích i na ulici. Navíc kvůli nedostatečnému osvětlení docházelo ve večerních hodinách k obtěžování žen, takže zájmových činností organizovaných ve večerních hodinách ubývalo. Zpráva o kulturním a společenském životě v obci v roce 1963 říká: „*Složky se separují ve své činnosti a uzavírají svoje společenské akce přístupu přechodných pracovníků. Zdůvodňují to tím, že přítomnost přechodných pracovníků vyvolává spory a incidenty.*“ Podle zprávy bránila úspěšné organizaci kulturních akcí ještě jedna skutečnost a sice výrazný nepoměr ve složení obyvatel. V Albrechticích v té době totiž bylo pouze 50 mladých svobodných dívek, zatímco mladých svobodných mužů bylo šest set. Na každou dívku by tak například při taneční zábavě připadalo 12 chlapců.²³

S řešením se obec potýkala několik let, na nápravu některých škod páchaných brigádníky dokonce rezignovala. Odmítla například znovu dodat žárovky veřejného osvětlení, dokud se brigádníci, kteří bydlí na Bažantnici, nepřestěhují do středu obce, protože jsou to právě oni, kdo lampy v této části neustále ničí. Zmírnění konfliktů tak přinesl až pokles počtu přechodně pracujících. V červnu 1967 již bylo na plénu hlášeno, že trestná činnost v obci značně klesla.²⁴ Konflikty ale úplně nevymizely, což dokazuje ostrá rezoluce adresovaná MNV a VO KSČ vesnickou organizací ČSM na jaře 1968. V ní se mimo jiné píše: „*Proto Vás naposledy žádáme o zřízení a částečné vybavení Klubu pro VO ČSM a veškerou*

²¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 1958, 1959, 1961; tamtéž, inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 1963.

²² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 21. 11. 1958.

²³ SOKA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 65, kart. č. 108, zápisy ze schůzí předsednictva, 25. 9. 1963.

²⁴ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 1966, 1967.

vesnickou mládež. Pokud klub nebudeme mít, odmítáme vykazovat jakoukoliv činnost VO ČSM a Klubu ČSM, jelikož nemůžeme nadále trpět pro několik přechodných pracovníků Dolu 9. květen, kteří nám často v podnapilém stavu naše akce, schůze a další činnost v provizorní místnosti v Dělnickém domě narušují, jak tomu bylo na poslední schůzi, kdy jsme byli nuceni přivolat příslušníky VB. To už však bylo pozdě, protože jsme se všichni znechuceně rozešli. Zároveň žádáme, aby si už konečně Důl 9. květen tyto přechodné pracovníky z Albrechtic vystěhoval. My je tu nechceme, my chceme vesnici klidnou a takovou, jaká byla dřív.“²⁵ Brigádníci, byť v ještě menším počtu, ale v Albrechticích zůstali až do 80. let.²⁶

8.2. Vztahy mezi Čechy a Poláky

Mezi Čechy a Poláky panovalo v obci napětí od vzniku Československé republiky. Jak se zdá, do té doby se zde k české národnosti totiž nikdo nehlásil.²⁷ Vzájemný vztah obyvatel dvou národností pak charakterizoval dětský pokřik: „Ty jsi Čech, máš na zadku flek. Ty jsi Polák, máš na zadku bolák.“²⁸ K prvním větším konfliktům národnostního charakteru ale došlo v obci až v polovině 30. let, kdy byla poničena lípa v centru obce vysázená dětmi polské školy v roce 1930 na počest Tomáše Garrigua Masaryka. Zároveň bylo na pamětní desku připsáno „Ať žije Josef Pilsudski“.²⁹ Po vyhrocení situace v roce 1938, kdy řada českých rodin musela z obce odejít, došlo k vypjatým poměrům ještě po skončení války, jak podrobně líčí druhá kapitola. Poté už se začínaly vztahy mezi Čechy a Poláky pozvolna stabilizovat a k větším konfliktům nedocházelo.

Pan Kalina vysvětluje, že na to měla vliv komunistická strana, která nebyla národnostně vymezená: „To bylo takové organizační sjednocení přes komunistickou stranu. Tam se to začalo trochu stírat ty národnostní hroty, tam se to trochu

²⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady, 2. 5. 1968.

²⁶ Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice, 1989, s. 7.

²⁷ V tomto ohledu jsou rozdílné údaje v publikaci Veroniky Matroszové a v Historickém místopisu. V roce 1880 uvádí paní Matroszová v obci 1 029 obyvatel české národnosti a žádného Poláka, v letech 1890 – 1910 naopak v obci byli všichni polské národnosti. V roce 1880 se tedy zřejmě jedná o dobově chybně zapsanou kolonku při vyhodnocování. Ke stejnému závěru zřejmě došli i autoři Historického místopisu, protože české obyvatelstvo u nich figuruje až od roku 1921.

²⁸ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

²⁹ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1934/1935.

opuovalo.“³⁰ Tlumení konfliktů se netýkalo jen vnitřní organizace strany, ale celé společnosti. Na schůzích předsednictva OV KSČ se často probíraly otázky nacionalismu a řešení jeho projevů v okrese. Národnostní politika měla směřovat k zásadě dvojazyčnosti, tedy neměl být institucemi upřednostňován jeden jazyk.³¹ V Albrechticích s tím byly problémy. Kronikář hasičského sboru si například v roce 1950 stěžoval: „Dne 3. 12. na členské schůzi bylo usneseno pořádati ples. Pozvánky, ač 4 roky byly jen v českém jazyku, hlasovali bratři Diviš Eda, Feber Jan a Strondala Bruno, aby byly taky v polském jazyku, a také Strondala B. ich dal tisknout...“³² Problémy s nedodržováním dvojazyčnosti se řešily na schůzi pléna ještě v roce 1958. K pochybení docházelo jak ze strany organizací, tak ze strany MNV.³³

Určitá národnostní zaujatost byla patrná zejména na české straně. Ze zápisů kronik hasičského sboru a české školy vyplývá jakási potřeba bránit Čechy, zřejmě vzhledem k jejich menšímu počtu v obci a k větší soudržnosti a veřejné aktivitě Poláků. Oba kronikáři sledují počínání Poláků, staví chování stran při konání slavnostních akcí do kontrastu, poukazují na nacionální projevy, kterých se dopustili Poláci vůči Čechům a na druhou stranu oba svorně zdůrazňují, jak jsou národnostně nezaťatí a přejí si jen vzájemnou spolupráci.

Ilustrují to například dva záznamy z kroniky hasičského sboru: „V roce 1946, když zdejší hasičský sbor již dobře fungoval, obdrželi také polští hasiči (stražáci)³⁴, ponejvíce bývalí bojůvkáři, povolení k obnovení činnosti jejich bývalého sboru. Stanice SNB dostala však od ONV přípis, ve kterém bylo žádáno o sdělení státní a národní spolehlivosti těch osob, které byly na žádosti podepsány a které o založení polského hasičského sboru usilovaly. Bratr starosta sboru a velitel stanice SNB Josef Uvíra jim však nemohl vzhledem k jejich činnosti před okupací a v době roku 1938 dát dobré zdání o jejich státní a národní spolehlivosti. Pak také nemohl v žádném směru podporovati jejich žádost proto, že již zde byl dobře fungující hasičský sbor český, a tudíž díky obezřetnosti a dobré taktiky starosty bratra Josefa Uvíry nebyl zde polský hasičský sbor obnoven a také jej ani není třeba, neboť pro Albrechtice stačí jeden hasičský sbor, ale musí býti dobře vybaven vším, čeho mu

³⁰ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3.

³¹ SOKA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 41, kart. č. 36, zápisy ze schůzí předsednictva, 23. 10. 1957.

³² SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955, s. 37.

³³ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna, 28. 3. 1958.

³⁴ Je to odvozeno od polského názvu hasičského sboru Ochotnicza Straż Pożarna.

*jest zapotřebí.*³⁵ Druhý záznam hovoří o každoročně konaném hasičském plese, na němž byl vždy bedlivě sledován počet účastníků polské národnosti: „Dne 8. 1. 1949 konal zdejší hasičský sbor ples, byl hojně navštíven jak civilním obyvatelstvem z místa, tak i z okolí. Polského obyvatelstva bývá na každém co rok, to méně. Tuto okolnost dlužno přičíst tomu, že mnozí Poláci přemlouvají ostatní Poláky, by na český hasičský ples nešli v odvetu za to, že nebyl povolen polský hasičský sbor. Jsou však mezi nimi i rozumní Poláci, kteří se přemluví nedají a přece na tento ples jdou. My hasiči toho nedbáme a máme pořád na mysli „Pomoc bližnímu“, ať je to Čech či Polák, a proto je marná zloba lidí podobného druhu. Doufejme, že jednou přijde doba, kdy i oni dojdou k poznání, že se zbytečně zlobí a rozčilují a že hlavou zed' nikdo neprorazí.“³⁶

Ještě silnější rivalitu lze spatřovat v kronikářských záznamech ředitele české školy Jana Mužného, který například viděl za družstvem Jednota-Jedność polonizační prostředek, protože v obchodech v Albrechticích byli zaměstnání pouze Poláci.³⁷ Na jiném místě píše o založení záložny, předchůdkyni pobočky spořitelny, která v obci působila pouze dva roky a zanikla z nedostatku zájmu obyvatel:³⁸ „V říjnu [1949] byl uvědoměn MNV, že v obci bude zřízena Záložna Kampelička. Zásadně mělo býti přihlédnuto k tomu, aby obě národnosti byly v ní spravedlivě zastoupeny. Na přípravné schůzi byl však navržen předsedou KSČ Teodorem Siostrzonkem čistě polský výbor. Ten prováděl nábor členů ledabyly a jen u svých lidí. Bylo jasno, že záložna se má státi ústavem s čistě polským vedením. Proto po dohodě se Spořitelnou v Českém Těšíně provedli jsme nábor mezi českými lidmi a získali 55 členů, kdežto polských bylo jen 24. Spořitelna neschválila navržený výbor složený jednostranně a přinutila MNV, že musel jmenovati do představenstva 2, do dozorcí rady 3 Čechy. Na jaře 1950 na poradě o funkcionářích záložny dal předseda MNV Rudolf Łabudek svoji zaujatost najevo tím, že navrhoval, aby předsedou představenstva i dozorcí rady byli Poláci, rovněž pokladník, a tím aby vliv absolutní většiny členstva byl znemožněn. Teprve po odporu ředitele české školy byl na místo předsedy dozorcí rady navržen Čech. Tento obrázek zde uvádím

³⁵ SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955, s. 23 – 24.

³⁶ SOKA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955, kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955, s. 29.

³⁷ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1948/1949.

³⁸ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 15. 4. 1952.

na doklad toho, jak zaujatě a nesprávně jedná předseda MNV, který již v této kronice byl označen jako národnostně zaujatý řídícím učitelem Dvořákem.“³⁹ Přehnané národní cítění a nepřátelství k Rudolfu Ľabudkovi zřejmě stálo za přeložením Jana Mužného na jiné působiště v roce 1951. Dopis na jeho podporu zaslaný na OV KSČ třemi členy strany, kteří byli české národnosti, byl tvrdě odsouzen.⁴⁰

Jan Mužný zaznamenal i věci, které pamětníci mají spojené spíše s událostmi roku 1938, kdy si místní Poláci stěžovali okupantům, jak jsou v Československu utlačováni.⁴¹ Ředitel o divadelním představení hostujícího divadla z Polska v roce 1950 píše: „Hrána byla sovětská hra a provedení opravdu velmi dobré, takže představení se stalo pro všechny požitekem. Po skončení hry se objevili na jevišti s kyticemi Josef Brzezina a Karol Miczka, mladý učitel, který vyučoval za Olzou. Ten mluvil k hercům o tom, jak vzácným bylo zdejšími Polákům uslyšeti polské slovo, a jak je to pro Poláky těžkým žítí mimo hranice Polska. Přitom se dokonce rozplakal. Tato řeč zapůsobila trapně na všechny přítomné, nejvíce na účastníky zájezdu, jejichž vedoucí zdůraznil v odpovědi význam smlouvy česko-polské o vzájemné pomoci a přátelství, napomenul zdejší Poláky k práci pro ČSR a patriotismus k ní.“⁴² Názor o špatném životě v Československu určitě nesdíleli všichni, pan Kalina vyjádřil dokonce předpoklad, že z devadesáti devíti procent by místní Poláci v Polsku být nechtěli, tento pocit se ale mohl vztahovat k pozdějšímu období, kdy obnovení dřívějších hranic Československa již nebylo tak čerstvě v paměti.⁴³

Nicméně v Albrechticích zřejmě ještě k jednomu pokusu o změnu poměrů na Těšínsku došlo. Pan Sikora totiž vypověděl, že v době uvolňování v roce 1968 chodili „PZKOvci“ s podpisovou listinou o připojení k Polsku a obecní kronikář pan Valošek si taky vybavil, že něco takového bylo, byť ani jeden z nich s tím neměl

³⁹ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1949/1950.

⁴⁰ SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 35, kart. č. 15, zápisy ze schůzí předsednictva, 15. 8. 1951; tamtéž, inv. č. 35, kart. č. 16, zápisy ze schůzí předsednictva, 18. 2. 1952.

⁴¹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 23.

⁴² Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1949/1950.

⁴³ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 21. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

osobní zkušenost.⁴⁴ Na druhé straně ale pamětník polské národnosti pan Kalina o ničem takovém neslyšel a nikdo ho ohledně podpisu nenavštívil, i když členem PZKO byl.⁴⁵ Zřejmě se podpisová akce nesetkala s takovým ohlasem, takže se v ní nepokračovalo. V širším měřítku tak Poláci zůstali během roku 1968 loajální k československému státu.⁴⁶

Ve školní kronice české školy je také zaznamenán jediný v pramenech zachycený nacionální výpad proti státním symbolům ze strany Poláků. Podle zápisu, když PZKO organizoval dne 11. 6. 1950 svůj dětský den v Dělnickém domě, „*státní vlajka nebyla vztyčována, jen u vchodu visela spolu s vlajkou polskou. Do rána 12. 6. vlajka ČSR byla neznámým pachatelem stržena a potupena. Případ vyšetřovalo bezvýsledně četnictvo.*“⁴⁷ Jiné případy nezachycují ani písemné prameny, ani vyprávění pamětníků.

Pamětníci potvrzují, že mezi Čechy a Poláky existovala rivalita a bylo ve vzduchu určité napětí. Podle paní Kornasové si lidé nenadávali, ale přátelské vztahy mezi národnostmi taky nebyly. Bylo mezi nimi vědomí odlišnosti. Paní Kornasová vzpomíná: „*Tu jednak bylo hodně Poláků, tu byla jenom česká menšina, ... Poláci měli třeba víc dětí ve škole nebo v té mateřské škole než my. My jsme měli školku tu jako je Palowski, tam byla české školka a Poláci, to byla kdysi, oni tam měli polskou školku, ale po té vojně to jaksi tam byla české školka. ... A oni měli vždycky hodně těch dětí, ale nám to potom přibývalo a my jsme měli z toho radost. ... Už nám potom chybělo stolků při stolečkách, tak vím, že jsme i ty kýble převraceli, aby si měly [děti] ke svačině kde sednout.*“⁴⁸ Nebo paní Sikorová, která učila na české škole od začátku 60. let, vypráví: *Předtím družina nebyla na škole a ty děti, ... právě že ony třeba šly na autobus a Poláci šli taky na autobus a hned se porvali u toho autobusu a věčně se řešilo, že české děti zbily polské děti, Waszek vždycky telefonoval ředitelovi. ... No my jsme u toho nebyli, kdo začal, ale jedno je jisté,*

⁴⁴ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 22; rozhovor s Č. Valoškem vedla H. Poláčková 16. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 4.

⁴⁵ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 8.

⁴⁶ Janák, D. – Prokop, R. – Krol, J.: Základní rysy vývoje československého Těšínska po roce 1945. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava 1992, s. 130.

⁴⁷ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, šk. rok 1949/1950.

⁴⁸ Rozhovor s L. Kornasovou vedla H. Poláčková 30. 7. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 10.

že se rubaly. Stačilo, jak cosi někdo řek a už to bylo.“⁴⁹ Podle paní učitelky taky chodili učitelé z polské školy po domech a přesvědčovali rodiče ve smíšených manželstvích, aby dali děti do polské školy. Snažili se tak zabránit tomu, aby jim ubývalo žáků.⁵⁰

Zmínili jsme, že národnostní zaujatost byla pocíťována spíše ze strany Čechů. Jediný případ rivality, zachycený polskou školní kronikou, popisuje události na společných radovánkách v roce 1954: „Na „radovánkách“ dochází k hádce mezi rodiči české a polské školy. Důvodem hádky je soupeření v hrách mezi žáky obou škol, které vyhrávají žáci a žákyně polské školy.“⁵¹ Jinak ale ani kronika polské školy ani kronika PZKO o národnostních problémech nepíše, obě se orientují na své záležitosti a v případě polské školy také na události celorepublikové. Z výpovědi pamětníků polské národnosti také nevyplývá, že by nějaké konflikty registrovali. Pouze pan Kalina uvedl, že komunistická strana neshody usměrňovala, z čehož vyplývá, že si byl vědom toho, že stav nebyl zcela přátelský.⁵²

Kulturní život Poláků byl v Albrechticích vždycky velmi bohatý. Místní obyvatelé se sdružovali v celé řadě spolků a pořádali nejrůznější kulturní akce. Hned po válce byly podány žádosti o obnovu několika polských spolků. Byly to Koło Macierzy Szkolnej w Olbrachcicach, Ochotnicza Straż Pożarna w Olbrachcicach, Stowarzyszenie Młodzieży Katolickiej w Olbrachcicach, Związek Niewiast Katolickich w Olbrachcicach a Polskie Stowarzyszenie Robotnicze Oświatowo-gimnastyczne „Siła“, koło miejscowe Olbrachcice.⁵³ K řádnému povolení těchto spolků nikdy nedošlo, místo toho vznikly místní skupiny dvou nově zřízených regionálních spolků, které jediné byly povoleny, protože měly mít čistě kulturní základ – Polský kulturně-osvětový svaz (Polski Związek Kulturalno-Oświatowy, PZKO) a Svaz polské mládeže (Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej, SMP). Nicméně PZKO na sebe v počátcích bral úlohu právního zástupce zájmů polské menšiny a jeho činnost mnohdy překračovala meze původního zaměření, když zasahovala

⁴⁹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 5.

⁵⁰ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

⁵¹ Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice, šk. rok 1953/1954.

⁵² Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 10.

⁵³ SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 455, kart. č. 836, polské spolky; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát dodatky I 1945 – 1949 (1951), inv. č. 115, kart. č. 198, spolkový katastr.

například do oblasti školství, družstevnictví nebo majetkových poměrů.⁵⁴ Ustavující valná hromada místní skupiny SMP v Albrechticích se konala 26. října 1947, místní skupina PZKO byla založena 9. listopadu téhož roku. Později v roce 1951 vznikla v Albrechticích ještě polská varianta Sokola, nazvaná Sokol – Warta.⁵⁵

Po únoru 1948 prosazovala komunistická strana svou národnostní politiku a politické aktivity polské menšiny pro ni nebyly přípustné, pokud je strana sama neřídila. Aktivity PZKO jako oficiálního zástupce polské menšiny tak nebyly nadále žádoucí a spolek se měl vrátit ke svému původnímu zaměření kulturně-osvětovému.⁵⁶ Navíc na přelomu 40. a 50. let došlo k začlenění obou dalších polských organizací do celorepublikové struktury. Česká i polská místní tělovýchovná jednota byly sloučeny v roce 1952. Svaz polské mládeže byl v roce 1949 začleněn do ČSM jako jeho polská sekce, takže nadále nesl název Czechosłowacki Związek Młodzieży – Sekcja Młodzieży Polskiej, zkráceně ČSM-SMP. V roce 1951 došlo k jeho celkovému začlenění a v místě již nadále figuroval pouze ČSM.⁵⁷ Pro členy to byla neradostná situace a snažili se proti tomu protestovat. Pan Kalina říká: *„To jsme velmi těžce nesli, byl jsem účastníkem sjezdu v Těšíně, kde jsme bojovali všelijak, no, ale ono to bylo nařízené shůry a nedalo se proti tomu nic dělat. ... [Působení spolku se potom značně změnilo] a aktivita té polské mládeže velmi ochabla. ... Nejdřív se to jmenovalo ČSM-SMP ještě, ale pak už aji tento SMP se z toho umazalo, na tom bratislavském sjezdu se to už potom definitivně utlo a už to byla jedna jednoditá organizace. Ale my jsme potom jako mládež polská moc přešli do PZKO a tam se pokračovalo v té kulturní činnosti. My jsme tam [v ČSM] byli de facto formálně členové všichni, ... ale nepracovali jsme tam. Velmi málo jsme tam pracovali.“*⁵⁸

Čistě občany polské národnosti tak sdružovala pouze místní skupina PZKO. Spolek měl v obci ze všech spolků největší členskou základnu. V roce 1948 měl 124 členů, o deset let později 303 členů a v roce 1968 necelé čtyři stovky, přesněji 393

⁵⁴ Josiek, W.: Společenské organizace a instituce. In: Kadłubiec, K. D. a kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920 – 1995). Ostrava 1997, s. 157.

⁵⁵ Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 100, 106, 110.

⁵⁶ Josiek, W.: Společenské organizace a instituce. In: Kadłubiec, K. D. a kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920 – 1995). Ostrava 1997, s. 157.

⁵⁷ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 100, 110.

⁵⁸ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 2 – 3.

členů.⁵⁹ Přestože sdružoval velké množství Poláků, nepatřili do něj všichni. Důvodem byla i částečná propojenost s politikou komunistické strany, která bránila tomu, aby spolek byl opět čistě kulturně-osvětový. Pan Michejda například členem PZKO nebyl: *„Možná důvod byl trochu prozaický, ale vím, že byly problémy s lidmi, kteří nechtěli vstoupit do toho družstva a PZKO chodilo a přemlouvalo a hrozilo a tak dále, takže já jsem trošku cítil takovou averzi vůči PZKO. Popravdě mě se to bezprostředně netýkalo, ale kolegové a známí, kteří mi to vyprávěli, ti nikdy do PZKO nevstoupili.“*⁶⁰

Co se týče vztahu k Polsku, z rozhovorů s pamětníky nevyplývá, že by měli za hranicemi mnoho příbuzných, ti bydleli spíše v blízkých vesnicích. Bylo ale časté, že v Polsku chtěli studovat. Pan Kalina například těsně po válce navštěvoval gymnázium v polském Těšíně.⁶¹ Stejně tak pan Michejda, který následně tři roky studoval lesní fakultu v Poznani. Když však poté odjel na prázdniny domů, zabavili mu pas, a tak v dalším studiu musel pokračovat v Brně. Důvod, proč se tak stalo a kdo za tím byl, se nikdy nedozvěděl.⁶² Do polského Těšína docházel i pan Guňka, který k tomu říká: *„V souvislosti se školou v polském Těšíně jsme chodili přes hranice, samozřejmě byly problémy s propustkou, abysme ji dostali, abysme mohli chodit, jednou ji dali, potom ji zas nedali. Takže jsme se s tím klopotili, abysme přece jenom tu školu skončili tam v Polsku. ... Jednou to taky bylo, propustka končila, a tak se to tam přepsalo na propustce a též [celník] viděl, že je to přepsané: „Tak co, máte to přepsané či to není přepsané?“ Já říkám: „Já jsem nic nepřepisoval, já nevím. Jestli mi to sestra nepřepsala.“ „Tak běžte už, běžte už!“ Ale tak nic z toho nebylo. Ale zase jsem pár dní nešel do Polska, než jsem dostal tu novou propustku. To byly taky problémy. [A když jsem neměl propustku], tak jsem musel zůstat doma, nebo jsem tam zůstal v Těšíně.“* Studentům ze Zaolží, české části Těšínska, poskytovaly za drobný poplatek azyl například sestry alžbětinky. Úředníci věděli, že někteří zůstávají za hranicemi, dokud nedostanou novou propustku, ale přimhouřili nad tím oko. Na další studia chtěl pan Guňka do Gliwic,

⁵⁹ Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 106.

⁶⁰ Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 4. část, 36. minuta.

⁶¹ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 9.

⁶² Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 1. část, 7. minuta.

ale z ministerstva školství mu přišel dopis, že pokud chce dále studovat, musí to být v Československu, takže šel do Brna na stavařinu.⁶³

Hodně místních lidí, a ne pouze Poláků, četlo *Głos ludu*, což byly regionální noviny vycházející čtyřikrát týdně. Vedle místních zpráv podávaly přehled o dění v Československu i Polsku a velmi stručně referovaly o událostech ve světě. Pan Kalina k médiím říká: „*Tak polské noviny jsme měli tady Głos ludu, to více méně bylo jediné, co jsme z toho polského [četli]. ... V knihovnách byly k půjčení nebo k mání nějaké polské noviny, ale nebylo to nějak moc frekventované. My jsme více méně žili na té televizi, ten styk s Polskem, poněvadž tak Katowice se tady dobře chytalo, takže jsme se tady převážně tak na to dívali.*“⁶⁴ S organizacemi a městy v Polsku se kontakt neudržoval. Pan Kalina uvádí: „*My jsme jako tady organizace naše neměli žádné partnerské vztahy, jednou nás tady navštívili z Będzina, z Polska, my jsme tam potom u nich byli zpívat, ale to byla taková jednorázová akce. Nebyly to stálé kontakty. To se nepodařilo udržet. Ono se to chtělo, jako že to bude takový partnerský vztah, ale to se nepovedlo. To bylo jednorázové.*“⁶⁵ Vzájemná návštěva proběhla v roce 1960. Hosté z Będzina přijeli v květnu, v říjnu pak na oplátku vystoupily sekce PZKO (mužský a ženský pěvecký sbor, ženské trio a dva taneční soubory) v polských městech Będzin, Sosnowiec a Dąbrowa Górnicza.⁶⁶

⁶³ Rozhovor s G. Guňkou vedl G. Gąsior 29. 12. 2006, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 3. část, 12. a 21. minuta.

⁶⁴ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 21. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

⁶⁵ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 21. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 1.

⁶⁶ Kronika PZKO 1947 – 1972, uložena u Iwony Guňkové v Albrechticích, s. 89, 92, 100, 111 a 116.

9. SPOLEČENSKÝ ŽIVOT

Některé aspekty společenského života byly zmíněny již na několika místech v předcházejících kapitolách. Zde se na kulturní a společenské vyžití v obci podíváme z jiného pohledu a důsledněji. Na úvod je možné říct, že společenský život v Albrechticích byl poměrně bohatý. Občané mohli navštěvovat jednorázové akce, jakými byly oslavy, zábavy a divadelní představení, nebo se mohli zapojit do činnosti některého ze spolků, kterých bylo v obci poměrně dost. Během celého roku se konala řada akcí kulturních i osvětových. Podíl na nich měly místní spolky, obě školy a obec.

Obec se angažovala především v pořádání oslav celostátního významu. Jinak byla její role koordinační. Orgánem, který měl kulturní život v obci na starost, byla osvětová beseda.¹ Její práce nebyla ze začátku na patřičné úrovni, proto procházela změnami. Byla několikrát znovu ustavována, došlo k její reorganizaci i ke změně způsobu práce. V této době její úlohu suploval z velké části místní akční výbor jako koordinátor práce složek.²

Mezi akce celostátního významu, jejichž pořádání si vynutilo spolupráci, byly zejména oslavy významných dnů. Takovými byly například v únoru připomínka výročí převzetí moci komunistickou stranou, v březnu Mezinárodní den žen, v květnu oslava 1. máje a 9. května Dne vítězství, v červnu Den dětí, v říjnu slavnost Dne československé armády a oslava Vzniku samostatného československého státu a v listopadu oslava VŘSR. Listopad byl slaven i jako Měsíc Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP) a zahrnoval v takovém případě akcí více. Konaly se různé přednášky, výstavy knih, štafetový běh, slavnostní schůze nebo promítání filmů s příslušnou tematikou. Před Štědrým dnem se také organizovala pro děti slavnost Dědy Mráze, která měla nahradit křesťanskou představu Ježíška jako toho, kdo nosí dárky.³

¹ Ve starších pramenech nejdeme také název místní osvětová rada nebo místní osvětová komise.

² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady; SOkA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1951 – 1952.

³ SOkA Karviná, fond OV NF Český Těšín 1948 – 1960, poř. č. 105, kart. č. 47 – 49, oslavy 1. a 9. května; tamtéž, poř. č. 106, kart. č. 50, Měsíc SČSP; tamtéž, poř. č. 107, kart. č. 52, Den československé armády; tamtéž, poř. č. 108, kart. č. 52, Oslavy výročí Února; tamtéž, poř. č. 109, kart. č. 53, Mezinárodní den žen; tamtéž, poř. č. 110, kart. č. 54, Mezinárodní den dětí; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice, šk. rok 1954/1955.

Většina oslav měla obdobný průběh. Ze členů spolků byly ustaveny dvojice, které měly chodit po domech a akce propagovat, po vesnici byly vyvěšeny plakáty, žáci psali diktáty, které museli rodiče podepisovat. Slavnost se pak nejčastěji konala ve vyzdobeném Dělnickém domě. Náplní programu bylo vystoupení školních dětí a místních spolků, zejména ČSM a PZKO, byl přednesen projev, zazněly hymny a mohly být uzavírány závazky, například v odpracování určitého počtu hodin v zemědělství nebo pro zkrášlení obce. Večery mohly být zakončeny vesnickou zábavou.⁴

Mimořádné postavení mezi oslavami měl 1. máj, na němž byla účast v podstatě povinná, protože měl demonstrovat boj pracujícího lidu za socialismus a mír v celém světě a zároveň lásku a důvěru ke straně a k politickým představitelům Československa a Sovětského svazu. Zpočátku se místní obyvatelé účastnili manifestací v okolních vesnicích a městech. Bylo totiž stanoveno několik center, do nichž se měly prvomájové průvody odebrat. Albrechtice nepatřily pod stálé centrum, střídavě se účastnily oslav v Českém Těšíně, Horním Těrlicku a Životicích. Až v roce 1958 se konala prvomájová manifestace v Albrechticích samostatně. V rámci soutěže tří obcí dopadly tehdy Albrechtice ve vyhodnocování nejlépe. Obec byla vyzdobena a průvod, kterého se účastnila polovina místních obyvatel, působil velmi živě. Jeho součástí byly alegorické vozy, lidé nesli vlajky, hesla a transparenty. Od Dělnického domu se šlo na Zámostí, kde následně proběhl kulturní program, byly proneseny proslovy a následovala zábava.⁵

Paní Sikorová k pozdějším oslavám 1. máje říká: „V Albrechticích se to dělalo odpoledne, aby ti, co jdou z práce dopoledne, se mohli zúčastnit průvodu v obci. Takže já jsem jela z Ostravy tady ... a ten průvod tak byl kolem jedné nebo kolem půl druhé. ... Shromažďovalo se u Dělnického [domu], no a po pionýrsku pochopitelně, a šlo se přes dědinu a velice se hlídalo, kdo šel a kdo nešel. ... Šlo se na Zámostí a hudba hrála a to byly takové „radovánky“ více méně no, to byla veselice. A tam, jak je ta hala krytá, tak tam byla jako tribuna a tam povolali jako představené obce, no a až jsem byla tou ředitelkou, tak mě tam taky vždycky dopředu postavili. Tak jsem tam stála mezi těma a teď nejlepsi, jak se hrála hymna a ty děcka

⁴ SOKA Karviná, fond OV NF Český Těšín 1948 – 1960, poř. č. 105, kart. č. 47 – 49, oslavy 1. a 9. května; tamtéž, poř. č. 106, kart. č. 50, Měsíc SČSP; tamtéž, poř. č. 107, kart. č. 52, Den československé armády; tamtéž, poř. č. 109, kart. č. 53, Mezinárodní den žen; tamtéž, poř. č. 110, kart. č. 54, Mezinárodní den dětí.

⁵ SOKA Karviná, fond OV NF Český Těšín 1948 – 1960, poř. č. 105, kart. č. 47 – 49, oslavy 1. a 9. května.

řádily, já jsem to viděla, mě se zdálo, že mě trefí šlak. Oni vpředu stály rovně ty děcka, ale vzadu se žduchaly.“⁶ Zejména pro žáky a učitele to byla povinná záležitost. Paní Sikorová si dovolila jednou nejít v průvodu a měla z toho nepříjemnosti: „Já jsem si dovolila, tuším, že to bylo v šedesátém sedmém, jsem 1. mája na ten průvod nešla. Já totiž na prvního mája mám narozeniny. A to já jsem měla ... nějaké kulaté výročí, bydleli jsme už na tom sídlišti a mi přijela rodina. Já jsem si je pozvala, protože bylo volno a oni v Ostravě se tam nikde nedivočili do nějakých průvodů, tak přijeli k nám a já jsem na ten průvod nešla. [A potom] jsem byla zavolaná na KSČ na koberec.“⁷

Oslavy významných dnů v sobě zahrnovaly dva aspekty. Jednak měly lidem poskytovat kulturní program, při kterém by se bavili, jednak byla jejich funkce politická. Měly lidi přesvědčit o přátelství se Sovětským svazem jako jediné cestě k míru. Zároveň pak měli toto přátelství, jednotu a loajalitu demonstrovat světu. Politické akce se vymezovaly například vůči fašismu, připomínali, že za lepší podmínky k životu vděčíme východní mocnosti. Východní blok jako celek se situoval do role obránce míru a vymezoval se proti nepřátelským kapitalistickým státům. Tato stanoviska se odrážela i v řadě prvků slavností a v některých akcích. V Albrechticích například při volbách v roce 1957 visela hesla „*Již nikdy Životice*“⁸ a „*Lid drží vládu ve svých rukách a nedovolí, aby se hitlerovské zločiny opakovaly*“, v souvislosti s 1. a 9. květnem byl slaven týden boje proti fašismu, pořádaly se běhy míru a agitační dvojice prodávaly po domech holubice. Jednou z největších akcí v Albrechticích byla podpisová akce na podporu rezoluce sjezdu obránců míru ve Stockholmu v roce 1950. Tzv. Stockholmskou výzvu mohli podepsat obyvatelé od 10 let. Ředitel české školy Jan Mužný se při této příležitosti zavázal obnovit sad ve školní zahradě, který byl poničen Němci, a nazvat jej Sadem míru. Do vyhotovených seznamů se měli podepisovat členové složek na slavnostních schůzích, věřící před kostelem, ostatní poctila svou návštěvou agitační dvojice.⁹

⁶ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 12.

⁷ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 11.

⁸ V srpnu 1944 došlo při partyzánské akci v sousední obci Životice k partyzánské akci, při níž zahynuli tři příslušníci gestapa. Jako odvěta bylo ráno 6. srpna bez soudu popraveno 36 občanů z Životic a okolí a další byli odvedeni do koncentračních táborů. (Borák, M.: Životická tragédie. Karviná 1978.)

⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 52; tamtéž, inv. č. 133, kart. č. 11, organizace činnosti; SOkA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 6. 2. 1951; tamtéž,

O životě a politice Sovětského svazu měl informovat speciálně k tomu určený Svaz československo-sovětského přátelství, původním názvem Svaz přátel SSSR, který byl založen v roce 1947. V Albrechticích ale velkou činnost nevyvíjel a nebyl ani organizátorem větších akcí. Pro zájemce byly pořádány kurzy ruštiny a občasné přednášky. V oblasti politické výchovy bylo povinností funkcionářů politicky se školit, k čemuž sloužily různé kurzy a večerní školy v obci i na okrese.¹⁰ Povinnost politicky se vzdělávat měli i učitelé. Paní Sikorová na tu dobu vzpomíná takto: „Jednou měsíčně jsme tam [do Stonavy] museli jezdit, bo tam bylo naše jako aji ROH /Revoluční odborové hnutí/ a všechno. To byla velká škola a my jsme tu byli i polská škola, školky, všechno jsme do Stonavy patřili tam. Každý měsíc jsme tam jezdili na politické školení, museli jsme vypracovat práce a na konci roku jsme dělali zkoušky z té politiky. Já jsem tam pochopitelně dycky jen tak tak prolezla, měla jsem štěstí, bo Hilda Malíková, ona byla velká komunistka, ona tam vedla to školení a ona dycky přimhouřila oko, že jsem prošla u těch zkoušek, páč byla moje spolužačka z Orlové.“¹¹

Vedle přednášek a akcí zaměřených na propagaci Sovětského svazu a správného světového názoru byla osvěta poskytována i v jiných směrech. Československý červený kříž (ČSČK) například pořádal přednášky zdravotní nebo předseda hasičského sboru Josef Uvíra prováděl na školách školení o bezpečnosti. O tyto přednášky byl mezi lidmi zájem větší.¹²

Vedle politických akcí se každoročně pořádaly také zábavy, zahradní slavnosti a plesy. Jejich organizátory byly místní spolky a školy. V zimním období se využívaly prostory Dělnického domu, který mohl pojmut až 300 lidí. Letní akce se konaly mimo to v areálu na Zámostí.¹³ Podle pana Machaczka byly kdysi v zimě

poř. č. 33, kart. č. 27, korespondence o obcích, 18. 5. 1950; tamtéž, poř. č. 105, kart. č. 47 – 49, oslavy 1. a 9. května.

¹⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 26. 9. 1963; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; SOkA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1956; tamtéž, poř. č. 16, kart. č. 15, korespondence s SČSP.

¹¹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 9 – 10.

¹² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice, šk. rok 1947/1948.

¹³ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; SOkA Karviná, fond OV NF Č. Těšín 1948 – 1960, poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF.

plesy téměř každý týden. Za pomoc na brigádách a akcích Z během roku spolky dostaly na plesy část pohoštění, například JZD dalo na hostiny prase apod. V létě zase pořádaly spolky letní slavnosti. Tradiční byla dožínková slavnost, při níž šel průvod opět od Dělnického domu na Zámostí, kde se pak konala veselice. Průvod doprovázeli místní občané na koních.¹⁴ V oblasti rybníka Rakovce se také konaly tzv. vianky, o kterých vypověděl Karel Miczka do obecní kroniky toto: „*Polské organizace Polský svaz kulturně-osvětový, Svaz socialistické mládeže (polský) a Sokol – Warta uspořádaly dne 17. 7. 1951 na rybníku a louce občana Černeka v Rakovci tradiční „vianky“. Průvod vyrazil od polské školy v 13 hodin. Na místě konání v Rakovci byl bohatý kulturní program. Děti z polské školy mateřské tančily „krakoviaka“. Žáci polské školy předvedli prostná cvičení. Večer na podiu na rybníce zpívaly pěvecké sbory Polského svazu kulturně-osvětového smíšený a mužský. Vrcholným bodem programu bylo vystoupení baletu Československého svazu mládeže (polského) z Albrechtic. Hezký byl pohled na plovoucí věnečky na hladině rybníka. Na břehu byla mohutná vatra a ohňostroj – bengálské ohně. Návštěvníků bylo hodně, tolik, jak se v obci málokdy stává. Práce vynaložená na přípravu se vyplatila. Hosté odcházeli spokojeni. Samozřejmě, že pro hosty bylo připraveno pohoštění – bufet.*“¹⁵ Několik let se konaly letní slavnosti také u Těrlické přehrady. Na ně zase vzpomíná pan Žiak: „*Venku byla hudba, tančilo sa, byly tam všelijaké atrakce, pomalu jak na pouti. A jako osvětlené to bylo pěkně barevnými žárovkami, aby tam večer bylo vidět.*“ Podle pana Žiaka slavnosti u přehrady zanikly s příchodem Rusů v roce 1968.¹⁶ Na konci školního roku pořádaly slavnost také polská a česká škola, někdy dohromady, většinou ale každá zvlášť. Česká škola organizovala tzv. radovánky na Zámostí, polská převážně v parku Dělnického domu. Základem bylo předvedení tělocvičné sestavy dětí, po které následovala volná zábava.¹⁷ V době, kdy kulturní dům na sídlišti sloužil ještě svému původnímu účelu,

¹⁴ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 8 a 10.

¹⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 273 – 274.

¹⁶ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 2.

¹⁷ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961 a 1962 – 1976, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice.

se v něm také konaly tzv. čaje o páté. Mladí lidé se zde scházeli na taneční večery. Tyto akce ale neměly dlouhého trvání.¹⁸

Jak již bylo řečeno, o kulturní program na akcích se starala osvětová beseda, místní spolky a školy. U škol se jednalo především o recitaci, zpěv a tanec. Méně často se s dětmi nacvičilo divadelní představení. Osvětová beseda měla skupinu, která na zábavách a slavnostech zajišťovala hudbu. Zprvu se jednalo pouze o dechovku, od 60. let přibyla i hudba taneční. Manželé Žiakovi si vybavují, že někdy koncem 60. a začátkem 70. let na plesech hrály také amatérské skupiny, například Vozňákovi, Žebrok nebo skupina FOFO Česlava Mikuly. Dále v obci existoval pěvecký, taneční a divadelní soubor PZKO a český divadelní soubor Sdružení rodičů a přátel školy. Krátce se divadlu věnovali také hasiči a Spolek divadelních ochotníků Fr. Sokola Tůmy.¹⁹

Albrechtice měly pro divadlo vhodné prostory. V Dělnickém domě bylo v roce 1951 zrekonstruováno jeviště, které zpráva o osvětové činnosti v obcích označuje za jedno z největších jevišť svého času v okrese. Do obce tak dojížděly hostovat také soubory z okolních obcí a měst. Několikrát do roka do Albrechtic přijížděla i polská scéna Těšínského divadla. Česká scéna za svá vystoupení požadovala přehnané honoráře, proto se na její vystoupení spíše pořádaly zájezdy do Českého Těšína. Občas se také jezdilo do divadla v Ostravě.²⁰

Od druhé poloviny 60. let ubývalo v Albrechticích zájemců o vážnější druhy zábavy, jakými bylo divadlo, ale třeba také koncerty. Jednalo se o jev rozšířenější, který souvisel i se zvyšováním životní úrovně a rozšířením technických vymožeností, zejména rádia a televize. V Albrechticích o tom svědčí komplexní rozbor hospodaření. Podle nich bylo v roce 1962 v obci 532 rozhlasových přijímačů

¹⁸ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 27.

¹⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 7.

²⁰ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; SOkA Karviná, fond OV NF Český Těšín 1948 – 1960, poř. č. 8, kart. č. 11, hodnocení činnosti složek NF.

a 286 televizorů. Za dobu šesti let se jejich počet navýšil na 625 rozhlasových přijímačů a 470 televizorů.²¹

Nárůst počtu televizí v domácnostech neohrožoval pouze divadla, ale také místní kino. Od poloviny padesátých let počet představení pozvolna narůstal, což souviselo s přítomností brigádníků ze staveb i pozdějších přechodných pracovníků Dolu 9. května. V roce 1955 se ještě hrála dva představení týdně, do roku 1960 se jejich počet zdvojnásobil. Například za rok 1962 kino realizovalo 215 představení s průměrnou návštěvou 89 lidí. Sál s kapacitou 160 sedadel tak byl z větší poloviny plný. Ze 180 různých filmů, které byly promítány, pocházelo 119 ze socialistických zemí a 61 ze zemí kapitalistických. Podle počtu návštěvníků se ale zdá, že původ filmu nehrál roli. Filmy východní produkce, kterých bylo dvakrát více, vidělo 12 612 osob, filmy západní produkce 6 518 osob. Některá představení se z toho realizovala přímo v Domově pracujících Dolu Suchá-Stonava v Albrechticích. Z části vlivem televizorů a z části vlivem odchodu velkého množství přechodných pracovníků počet návštěvníků od poloviny 60. let klesal, takže v roce 1968 byl průměrný počet návštěvníků již jen 53. Pro mnohé občany nebyla nabídka filmů a prostory kina atraktivní, některé odradila poruchovost promítací techniky.²² Paní učitelka Sikorová vypráví, jak chodila do kina se svými žáky: „*Jako se školou jsme tam chodili pravidelně na filmy a to bylo sranda. Tam byl pec, v kterém se topilo v zimě, na dvůr chodily děti na záchod někde, já nevím, kde tam na dvoře ten záchod byl, a my jsme si robili srandu, já jsem dycky říkala, že jim došel naftalín, protože sem tam jako se utrhnul film anebo potom zas přetáčeli kolo, ten kotouč, tak zas byla přestávka a já jsem říkala: „To je kino na naftalín, vždycky jak jim dojdou kuličky, tak je přestávka.“ A nejlepší bylo, jak měli posunutý zvuk. ... Já jsem se tak bavila, jak on [otvíral pusy] a teprve potom se ozvalo, jak křičel. ... Tam jsme chodili o zvířátkách na filmy a tak, co nám objednali nějaké a nejnapínavější to bylo o tom koníčkovi nějakém a právě, jak ten kuň řehťal opožděně.*“²³ Aspoň ale měla

²¹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 16. 2. 1967; tamtéž, inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962 a 1968.

²² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna, 16. 2. 1967; tamtéž, inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 148, kart. č. 61, měsíční rozpis plánu kin; rozhovor s Č. Valoškem vedla H. Poláčková 16. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 7.

²³ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 27.

škola na filmová představení blízko a nemusela jezdit za zpestřením výuky do sousedních obcí. Na školách byly promítací přístroje také, ale byly určeny pouze pro němé filmy.²⁴

O aktivity škol se po stránce hospodářské i kulturní staralo polské a české Sdružení rodičů a přátel školy. Tato sdružení také pro školy vedle tzv. radovánek pořádala výlety na konci školního roku. Jezdilo se nejčastěji na hory do Beskyd, popřípadě na okolní památky a zajímavá místa, jakými byla zřícenina Hukvaldy nebo Demänovské jeskyně na Slovensku. Na letní měsíce se organizovaly také jednodenní výlety a pionýrské tábory. Pionýr při polské škole byl založen v roce 1951. Jak to bylo s českou školou nevíme, protože v té době nebyla vedena školní kronika. Jisté je, že v polovině 50. let již fungoval. S pořádáním táborů pro pionýry začala polská škola v roce 1956. První z nich se uskutečnil ve Smilovicích. Na české škole se s touto tradicí začalo až v roce 1962.²⁵

Také místní spolky se školou spolupracovaly. Podílely se na sponzorování a organizování školních akcí a některé přebíraly nad školami patronát. Většinou se tak dělo podle národnostního klíče. K polské škole měly blízko například PZKO, polská část ČSM nebo Svaz krojovaných horníků, který byl patronem školy. Česká škola byla zase podporována místním odborem SMOL, českou částí ČSM, Spolkem divadelních ochotníků Fr. Sokola Tůmy a Sokolem. Hasičský sbor byl navíc patronem mateřské školy.²⁶

Po válce se snažila řada spolků navázat na předchozí činnost a žádala u Zemského národního výboru v Ostravě o povolení znovu spolky ustavit. Na minulou tradici tak navázal odbor Slezské matice osvěty lidové v Albrechticích, Včelařský spolek pro obec Albrechtice a okolí, Sbor dobrovolných hasičů v Albrechticích a pět polských spolků, jmenovaných v předešlé kapitole. Během prvních let byly některé spolky zrušeny. Vznik polských spolků byl omezen na PZKO a SMP, popř. sportovní skupiny. Některé spolky zanikly po prvotním

²⁴ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice.

²⁵ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice; Kronika Základní školy Albrechtice 1960 – 1989, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961 a 1962 – 1976, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice.

²⁶ Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice; Kronika Základní školy Albrechtice 1960 – 1989, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961 a 1962 – 1976, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice.

návalu nadšení, jako třeba Farní charita v Albrechticích, o které kněz Josef Maciejczek později úřadům hlásil, že ji nemohou zrušit, protože ani nikdy pořádně neexistovala. Jiné byly zlikvidovány kvůli neloajalitě k myšlenkám komunistické strany. Byl to případ SMOL, která bránila českou národnostní skupinu na Těšínsku a nesouhlasila s řešením národnostní otázky tak, jak ji strana prezentovala. Na druhou stranu byly zakládány spolky, které měly obdobu v celorepublikovém měřítku. Prvním českým spolkem ustaveným po válce byl ČSM, v roce 1947 ho následoval SČSP, v roce 1954 Československý červený kříž, někdy v té době rovněž Svaz pro spolupráci s armádou (Svazarm) a v roce 1963 Československý ovocnářský a zahrádkářský svaz. Sjednocování struktury v 50. a 60. letech vedlo také ke změně názvu u některých spolků, například sbor dobrovolných hasičů se přejmenoval na Československý svaz požární ochrany, výbor žen na Český svaz žen a myslivecká společnost Ohař, která vznikla v roce 1950, na Československý myslivecký svaz. Vedle celorepublikových organizací v Albrechticích krátce působil také Spolek divadelních ochotníků Fr. Sokola Tůmy, který byl v roce 1951 začleněn pod ČSM, a Svaz krojovaných horníků založený v roce 1954. V roce 1969 se osamostatnil pro Albrechtice Český svaz bojovníků za svobodu, jehož členové patřili do té doby pod Stonavu. Kromě těchto spolků jsou uvedeny jako členové Národní fronty v roce 1948 ještě Jednotný svaz českých zemědělců, Svaz osvobozených politických vězňů a Českoslovenští partyzáni. V oficiálních dokumentech ale hlášeny nejsou.²⁷

Počet členů nebyl u spolků stabilní. Koncem 50. let se členská základna u většiny spolků v obci pohybovala mezi 50 – 80 členy. Velmi málo členů sdružoval ČSM – pouhých 21 a výbor žen – 16. U dalších složek již byl počet členů vyšší. Svazarm sdružoval 76 členů, ČSČK 58 členů, SČSP 70 členů a hasičský sbor 58 členů. Z dalších masových organizací Svaz krojovaných horníků čítal kolem 30 členů a včelařský spolek kolem 40 členů. Počet členů myslivecké společnosti

²⁷ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část (1834) 1949 – 1954, kart. č. 372, spolkový katastr; SOkA Karviná, fond ONV Fryštát 1945 – 1949 (1955), inv. č. 314, kart. č. 802, spolupráce MNV v okrese s AV NF; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky 1945 – 1948 (1950), inv. č. 47, kart. č. 71, spolkový katastr; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky II (1937) 1949 – 1960 (1964), inv. č. 35, kart. č. 8, činnost spolku Svazarm; SOkA Karviná, fond OV NF Karviná 1948 – 1959, inv. č. 39, kart. č. 21, kádrový materiál spolků a společenstev – JSČZ; Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na ZŠ a MŠ Albrechtice, osvobození 1945 a šk. rok 1948/1949; Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000. 2. sv. Opava 2003, s. 514; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 44 – 48, 110 – 120.

Ohař se nepodařilo zjistit. Nejpočetnější složkou NF v Albrechticích byl PZKO s 303 členy. Ten měl také nejrozsáhlejší aktivity. V jeho organizaci působily soubory taneční a divadelní, pěvecké sbory mužský, ženský a smíšený a krátce také hudební orchestr.²⁸

Mezi důležité organizace v obci patřil také tělovýchovný spolek. Po válce v roce 1948 byl ustaven Sportovní klub Slovan Albrechtice. Tento primárně fotbalový klub patřil ještě pod Tělocvičnou jednotu (TJ) Sokola ve Stonavě. Osamostatnil se až v roce 1949 jako TJ Sokol Albrechtice. Jeho hlavními aktivitami byla kopaná a organizování cvičení školních dětí v hostinci Amalie Guňkové. Přes osobu předsedy měl Sokol blízko k ČSM, všichni členové ČSM proto do sportovní organizace vstoupili. Výsledky cvičení se prezentovaly vždy na jaře na sokolském dnu. Celkově ale situace v Albrechticích nebyla sportu příliš příznivá. Do hostince byla po jeho adaptaci na kino namontována stálá sedadla, čímž bylo znemožněno jej využívat jako tělocvičnu, a fotbalový oddíl měl problémy s financováním svých aktivit. V Albrechticích nebyly pro kopanou vhodné prostory a mistrovská a přátelská utkání tak musela být hrána v jiných obcích, což bylo dlouhodobě finančně neúnosné a družstvo proto v roce 1951 zaniklo. V témže roce byl ustaven Sokol – Warta z obyvatel polské národnosti. Jeho činnost nebyla pravidelná a zaměřoval se spíše na vhodnější disciplíny, jakými byla lehká atletika a odbíjená. V následujícím roce došlo ke sloučení obou částí v Dobrovolnou sportovní organizaci Sokol, přejmenovanou později opět na TJ Sokol Albrechtice. Při této instituci fungoval během 50. let oddíl stolního tenisu, odbíjené, šachů, základní tělesné výchovy, cyklistiky, na přelomu 50. a 60. let se přidal také oddíl turistiky a kopané. Koncem roku 1961 byl TJ Sokol sloučen se Závodním klubem Baník Dolu Suchá-Stonava. Tato změna spolku prospěla, přestože kopaná přetáhla sportovce z ostatních oddílů, takže od roku 1964 už byl pouze jeden sportovní oddíl. Zvýšil se totiž počet členů i sportovních příznivců. Fotbal byl činností, do které se zapojili také přechodní pracovníci, přibyla tudíž aktivita, kterou mohli vykonávat ve svém volném čase, aniž by pobuřovali místní občany. Bylo navíc vytvořeno družstvo dorostu a žáků. Název fotbalového klubu se v první polovině 60. let změnil ještě několikrát, až se ustálila jeho podoba na názvu TJ Baník 9. květen Albrechtice.

²⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 363, 389, 421 a 445 – 451; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 373, kart. č. 245, statistické šetření v lidové správě.

Fotbalové družstvo se účastnilo mistrovských utkání. Nejlepší umístění v 60. letech bylo obsazení 3. místa v okresní soutěži v roce 1963.²⁹

Oblastí, která byla za období vlády komunistického režimu bedlivě hlídána a omezována, byl náboženský život. Nejinak tomu bylo v obci Albrechtice. Jak již bylo řečeno v dřívějších kapitolách, v Albrechticích působily církve římskokatolická a Slezská církev evangelická augsburského vyznání. Druhá jmenovaná měla zpočátku v obci pouze kazatelskou stanici, kam přijížděli kázat pastoři odjinud. K založení samostatného sboru došlo v roce 1950. Pastorem byl zvolen Pavel Roman, který vykonával tuto funkci až do roku 1979, kdy odešel do důchodu. Katolickým knězem v obci byl páter Josef Maciejczek. V Albrechticích působil od roku 1946 až do své smrti v roce 1975.³⁰

Albrechtice byly pokládány za obec s poměrně silným náboženským cítěním. V roce 1961, kdy měly 2 184 lidí, se hlásilo ke katolické víře kolem 1 500 lidí, z toho 590 v průměru navštěvovalo pravidelně bohoslužby, k evangelické víře 500 lidí. Průměrná návštěvnost evangelických bohoslužeb byla 100 věřících. Zpočátku byly ještě povolovány větší náboženské akce, i když je bylo nutné hlásit na ONV. Evangelíci tak například v roce 1950 slavili v květnu svátek mládeže slavnostní bohoslužbou a v srpnu výročí posvěcení kostela. Katolický kostel pořádal pouť na svatého Petra a Pavla na přelomu června a července, dvoudenní pouť do Frýdku a zpět v srpnu na svátek Nanebevzetí Panny Marie a v říjnu krmášovou slavnost.³¹ Konaly se taky slavnosti Božího těla, při nichž se chodilo s procesím k oltářům, které stavěli místní občané. Podle pana Machaczka to byla jeho rodina, Zahrajovi a Kielkowští. Čtvrtý oltář se stavěl u kostela. Veřejná procesí byla ale postupně zakazována s odvoláním na bezpečnost na silnicích a omezila se pouze na prostor kolem kostela. Každý průvod se také muselo hlásit, byť se šlo jenom

²⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 367 – 368; tamtéž, inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 11. 3. 1952; tamtéž, inv. č. 171, kart. č. 48, hodnocení práce složek NF; tamtéž, inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření, 1962; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; Kronika TJ Baník Důl 9. květen Albrechtice 1927 – 1990, uložena u Evžena Krupy v Albrechticích, 1948 – 1968; rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3 – 4; Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006, s. 98 – 100.

³⁰ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 515, kart. č. 294, nová územní organizace Evangelické církve a.v.; tamtéž, inv. č. 296, kart. č. 525, seznam kazatelských stanic; Kronika Farního úřadu římskokatolické církve v Albrechticích 14. století – současnost, uložena u Petra Kotase v Albrechticích; Kronika Farního sboru Albrechtice Slezské církve evangelické a.v. 1946 – 1979 (90. léta), uložena u pastora Libora Šikuly v Albrechticích, s. 181 – 183.

³¹ Jednalo se o slavnost posvěcení kostela.

ze sakristie do kostela při prvním svatém přijímání. Veřejných církevních akcí se také nesměly účastnit spolky ve svých krojích, což porušovali například místní hasiči a krojovaní horníci, jejichž založení katolický kněz inicioval.³²

Problémy s úřady měli oba místní duchovní. O pastora Romanovi například místní národní výbor poslal v roce 1953 hlášení: „*Dne 4. 10. 1953 o 10 hod. dopoledne byla v Albrechticích v okrese Čes. Těšín slavnostní veřejná schůze na počest Dne armády. Tajemník MNV osobně uvědomil o konání schůze místního faráře Romana Pavla a požádal ho, aby si bohoslužby přeložil na jinou hodinu v důsledku konání schůze. Pan farář slíbil a napsal si, že bohoslužby přeloží, aby občané mohli se účastniti veřejné schůze. V den konání schůze pan farář Roman Pavel v Albrechticích č. 88 prodloužil konání bohoslužeb ještě o 30 minut, aby ani jeden věřící se nemohl účastniti veřejné schůze. Jmenovaný se staví záporně proti lidové správě a proti usnesení strany a vlády. Jeho počínání odsuzujeme reakčně, jelikož jako duchovní osoba když někomu dá slovo tak také to musí dodržet. U jmenovaného asi slovo nedělá muže. Někdy se stává že v kostele při kázání vykřikuje na některé veřejné činitele, že neposílají děti do kostela ani na náboženství. Lidová správa se nevměšuje do kostelních věcí. Přejeme si aby Roman Pavel byl přemístěn někde do pohraničí, aby si tam mohl svou politiku provádět.*“³³ Kněz Maciejczek měl zase zakázáno od roku 1950 vyučovat náboženství. Měl rovněž problém s postavením fary, protože panoval zákaz církevních staveb. Aby se nemusel neustále stěhovat z domu do domu, nechal si v roce 1965 postavit rodinný domek, který do vlastnictví farnosti převedl až následně.³⁴

Bedlivě se také sledovalo, kdo chodí do kostela. Tímto úkolem byli pověřeni straníci. Zejména ti, kteří pomáhali při náboženských úkonech mívali

³² SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 13. století – 1973, s. 389; tamtéž, kronika obce Albrechtice 1989 – 1993, s. 33; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 526, kart. č. 296, náboženské poutě; SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky II (1937) 1949 – 1960 (1964), inv. č. 32, kart. č. 6, povolování konání bohoslužeb; SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 37, kart. č. 20, zápisy ze schůzí předsednictva, 17. 6. 1953; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 – 1990, inv. č. 64, kart. č. 100, zápisy ze schůzí předsednictva, 18. 10. 1961; SOkA Karviná, fond OV NF Český Těšín 1948 – 1960, poř. č. 110, kart. č. 54, Mezinárodní den dětí; rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 10.

³³ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 516, kart. č. 294, korespondence Evangelické církve v Č. Těšíně.

³⁴ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 1989 – 1993, s. 34 – 35; Kronika Farního úřadu římskokatolické církve v Albrechticích 14. století – současnost, uložena u Petra Kotase v Albrechticích; Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice, šk. rok 1950/1951.

nepříjemnosti. Někteří věřící proto navštěvovali bohoslužby v jiných městech, což byl například případ pana Valoška. Ne každého ale náboženská perzekuce postihla, pan Machaczek chodil do kostela celou dobu a s postihy se nesetkal.³⁵

Pozornost strany se soustřeďovala také na výuku náboženství. Paní učitelka Sikorová vypověděla, že museli každý rok hlásit počet přihlášených dětí. V tomto směru byla propaganda úspěšná, v Albrechticích počet dětí v náboženství pozvolna klesal. Ve školním roce 1957/1958 jich náboženství navštěvovalo na polské škole 88 %, na české škole 82 %, ve školním roce 1963/1964 již jen 46 % dětí na polské škole a dokonce jenom 25 % dětí na české. Opět zde ale můžeme vidět souvislost také se změnami ve struktuře obyvatel, kdy během stavebních prací navštěvovaly školu děti stavebních dělníků a stěhovaly se sem rodiny z méně nábožensky aktivních oblastí. Vliv měl zároveň záměr pořádat mládežnické akce v neděli v době konání bohoslužeb, aby pro děti bylo obtížné rozhodovat se pro víru. V obci byly taky pořádány přednášky, které měly podporovat ateistický pohled na svět a náboženství zdůvodňovat jako dávno překonané tmářství. Z toho důvodu měl v obci vzniknout také aktiv pro občanské záležitosti, který by vytvořil pro občany vhodnou a přitažlivou alternativu církevních obřadů, jakými byly například svatby a pohřby.³⁶

³⁵ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), kronika obce Albrechtice 1989 – 1993, s. 33; rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s.10; rozhovor s Č. Valoškem vedla H. Poláčková 16. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 3.

³⁶ SOkA Karviná, fond ONV Český Těšín dodatky (1945) 1949 – 1960, inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně osvětové činnosti; SOkA Karviná, fond OV KSČ Český Těšín 1945 – 1960, inv. č. 42, kart. č. 39, zápisy ze schůzí předsednictva, 8. 10. 1958; SOkA Karviná, fond OV KSČ Karviná 1946 - 1990, inv. č. 65, kart. č. 108 a 109, zápisy ze schůzí předsednictva, 23. 10. 1963 a 8. 1. 1964; rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s s. 27.

10. ROK 1968 OČIMA PAMĚTNÍKŮ

Rok 1968 se stal jedním z důležitých mezníků ve vývoji naší země a jako takový zůstal zapsán i v mysli pamětníků, jejichž vyprávění byla pro tuto práci použita. 21. srpen, den kdy na území státu vstoupila vojska Varšavské smlouvy, byl téměř u každého z nich spojen s osobním příběhem, v němž pamětník dokázal přesně říct, kde toho dne byl, jak se o okupaci dověděl a jak to na něj zapůsobilo.

Některým se vybavily i vzpomínky na dobu předcházející. Ve společnosti tehdy začínalo uvolňování, které lidi vítali s nadšením. Pan Žiak dobu druhé poloviny šedesátých let hodnotí jako jednu z nejlepších: *„To byly asi najlepšie roky. ... Bol som mladý, som sa oženil a mal som všetchno. Kedyž som chcel pôžčku, dostal som pôžčku, nebol veľký úrok na nával, kto staval baráky, jedno procento bolo jenom z úveru. Zahraničie, do tých socialistických štátů bez problémů, do Jugošky jak som chcel ísť, tak som si dal žiadosť o pridelení devíz a výpis z trestného rejstříku a bez problému som dostal, takže já som neměl problémy. A to ještě v čase, kdy som komunista nebyl.“*¹ Paní Žiaková k tomu dodává: *„No tak to bylo jako období takového budování, všechno se stavělo, budovalo a lidi měli k sobě hodně blízko.“*²

Pan Kalina má s dobou uvolňování spojeny zejména kulturní aktivity. PZKO v té době nacvičil dvě divadelní představení. Jedno z nich bylo adaptací knihy Gustawa Morcinka Czarna Julka. Kvůli němu byli později voláni na OV KSČ, protože dílo mělo údajně národnostní podtext. Druhým představením byla hra Adama Wawrosze Słońce nad Olzą. S ním slavili velké úspěchy i v okolí. Pan Kalina říká: *„Pak jsme hráli, Słońce nad Olzą se to jmenovalo, to bylo Wawrosza, Adama Wawrosza, to bylo tu o našich poměrech, tam byly takové všelijaké jako narážky na takové ty svázané poměry a podobně a uvolnění těch poměrů, a tak tam se to projevilo. Aspoň režisérsky tak to Karel Miczka tenkrát tam dal. ... To byla taková folklorní záležitost a tam se odehrávaly ty scény takové, jednak folklorní scény, jednak takové ty společenské různé ... To bylo slavné představení, bylo krásné. ... To jsme hráli v Třinci, to jsme hráli v polském Těšíně, to se hrálo a to bylo sto lidí včetně orchestru. ... Ten orchestr jsme měli najatý, ... ale jinač bylo všechno, sbor,*

¹ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

² Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

a to všechno to bylo [naše]. ... Já myslím, že jsme byli jediní, kteří jsme to dělali. To byla nějaká taková soutěž, literární soutěž PZKO vyhlášená, on to vyhrál, čili to bylo k mání, ale jaksi se do toho nikdo nepustil, poněvadž to bylo sto lidí a to málo která ta organizace mohla si dovolit.“³

Po stránce politické v Albrechticích ale ke změnám nedošlo. Paní Sikorová situaci komentuje takto: *„Že je uvolnění se vědělo, si to zpětně uvědomuju, proto jsem si dovolila nejít na 1. mája, že už se to tak nebere, že jako už je to takové boful. Jednak že jsme do té Ostravy jezdili za rodiči, tak jsem věděla, v Ostravě se to víc vědělo, ale tady se nic nedělo, ale jako že už není taková pevná pozice těch komunistů, to už jsem věděla z té Ostravy, tak jsem si dovolila nejít. Jinak bych si to nedovolila. ... Tady se to všechno drželo. ... Jaro tu nebylo. ... Já si pamatuju, protože Hrnčárek byl straník a on byl v Ostravě, a jak bylo to jaro šedesát sedm, jak to bylo takové..., tak on se nechal přepsat tu do té vesnické [organizace], jakože tady té obci též pomůže, a byl takový nadšený, on byl velice pracovitý člověk. No a právě jak viděl tady, [jaké to tu je], to pamatuju, tak on došel k závěru, že tu jsou gipsové hlavy, že to tu nejde. Nemoh prorazit se žádnýma myšlenkami, s ničím.“⁴*

Pro obyvatele obce začal 21. srpen jako každý jiný den. V Albrechticích se nic nedělo, takže většina se o tom, co se stalo, dověděla až při příchodu do práce. *„Já jsem šla do práce a neviděla jsem nic, jenom jsem viděla, jak se jede ze Suché na Pacalovku a přes Životice, ... to bylo v pět hodin ráno, ty tanky už byly pryč, ale ta cesta od těch tanků, to bylo úplně zryté. Od Suché jely, od Suché a na Havířov nebo opačně, nevím už. No a tak přišli jsme do práce, ted’ ... vedoucí nám tam pustil rádio, tuž jsme všichni brečeli, tak nám říkal, bylo dvanáct hodin: „Holky, běžte domů.“ Tak jsme šly, jely jsme domů, no a tak jsem to zjistila,“⁵* vzpomíná paní Machaczková. Situace se opakovala v různých variantách i u dalších pamětníků. Vypráví pan Sikora: *„Já jsem přišel do práce, dělal jsem tehdy předáka, začal jsem dělit práci a říkali: „Ota, co hlupneš?“ Bo [to byli] chlapi, co v Těšíně bydleli, co přijeli z Těšína ubrečení, že jsme obsazení. Já jsem o ničem nevěděl, tady jsme nevěděli o ničem. No tak jsem, říkám: „Tak nic, no“, tak jsem jel domů*

³ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 5 – 6, 10 – 11.

⁴ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 26, 29.

⁵ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 15.

a že se vrátím, aby doma nezmatkovala žena.“⁶ Reakce paní Sikorové odrážela překvapení, jakým vstup vojsk pro lidi byl: „Ty jsi přijel z práce, my jsme bydleli ... na tom sídlišti a on přijel z práce, bo to byly prázdniny, na kole nebo autem, já už nevím, a říká ... „Okupace.“ A já říkám: „Němci? Nás přepadli?“ My jsme byli furt vychovávaní, že Němci jo. A on: „Ne Rusi.“ A já říkám: „Tak to je v pořádku, ne?“⁷ Dnes se paní Sikorová vlastním postřehům směje, ale tehdy byla šokovaná, jak to, že je přepadli spřátelení Rusové.

Častou reakcí na okupaci byl strach lidí o jejich blízké. Byla doba prázdnin a zejména děti a mladí vyráželi na tábory a brigády. Pan Guňka vzpomíná: „Pracoval jsem v té době jako vedoucí budovy na NHKG v Karviné, dnešní JÄKL, řídil jsem budovu za Vítkovické stavby. ... No jel jsem do práce, teď když jsem tam přijížděl, tam na té vrátnici už bylo plno vojska ..., tak tam jsem se teprve dověděl, protože jsem tam jel na šestou, ... [co se děje] a teď jsem si vzpomněl, ... že Ola má jet na ... chmelovou brigádu. A tak jsem hned otočil motocykl a jel jsem do ... Albrechtic dát vědět, aby ta Ola nejela na ten chmel, protože se nevědělo, co [bude].“⁸ Synovec Sikorových byl zase v ozdravovně ve Zlatých horách. Manželé společně vypráví: „Přijel švagr z Ostravy, že má kluka na ozdravovně ve Zlatých horách. No a říkal mi: „Oták,“ on neměl auto tehda ještě, „pojedeme, ale já navštívím mamu v nemocnici.“ Mama též ubrečená, protože to kolem nemocnice jelo ty tanky, tak jsme to nějak vyřídili a jeli jsme až do těch Zlatých hor. A jak jsme jeli kolem Nové hutě, tak oni nás přišli osvobodit a laufy byly obrácené směrem na závod od těch tanků. ... A v Ostravě na každé křižovatce tank a vojáci samopaly, se dívám a u Vítkovic všechny závody byly obsazené. ... Jak jsme jeli [pak cestou], co aut bylo v příkopách vojenských. ... A tanky po cestě všude, jak jsme jeli do těch Zlatých hor. Ale nezastavil nás nikdo. Tak bratr si vzal synka, on byl malý ten Tomáš, asi první třída nebo tak, no. Ono, protože se nevědělo, co bude.“⁹

V Albrechticích se tanky ani okupanti neobjevili. Paní Machaczková je ale mermomocí chtěla vidět: „Pak říkám Frantovi, bo on říká: „Ty, oni tam kdesi v Karviné v Solci jezdí s těma samochodkama,“ a my jsme měli skútra tehdy

⁶ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 23.

⁷ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 23.

⁸ Rozhovor s G. Guňkou vedl G. Gašior 29. 12. 2006, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 5. část, 18. minuta.

⁹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 23 – 24.

a to se sedělo na skútru tak bokem, jako ten co seděl vzadu. Já říkám: „Já se musím na nich podívat.“ Tak jsme jeli, já taková frajerka, jo, a jak na mě zamířili ze samochodky dva, říkám Frantovi: „Otoč to a jedeme zpátky nebo nás tu zastřelí.“ A oni asi by byli schopni, protože jim to bylo jedno. Oni nevěděli, proč tu jsou. Oni vlastně, to byli takoví chudáci. Poslali je tu a střílejte a hotovo nic.“¹⁰

K vojákům měla většina pamětníků rozporuplný vztah, jednom jich bylo líto, že oni za to vlastně taky nemohou, že pouze plní rozkazy, jiní byli naštvaní. Paní Sikorová například říkala: *„Já vím, že paní učitelka Febrová, páč ona byla komunistka stará, tak ta to nemohla pochopit. Však oni ji taky, jak byly ty prověrky, oni ju vylili taky. A přitom ona nikdy nevedla žádné řeči. ... Já vím, že ona to nemohla pochopit a já jsem strašně nadávala a ona se jich zastávala a říkala: „Jsou to jenom vojáci, dostali rozkaz.“ A já si pamatuju jak dneska, já jsem, že chtěli vody a že jim lidi nechtěli dát a já jsem říkala: „Já bych jim též nedala napít.“ Člověk jak je mladý, je takový. Přitom ale ti vojáci opravdu za nic nemohli, jak měli žízeň, tak by se jim napít mělo dát. To už jsem si taky v hlavě probrala kolikrát. A ona mi tak domlouvala a já jsem říkala: „Jsou to okupanti, nemají tu co hledat.““¹¹ Pan Guńka patřil mezi ty, kterým vojáků bylo líto: *„Ale jak jsem ty chlapce viděl, ty žoldnéře, ... [jeden] jak při té poště v té Karviné stál, on si neměl ani kde zajít na záchod, bo takový ubožák tam stál, synek, no co on může zrobit takový chlapec.“¹²**

V Albrechticích se podle pamětníků nic moc nedělo. Pan Žiak vypráví: *„Tu se nedělo nič, na šachtě jak prišly tanky dva, tak byli tam chlapi, že líhali, ale Rusi vůbec, zastavili a bez problémů, ale v Havířově byly nějaké provokace, že tam policajti pobili nějakých obuškami, ale tu v Albrechticách se nedělo nič. Tu nebyl ani jeden Rus, ani jeden tank, tu nebyl nič. Akorát jsme, čo jsme byli z toho v šoku, prekvapení, že něčo takového se stalo.“¹³ Když se ale zpráva rozšířila, nastala mezi lidmi menší panika. Manželé Žiakovi společně vypráví: *„Byl tu strašný zmatek. Všichni lidi šli do obchodu a fronty před obchodem a vykoupilo se všecko, protože lidi měli strach, že budou mít hlad. ... No, to fakt vypadalo, že je válka, ludie boli**

¹⁰ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 15.

¹¹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 24.

¹² Rozhovor s G. Guńkou vedl G. Gašior 29. 12. 2006, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 5. část, 21. minuta.

¹³ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 7.

zmatení, ale... To pominulo, do týdne to pominulo. ... No, to jo. Tak tu jako nič, v tom Havířově, v tom Havířově to vím, že tam pobili jako nějakých, lebo chlapi mluvili v práci, ale tu bol relativně klid, tu nebolo nič takového.“¹⁴

Třebaže Albrechticemi okupanti neprošli, některé projevy nesouhlasu se zde objevily, ač ne ve velkém množství, protože všichni pamětníci je nepostřehli. Paní Machaczková říká: „Pod mostem a na mostě byly namalované jakési nápisy „Ivane, běž domů, Kaťuša tě čeká.“ To bylo na mostě napsané. A na zemi též tam bylo cosi pod mostem namalované. Ale, nevím, neviděla jsem to, ale prý to tam bylo. Ale jinak tu nebyly žádné takové [projevy].“¹⁵ A pan Machaczek dodává: „Jo, tabule byly pozotáčené, byly. Ano, byly pozotáčené všude. Na tych křižovatkách, kde [je cesta] na Těšín, albo [ještě někde], tak byly pozotáčené. Já myslím, že to byl Brunek Havlásek. ... To vám večer i bylo... jo, bo já jsem je potkal, myslím, tehdy jsem jich potkal více, on aji s tym Farnikem, Farnikem a on Brunek a ještě potom Ciešla, ještě starý Ciešla ještě, no to oni tu chodili po tych Albrehticích, tak malovali... aji toho Gajdu namalovali..., že jak s flaškou sedí a pije a že napisane pod tym: „Ty piješ a seno ti hnije, Gajda.““¹⁶ Pan Kalina byl v době příchodu vojsk na dovolené, takže situaci komentoval s týdenním odstupem: „Myslím, že cosi tady bylo. Jak já jsem přijel za týden po tom, po té okupaci, jak jsme přijeli z Jugošky, tak tady ještě něco se vyskytovalo, ale velmi málo a sporadicky, tady to v Albrehticích nebylo nějak vyhocené v tom směru těch nápisů a těch otočených značek a podobně.“¹⁷

Z vyprávění pamětníků ani nevyplyvá, že by se v Albrehticích nějak více diskutovalo o společenské situaci. Pan Michejda uvedl, že o Dubčkově a jeho působení se bavily některé skupiny v práci, ale nezdá se, že by se k nim on sám připojil.¹⁸ Pan Žiak se zase do debat o politice zapojoval a nejenom v roce 1968. Baval se ale pouze s kolegy na šachtě, protože tam ty lidi znal a věřil jim. V hospodě by si netroufnul, protože nevěděl, kdo poslouchá.¹⁹

¹⁴ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 8.

¹⁵ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 15 – 16.

¹⁶ Rozhovor s H. a F. Machaczkovými vedla H. Poláčková 6. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 15 – 16.

¹⁷ Rozhovor s B. Kalinou vedla H. Poláčková 5. 10. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 6.

¹⁸ Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 4. část, 34. minuta.

¹⁹ Rozhovor s A. a J. Žiakovými vedla H. Poláčková 31. 1. 2011, přepis uložen v soukromém archivu, s. 13.

Po uklidnění situace a konsolidaci poměrů přišla doba prověrek a čistek. Pamětníci si většinou vybavují pouze prověrky na svých pracovištích. Většinou se ale netýkaly přímo jich. Pan Michejda, který pracoval v Hydroprojektu v Ostravě, říká: „Možná měli trochu nepříjemnosti ti, co vyhazovali ty legitimace [na nesouhlas se vstupem vojsk], potom je svolával ten výbor strany a ptal se, co si mysleli a tak dále, takže někteří vstoupili nazpět do strany a někteří ne, ale myslím, že neměli potom nějaké speciální [nepříjemnosti].“²⁰ Na české škole vyhodili z KSČ paní učitelku Febrovou. Paní Sikorová říká: „To bylo taky z okresu. Čára, vyloučit všechno, co nespolehlivé a kdo je spolehlivý, ať se přihlásí znova, a já si myslím, že to tak asi probíhalo, protože ona přišla s tím, že je vyloučena, aniž se jí kdo na co ptal. A jak vycházela paní učitelka Dindová, ... tak ona byla na škole 1. máje v Havířově a tam že je taky všechny vyloučili a že jako měli žádat zpátky. Že na velkých školách to tak šlo. U nás neměli koho vylučovat. ... Ona /paní učitelka Febrová/ si to teda nezasloužila, aby ju vyčistili, to v žádném případě. Však ona se taky urazila a nešla žádat, že chce zpátky. Až oni ji to zas nabídli, aby šla zpátky. Ale to vyžehlil někde na okrese, ten Havlásek tam šel a řekl jim vlastně, že udělali přehmat.“²¹

Podle paní Sikorové chtěli čistku v obci udělat pouze na české škole, ale neudělali ji. Ona a ředitel školy Brumovský měli být vyhozeni jako protistátní živly. O tom, že byli ohroženi, se ale dozvěděla až později. Paní Sikorová soudí, že to mělo zřejmě souvislost se zmíněným výrokem o okupantech: „Mě potom napadlo, že ona /paní učitelka Febrová/, jestli ona ty moje postoje neřekla tam někde, když oni potom řekli, že jsem protistátní, protože já jsem nikde jinde takové řeči nikdy nevedla. Jednou jsem nebyla na toho 1. máje, ale odkud oni věděli, že Brumovský a já jsme protistátní živly? ... Ona asi, jak byly v tom šedesátém devátém potom ty pohovory, tak protože ona byla jako náš dozorce, tak asi se jí ptali, jak jsme se, jestli jsme to schvalovali tu bratrskou pomoc, a ona zřejmě řekla, že jsme neschvalovali. My jsme museli potom, to bylo též děsné, my jsme museli potom psát

²⁰ Rozhovor se Z. a B. Michejdovými vedl G. Gašior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, 4. část, 34. minuta.

²¹ Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 25.

provolání, prohlášení, po tom šedesátém devátém, jako že nejsme proti tomu. Člověk musel podepsat kde co.“²²

Rok 1968 se do paměti obyvatel vepsal jako výrazný mezník, v dějinách obce ale nijak důležitým rokem nebyl. Vzpomínky pamětníků se tak vztahovaly více k osobnímu životu než k životu Albrechtic. Den 21. srpen v obci vyvolal podle jejich svědectví pouze mírnější reakci. Protože uvolňování nebylo v místě příliš patrné, ani následné represe obyvatele nepostihly. Život obce tak dále plynul v zaběhnutých kolejích.

²² Rozhovor s B. a O. Sikorovými vedla H. Poláčková 1. 9. 2010, přepis uložen v soukromém archivu, s. 24 – 25.

11. ZÁVĚR

Obec Albrechtice v okrese Karviná leží ve východní části Ostravsko-karvinské uhelné pánve v blízkosti polských hranic. Obě tyto skutečnosti se výrazně odrazily na jejím charakteru. Těžební průmysl, který je pro Ostravsko a Karvinsko tak typický, Albrechtice přímo nezasáhl. Uhlí se v této lokalitě nachází již ve velké hloubce a v obci neexistuje žádný průmyslový závod. To z Albrechtic dělá obec zemědělskou. Negativní dopad důlní činnosti, kterou jsou postiženy sousední obce, zejména Stonava a Louky, je v Albrechticích minimální a týká se pouze severní části jejího katastru. Tato okolnost měla pro život obce velký význam ve 2. polovině 20. století.

Začátkem 60. let byla obec zařazena mezi sídla II. kategorie, což znamenalo, že vedle měst se stala vhodným ubytovacím místem pro lidi z poddolovaných oblastí a pro horníky pracující na okolních šachtách. Vedle poddolování sousedních oblastí měla na růst počtu obyvatel zásadní vliv zejména stavba nového Dolu Suchá-Stonava, pozdějšího Dolu 9. květen, v těsné blízkosti obce. Důl byl uveden do provozu v roce 1961. Pro horníky byla na přelomu 50. a 60. let vystavěna na katastru obce dvě sídliště, jedno v centru a druhé na hranicích se sousední obcí Stonava. Došlo rovněž k rozšíření a modernizaci železniční tratě Český Těšín – Ostrava-Kunčice, která obcí procházela, a k výstavbě Těrlické přehrady na hranicích Albrechtic a Těrlicka. Ta se později stala vyhledávanou rekreační oblastí.

Sídliště v centru obce se ve svém počátku stalo ubytovacím zařízením pro přechodně pracující, což v 60. letech zvedlo počet obyvatel obce až o tisíc lidí. I mimo to ale počet obyvatel neustále narůstal díky rozsáhlé výstavbě rodinných domků. Z 1 602 obyvatel v roce 1950 se počet obyvatel zvýšil na 2 509 v roce 1968. Koncentrace obyvatel a vzrůstající počet dělníků se týkal celé oblasti ostravsko-karvinského revíru. V okolí obce se nacházela tři větší města Český Těšín, Havířov a Karviná, jejichž rozloha se neustále zvyšovala připojováním okolních obcí jako jejich částí. To byl také jeden z důvodů, proč se právě Albrechtice větším centrem nestaly. Jejich kulturní úroveň navíc odpovídala sociálnímu složení obyvatel a nevyhovujícím místním podmínkám. Možnosti vzdělání v místě nebyly na vysoké úrovni, což byl jeden z možných důvodů, proč z Albrechtic nevzešla v té době žádná

osobnost vyššího významu. Obě školy, česká i polská, poskytovaly pouze vzdělání do páté třídy, za dalším studiem bylo třeba dojíždět do okolních obcí a měst.

Vyšší počet obyvatel s sebou nesl nové požadavky na občanskou vybavenost, které nicméně ani okolní města nemohla zcela splnit. Ve sledovaném období byly požadavky v rámci obce uspokojeny v oblasti obchodní sítě, ne však po stránce kulturní, administrativní a vzdělávací. Místní národní výbor, stanice Veřejné bezpečnosti a pošta byly umístěny v nevyhovujících prostorách a docházelo k jejich častému stěhování. Po stránce kulturní bylo v obci ne příliš kvalitní kino, několikrát do roka se zde odehrálo divadelní představení místních spolků nebo Těšínského divadla a pořádaly se nepravidelné zábavy. Ty byly navštěvovány také brigádníky, kteří je občas rušili výtržnickým chováním. Od 2. třetiny 60. let se řada z nich zapojila do sportovní činnosti a stala se členy fotbalového družstva Tělovýchovné jednoty Baník 9. květen Albrechtice. Obec nicméně postrádala kvalitní hřiště i tělocvičnu. Nejkritičtější byla situace ve zmíněném školství. Vedle toho, že školy poskytovaly pouze pětileté vzdělání, byly nuceny také zavádět směnné vyučování. Přístavba budov byla pro danou situaci pouze dočasným řešením. Problém nedostatečné občanské vybavenosti se pak táhl až do 80. let.

Nárůst počtu obyvatel znamenal také změnu poměrů v národnostním složení. Po válce patřily Albrechtice mezi obce s nejpočetnější polskou menšinou, v Albrechticích tvořila více než 50 % obyvatel. Mezi nově příchozími ale bylo Poláků poměrně málo, a tak se v 50. a 60. letech zvyšoval počet obyvatel české národnosti. Ve větším měřítku se také začala objevovat národnost slovenská, protože mezi brigádníky bylo Slováků asi 70 %. Někteří z nich se v Albrechticích trvale usadili. K národnostním konfliktům docházelo zejména po válce a začátkem 50. let, pak byla snaha národnostní rozdíly sjednocovat prostřednictvím politiky KSČ. Polákům byly povoleny pouze dva národnostně vymezené spolky – Polský kulturně-osvětový svaz a Svaz polské mládeže. Druhý jmenovaný stejně jako polská odnož Sokola byly brzy začleněny do celostátních organizací. Polský kulturně-osvětový svaz ale vykonával bohatou kulturní aktivitu a v Albrechticích byl nejčinnějším a nejpočetnějším spolkem.

Obyvatelé se na práci pro obec podíleli prostřednictvím brigád a tzv. akcí Z, v jejichž rámci pečovali o obec po technické i vizuální stránce. Brigády měly pomoci zemědělským závodům v době intenzivních polních prací. Jednotné zemědělské družstvo vzniklo v Albrechticích v roce 1949, ale trvalo ještě dalších šest let,

než se v něm započalo se společným hospodařením. Pro sedláky to byl velmi bolestný proces a několik z nich skončilo kvůli odmítavému stanovisku ve vězení. Do družstva se zemědělci dostávali většinou pod tlakem a kvůli neschopnosti plnit předepsané dodávky zemědělských produktů. Ve svých počátcích mělo JZD úspěch. Se stále narůstajícím množstvím půdy ale přestávalo zvládat její obdělávání. Rolníci, kteří museli vstoupit pod nátlakem, se do družstva aktivně nezapojovali a odcházeli raději pracovat na okolní šachty. JZD tak postrádalo nadšené lidi a v roce 1963 zaniklo. Jeho pozemky pak připadly místnímu státnímu statku, který v obci hospodařil od konce 40. let. V obci vedle toho krátce fungoval také školní statek, zanikl ale společně s JZD.

Historické mezníky, kterými je práce vymezena, v Albrechticích neměly velký dopad. Únor 1948 nebyl mnohými obyvateli výrazně zaznamenán, protože KSČ měla na místním národním výboru vedoucí postavení již od roku 1945. Samotná činnost strany se omezovala na kádrovou politiku a na formální dozor nad životem obce. Vyšší pravomoc měl místní národní výbor, který během dvaceti let prošel četnými reorganizacemi a změnami způsobu práce. Pozitivně se přitom odrazilo zavedení občanů volených kandidátů. Tzv. Pražské jaro se v Albrechticích po politické stránce neprojevovalo nijak viditelně, jisté náznaky se objevily pouze po stránce kulturní. Srpnové události roku 1968 způsobily v obci pouze nákupní paniku, k výraznějším konfliktům zde nedošlo. Několika nápisů, které vznikly, a pootočených značek si řada lidí ani nevšimla.

Závěry, které tato práce předkládá, jsou přínosné zejména díky tomu, že ukazují propojenost vývoje politického, hospodářského, sociálního a kulturního na malém prostoru jedné obce, kterou zároveň řadí do kontextu regionálního i celorepublikového. Jsou založeny jak na písemných pramenech a literatuře, tak na ústním svědectví pamětníků, kteří byli ochotni pro účely diplomové práce vypovídat. Vzhledem k těmto skutečnostem přináší práce do literatury o Albrechticích nové poznatky. Předkládaná práce nepostihuje celé dějinné období, přináší pouze sondu do dvou desetiletí života obce. Nechává tedy prostor pro další bádání o obdobích starších i novějších.

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

A) nepublikované

Soukromé archivy osob a institucí

Kronika Českého svazu žen v Albrechticích 1948 – 1996, uložena na Obecním úřadu Albrechtice.

Kronika Farního sboru Albrechtice Slezské církve evangelické a. v. 1946 – 1979 (90. léta), uložena u pastora Libora Šikuly v Albrechticích.

Kronika Farního úřadu římskokatolické církve v Albrechticích 14. století – současnost, uložena u Petra Kotase v Albrechticích.

Kronika Polského kulturně-osvětového svazu 1947 – 1972, uložena u Iwony Guńkové v Albrechticích.

Kronika Tělovýchovné jednoty Baník Důl 9. květen Albrechtice 1927 – 1990, uložena u Evžena Krupy v Albrechticích.

Kronika Základní školy Albrechtice 1960 – 1989, uložena na Základní škole a Mateřské škole Albrechtice.

Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961 a 1962 – 1976, uložena na Základní škole a Mateřské škole s polským jazykem vyučovacím Albrechtice.

Pamětní kniha české státní obecní školy v Albrechticích 2. pol. 19. stol. – 1951, uložena na Základní škole a Mateřské škole Albrechtice.

Zemský archiv v Opavě (dále jen ZAO), fond Moravskoslezský zemský národní výbor, expozitura Ostrava (1888) 1945 – 1949 (1951),

inv. č. 204, kart. č. 71, všeobecná charakteristika Slezska.

inv. č. 1114, kart. č. 1033, obecní most II. třídy přes řeku Stonávku v Albrechticích.

ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava 1. část (1834) 1949 – 1954,

kart. č. 372, spisy o spolcích z okresu Český Těšín – obec Albrechtice.

kart. č. 1444, přehled o ČSSS a podnicích.

**ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava 1. část – dodatky
(1907) 1949 – 1954,**

kart. č. 2410, výhledová studie o dopravě na Ostravsku.

kart. č. 2982, socializace řemesel dle plánu „Ř“ v Ostravském kraji.

kart. č. 2983, měsíční výkazy, přehledy a hlášení početních stavů živností.

kart. č. 3351, upravovací plán Albrechtic.

**ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava – odbor
zemědělství, lesního a vodního hospodářství (1921) 1949 – 1960 (1975),**

kart. č. 106, zbytkový statek Albrechtice.

kart. č. 162, konfiskace.

ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava 1850 – 1949,

inv. č. 736, kart. č. 591, sčítací listy Albrechtice.

**Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Karviná (dále jen SOkA
Karviná), fond Místní národní výbor (MNV) Albrechtice (1927) 1945 – 1990
(1995),**

inv. č. 115, kart. č. 1, složení a rozvrstvení obce.

inv. č. 121, kart. č. 2, volby do NV všech stupňů 1954.

inv. č. 121, kart. č. 3, volby do NV všech stupňů 1957.

inv. č. 122, kart. č. 3, volby do NS a NV všech stupňů 14. 6. 1964.

inv. č. 125, kart. č. 10, doplňovací volby do MNV.

inv. č. 133, kart. č. 11, organizace činnosti pléna, rady a komisí MNV.

inv. č. 139, kart. č. 13, zápisy ze schůzí pléna MNV, 1948 – 1962.

inv. č. 139, kart. č. 14, zápisy ze schůzí pléna MNV, 1963 – 1975.

inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady MNV, 1948 – 1957.

inv. č. 140, kart. č. 20, zápisy ze schůzí rady MNV, 1958 – 1962.

inv. č. 140, kart. č. 21, zápisy ze schůzí rady MNV, 1963 – 1968.

inv. č. 158, kart. č. 43, celoobecní závazky a soutěže národních výborů.

inv. č. 163, kart. č. 45, seznamy a vyhodnocení poslanců.

inv. č. 171, kart. č. 48, hodnocení práce složek NF v obci.

inv. č. 182, kart. č. 49, přehled o počtu obyvatel, správních úřadech, osvětových
zařízeních a distribuční vybavenosti obce.

inv. č. 183, kart. č. 49, výkazy o pohybu obyvatelstva.

inv. č. 198, kart. č. 53, konfiskace majetku dle dekretu č. 108/1945 Sb. a přiděly konfiskovaných domů.

inv. č. 206, kart. č. 63, komplexní rozbor hospodaření MNV.

inv. č. 226, kart. č. 69, koncepce osídlení obce.

inv. č. 246, kart. č. 70, výkupy rodinných domků pro stavební účely.

inv. č. 259, kart. č. 73, řešení autobusové dopravy v obci.

inv. č. 269, kart. č. 74, socializace zemědělství – přikázání zemědělského majetku do bezplatného užívání Státního statku, n. p. v Českém Těšíně.

inv. č. 271, kart. č. 76, JZD Albrechtice – mj. činnost, převzetí pozemků do užívání, patronátní smlouva, rozbor hospodaření, IV. celostátní sjezd JZD, soupis živého a mrtvého inventáře.

inv. č. 273, kart. č. 76, dohoda mezi Státním statkem, n.p. Český Těšín a JZD Albrechtice o delimitaci půdního fondu.

inv. č. 282, kart. č. 80, přiděly půdy dle zákona č. 46/1948 Sb.

inv. č. 289, kart. č. 82, hospodářsko-technická úprava půdy v obci.

inv. č. 290, kart. č. 82, povinné dodávky a výkupy zemědělských produktů.

kronika obce Albrechtice 13. století – 1973.

kronika obce Albrechtice 1974 – 1978.

kronika obce Albrechtice 1979 – 1983.

kronika obce Albrechtice 1984 – 1988.

kronika obce Albrechtice 1989 – 1993.

SOkA Karviná, fond Četnická stanice Albrechtice (1912) – 1948,

kniha č. 1, památník četnické stanice 1587 – 1949.

SOkA Karviná, fond Hasičský sbor Albrechtice 1937 – 1955,

kronika Sboru dobrovolných hasičů v Albrechticích 1908 – 1955.

SOkA Karviná, fond Jednotné zemědělské družstvo Albrechtice (1949) 1950 – 1963 (1965),

inv. č. 2, kart. č. 1, likvidační spisy, soupis pozemků, budov, strojů a zařízení družstva k jeho likvidaci a korespondence likvidátora.

SOkA Karviná, fond Slezská matice osvěty lidové Albrechtice 1945 – 1949,
kniha č. 1, zápisy ze schůzí.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Fryštát 1945 – 1949 (1955),

inv. č. 245, kart. č. 789, NV – reorganizace.

inv. č. 259, kart. č. 792, zápisy místních volebních komisí obcí.

inv. č. 314, kart. č. 802, spolupráce MNV v okrese s AV NF.

inv. č. 334, kart. č. 806, seznam a počet obyvatel dle národnosti a státní příslušnosti
k 15. 5. 1948 okresu Fryštát.

inv. č. 335, kart. č. 806, národnostní statistika podle obcí.

inv. č. 373, kart. č. 813, měsíční hlášení stanic SNB o politické situaci, 1945 – 1946.

inv. č. 374, kart. č. 814, měsíční hlášení stanic SNB o politické situaci, 1947 – 1949.

inv. č. 389, kart. č. 816, seznamy všech osob, trestaných podle retribučního dekretu.

inv. č. 452, kart. č. 836, štvavé vysílání katovického rozhlasu.

inv. č. 455, kart. č. 836, polské spolky – seznam, nemovitý majetek.

inv. č. 524, kart. č. 850, seznamy národních správců v okrese.

inv. č. 555, kart. č. 859, akce „Budujeme Slezsko“.

inv. č. 566, kart. č. 863, seznam konfiskovaného majetku – hlášení obcí.

inv. č. 574, kart. č. 864, konfiskace Larisch-Mönnichova majetku.

inv. č. 578, kart. č. 865, seznam konfiskovaného zemědělského majetku v obcích.

inv. č. 649, kart. č. 889, hospodářsko-sociologický průzkum obcí okresu.

inv. č. 651, kart. č. 890, seznam válečných škod na budovách.

**SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Fryštát dodatky I 1945 – 1949
(1951),**

inv. č. 63, kart. č. 4, evidence obyvatel v okrese.

inv. č. 113, kart. č. 197, seznam spolků v okrese.

inv. č. 115, kart. č. 198, spolkový katastr v obcích Albrechtice – Karvinná.

inv. č. 120, kart. č. 201, živnosti v obcích Albrechtice – Horní Suchá.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Fryštát dodatky II. 1945 – 1949,

inv. č. 7, kart. č. 3, odsun Němců a Maďarů z okresu díl II.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Český Těšín 1945 – 1948,

inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr Albrechtice.

**SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Český Těšín dodatky 1945 – 1948
(1950),**

inv. č. 47, kart. č. 71, spolkový katastr obcí Albrechtice – Jablunkov.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Český Těšín 1949 – 1960,

inv. č. 262, kart. č. 191, veřejná schůze a diskuse k návrhu zákona o NV.

inv. č. 272, kart. č. 196, reorganizace MNV v okrese.

inv. č. 296, kart. č. 525, seznam kazatelských stanic ve sboru českotěšínském.

inv. č. 352, kart. č. 238, podklady z úseku obchodu pro plán hospodářského rozvoje okresu na rok 1950.

inv. č. 353, kart. č. 241, podklady z úseku zemědělství pro plán hospodářského rozvoje okresu na rok 1955.

inv. č. 356, kart. č. 243, podklady z jednotlivých NV okresu pro II. 5LP (1956 – 1960) hospodářského rozvoje měst a obcí okresu.

inv. č. 364, kart. č. 244, statistické údaje okresu.

inv. č. 366, kart. č. 244, věkové rozvrstvení obyvatelstva.

inv. č. 373, kart. č. 245, statistické šetření v lidové správě.

inv. č. 379, kart. č. 246, přehled organizací, podniků, škol aj. institucí v okrese.

inv. č. 383, kart. č. 247, soupis distribuční sítě v okrese.

inv. č. 384, kart. č. 247, průzkum dojíždění obyvatelstva do zaměstnání.

inv. č. 415, kart. č. 252, přehled o rozmístění průmyslových závodů a provozoven v okrese.

inv. č. 434, kart. č. 254, celostátní soupis obchodů.

inv. č. 482, kart. č. 278, volby do NS 1954.

inv. č. 485, kart. č. 283, volby do NV 1957 – příprava.

inv. č. 515, kart. č. 294, nová územní organizace Evangelické církve a.v.

inv. č. 516, kart. č. 294, korespondence Evangelické církve v Č. Těšíně.

inv. č. 526, kart. č. 296, náboženské poutě.

inv. č. 641, kart. č. 336, jakostní prohlídky pekařských a cukrářských výrobků.

inv. č. 645, kart. č. 338, seznam živnostníků a řemeslných živností v okrese.

inv. č. 670, kart. č. 350, socializace obcí.

inv. č. 671, kart. č. 350, dokončení socializace v okrese.

inv. č. 672, kart. č. 350, evidence úpadkových hospodářství v okrese.

inv. č. 726, kart. č. 408, měnová reforma.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Český Těšín dodatky I (1945) 1949 – 1960,

inv. č. 145, kart. č. 61, průzkumy kulturně-osvětové činnosti v obcích.

inv. č. 148, kart. č. 61, měsíční rozpis plánu kin v okrese.

inv. č. 224, kart. č. 130, VI. okresní konference družstevníků 1. 3. 1958.

inv. č. 226, kart. č. 131, seznam JZD v okrese.

inv. č. 231, kart. č. 132, celoroční výrobní plány JZD v obcích.

inv. č. 259, kart. č. 145, HTÚP v obcích.

inv. č. 270, kart. č. 151, stavba sociálního zařízení přehrady.

inv. č. 271, kart. č. 152, stavba 40 bytových jednotek pro sociální zařízení.

inv. č. 284, kart. č. 154, stavba JZD v Albrechticích s přípravnými plány.

inv. č. 286, kart. č. 155, stavba obytných domů.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Český Těšín dodatky II (1937) 1949 – 1960 (1964),

inv. č. 32, kart. č. 6, povolování konání bohoslužeb.

inv. č. 35, kart. č. 8, činnost spolku Svazarm.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Karviná 1949 – 1960,

inv. č. 363, kart. č. 283, přehled o dojíždění pracujících do zaměstnání.

inv. č. 1029, kart. č. 939, doklady k úvodnímu projektu výstavby Dolu Suchá-Stonava.

inv. č. 1334, kart. č. 1015, stavba pohotovostní osady.

inv. č. 1847, kart. č. 1104, schvalovací protokoly technicko-ekonomické rady.

SOkA Karviná, fond Okresní národní výbor Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986),

inv. č. 226, kart. č. 295, technická dokumentace akcí Z.

inv. č. 267, kart. č. 371, koncepce rozvoje obcí v okrese.

inv. č. 273, kart. č. 376, podklad pro zpracování směrného územního plánu obce Albrechtice.

inv. č. 375, kart. č. 569, Jednota-Jednošć, lidové spotřební družstvo Karviná se sídlem v Českém Těšíně – stavba prodejny a výseku masa na Pacalůvce, rekonstrukce ubikací na prodejny, stavba sociálního zařízení u pohostinství č. 70 – 600, montáž ústředního topení v obchodní buňce v Albrechticích.

inv. č. 846, kart. č. 746, výstavba bytových jednotek v Albrechticích.

inv. č. 1536, kart. č. 1509, okresní středisko přípravy zemědělských investic.

inv. č. 1540, kart. č. 1510, JZD v okrese.

inv. č. 1541, kart. č. 1512, převody majetku likvidovaných JZD.

inv. č. 1965, kart. č. 1804, tabulky o členění, počtu obyvatel, výměře obcí okresu.

inv. č. 1998, kart. č. 1805, určení sídla dolu Suchá ve Stonavě.

SOkA Karviná, fond KSČ – okresní výbor, Český Těšín 1945 – 1960,

inv. č. 11, kart. č. 4, zápis z okresní konference 17. – 18. 3. 1956.

inv. č. 35, kart. č. 15, zápisy ze schůzí předsednictva, 1951.

inv. č. 35, kart. č. 16, zápisy ze schůzí předsednictva, 1951 – 1952.

inv. č. 37, kart. č. 20, zápisy ze schůzí předsednictva, 1953.

inv. č. 37, kart. č. 21, zápisy ze schůzí předsednictva, 1953.

inv. č. 41, kart. č. 36, zápisy ze schůzí předsednictva, 1957.

inv. č. 42, kart. č. 39, zápisy ze schůzí předsednictva, 1958.

SOkA Karviná, fond KSČ – okresní výbor, Karviná 1946 – 1990,

inv. č. 13, kart. č. 3, zápis z okresní konference 19. – 20. 3. 1960.

inv. č. 64, kart. č. 93, zápisy ze schůzí předsednictva, 1960.

inv. č. 64, kart. č. 95, zápisy ze schůzí předsednictva, 1960.

inv. č. 64, kart. č. 97, zápisy ze schůzí předsednictva, 1961.

inv. č. 64, kart. č. 99, zápisy ze schůzí předsednictva, 1961.

inv. č. 64, kart. č. 100, zápisy ze schůzí předsednictva, 1961.

inv. č. 64, kart. č. 101, zápisy ze schůzí předsednictva, 1961 – 1962.

inv. č. 64, kart. č. 102, zápisy ze schůzí předsednictva, 1962.

inv. č. 64, kart. č. 103, zápisy ze schůzí předsednictva, 1962.

inv. č. 65, kart. č. 106, zápisy ze schůzí předsednictva, 1963.

inv. č. 65, kart. č. 107, zápisy ze schůzí předsednictva, 1963.

inv. č. 65, kart. č. 108, zápisy ze schůzí předsednictva, 1963.

inv. č. 65, kart. č. 109, zápisy ze schůzí předsednictva, 1963 – 1964.

inv. č. 67, kart. č. 116, zápisy ze schůzí předsednictva, 1966.

inv. č. 68, kart. č. 122, zápisy ze schůzí předsednictva, 1968 – 1969.

SOkA Karviná, fond Národní fronta – okresní výbor, Český Těšín 1948 – 1960,

poř. č. 8, kart. č. 11, hodnocení činnosti složek NF.

poř. č. 13, kart. č. 13, korespondence s MV NF, 1948 – 1949.

poř. č. 13, kart. č. 14, korespondence s MV NF, 1951 – 1952, 1957.

poř. č. 16, kart. č. 15, korespondence s SČSP.

poř. č. 26, kart. č. 19, korespondence okresního výboru žen.

poř. č. 33, kart. č. 27, korespondence o obcích – Albrechtice.

poř. č. 105, kart. č. 47, oslavy 1. a 9. května, 1953.

poř. č. 105, kart. č. 48, oslavy 1. a 9. května, 1954 – 1955.

poř. č. 105, kart. č. 49, oslavy 1. a 9. května, 1956 – 1960.

poř. č. 106, kart. č. 50, Měsíc SČSP.

poř. č. 107, kart. č. 52, Den československé armády.

poř. č. 108, kart. č. 52, Oslavy výročí Února.

poř. č. 109, kart. č. 53, Mezinárodní den žen.

poř. č. 110, kart. č. 54, Mezinárodní den dětí.

poř. č. 115, kart. č. 56, volby do MNV 1957.

SOkA Karviná, fond Národní fronta – okresní výbor Karviná 1948 – 1959,

inv. č. 39, kart. č. 21, kádrový materiál spolků a společenstev – JSČZ.

inv. č. 45, kart. č. 24, české školství

inv. č. 46, kart. č. 24, polské školství.

inv. č. 95, kart. č. 48, korespondence o obcích.

SOkA Karviná, fond Okresní zemědělská správa Karviná (1949) 1963 – 1978,

inv. č. 170, kart. č. 51, sektorové přehledy o plochách kultur.

inv. č. 258, kart. č. 109, rozbor hospodaření Státního statku, n.p. v Č. Těšíně,
1961 – 1965.

inv. č. 258, kart. č. 110, rozbor hospodaření Státního statku, n.p. v Č. Těšíně,
1966 – 1967.

inv. č. 264, kart. č. 115, souhrnné rozbor hospodaření JZD.

inv. č. 265, kart. č. 116, rozbor hospodaření JZD v Albrechticích.

inv. č. 300, kart. č. 129, přehledy o financování a úvěrování státních statků a JZD.
inv. č. 442, ročenka zemědělství okresu Karviná za rok 1961.
inv. č. 446, ročenka zemědělství okresu Karviná za rok 1966.

B) periodický tisk

Miczka, H. – Farník, A. – Siostrzonek, T.: Vzpomínky komunistů. In: Hornické slovo, 19. 4. 1975, s. 2.
Olbrachcice mają hotel. In: Głos ludu, 18. 8. 1966, s. 2
Pawlas, J.: Aby spotřebitelé byli spokojeni. In: Hornické slovo, 19. 4. 1975, s. 3.
Pejčoch, Z.: O nové trati. In: Nová vesnice, 15. 10. 1959, s. 1.
Procner, B.: Pracuję w Olbrachcicach... In: Głos ludu, 23. 2. 1958, s. 5.
Sprawiedliwa kara dla kułaka. In: Głos ludu, 23. 4. 1953, s. 2.
Šrámek, V.: Výstavba měst a obcí v okrese. In: Karvinské noviny, 17. 4. 1963, s. 3.
Usiłowali wzbogacić się na reformie pieniężnej. In: Głos ludu, 11. 6. 1953, s. 4.

C) zákony a normy

Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa ze dne 21. června 1945.
Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy ze dne 25. října 1945.
Dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory ze dne 27. října 1945.
Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti ze dne 27. října 1945.
Ústavní dekret prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění ze dne 4. prosince 1944.
Ústavní zákon č. 12/1954 Sb. o národních výborech ze dne 3. března 1954.
Vládní nařízení č. 3/1949 Sb. o územní organizaci okresů v českých zemích ze dne 18. ledna 1949.
Vládní nařízení č. 14/1950 Sb. o organizaci místních národních výborů ze dne 28. února 1950.
Vládní nařízení č. 47/1955 o opatřeních v oboru hospodářsko-technických úprav pozemků ze dne 10. srpna 1955.

Vládní nařízení č. 50/1955 o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby ze dne 21. září. 1955.

Zákon č. 55/1947 Sb. o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu ze dne 1. dubna 1947.

Zákon č. 142/1947 Sb. o revisi první pozemkové reformy ze dne 11. července 1947.

Zákon č. 44/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o revisi první pozemkové reformy ze dne 21. března 1948.

Zákon č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení ze dne 21. prosince 1948.

Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech ze dne 23. února 1949.

Zákon č. 41/1953 Sb. o peněžní reformě ze dne 30. května 1953.

Zákon č. 13/1954 Sb. o národních výborech ze dne 3. března 1954.

Zákon č. 14/1954 Sb. o volbách do národních výborů ze dne 3. března 1954.

Zákon č. 36/1960 Sb. o územním členění státu ze dne 9. dubna 1960.

Zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech ze dne 25. května 1960.

Zákon č. 114/1967 Sb. o volbách do národních výborů ze dne 30. listopadu 1967.

D) zvukové

Rozhovor s panem Gustawem Guńkou vedl Grzegorz Gąsior 29. 12. 2006, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, délka nahrávky: 4 hodiny 6 minut.

Rozhovor s panem Brunem Kalinou vedla Hana Poláčková 5. 10. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 51 minut.

Rozhovor s panem Brunem Kalinou vedla Hana Poláčková 21. 10. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 3 minuty.

Rozhovor s paní Lýdií Kornasovou vedla Hana Poláčková 30. 6. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 1 hodina 41 minut.

Rozhovor s paní Lýdií Kornasovou vedla Hana Poláčková 30. 7. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 2 hodiny 27 minut.

Rozhovor s manžely Františkem a Hedvikou Machaczkovými vedla Hana Poláčková 6. 9. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 1 hodina 10 minut.

Rozhovor s manžely Zdzisławem a Bohumilou Michejdovými vedl Grzegorz Gąsior 3. 1. 2007, nahrávka uložena v Dokumentačním středisku Kongresu Poláků v České republice, délka nahrávky: 3 hodiny 50 minut.

Rozhovor s manžely Ottou a Bernadettou Sikorovými vedla Hana Poláčková 1. 9. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 2 hodiny 17 minut.

Rozhovor s panem Česlavem Valoškem vedla Hana Poláčková 16. 9. 2010, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka záznamu: 28 minut.

Rozhovor s manžely Jaroslavem a Alenou Žiakovými vedla Hana Poláčková 31. 1. 2011, nahrávka a přepis uloženy v soukromém archivu, délka nahrávky: 57 minut.

LITERATURA

A) monografie

170 – lecie budynku polskiej szkoły w Olbrachcicach. Albrechtice 1998.

175 – lecie PSP Olbrachcice 1828 – 2003. Albrechtice 2003.

35 let spotřebního družstva spółdzielni spożywczej Jednota-Jedność Český Těšín. Český Těšín 1984.

75 let družstevnictví na Karvinsku – 75 lat spółdzielczości w powiecie Karwińskim. 1896 – 1971 Stowarzyszenie spożywcze dla robotników i rolników Stonava. Český Těšín 1971.

Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985.

Albrechtice. Albrechtice 1993.

Balík, S.: Politický systém českých zemí 1848 – 1989. Brno 2003.

Bartoš, J. - Schulz, J. - Trapl, M.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1948 – 1960 (okresy Ostrava, Fryštát, Hlučín). 16. sv. Olomouc 2005, v tisku.

Beck, P.: Cesta okresu Karviná k osvobození a k současnosti. Karviná 1985.

Bibliografie okresu Karviná. Brno 2003.

Borák, M.: Životická tragédie. Karviná 1978.

Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740 – 2000. 2. sv. Opava 2003.

Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 1. sv. Praha 2006.

Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. 2. sv. Praha 2006.

Informativní hospodářsko-průmyslový adresář okresu Fryštát. Krnov 1946.

Janák, J. – Hledíková, Z. – Dobeš, J.: Dějiny správy v českých zemích. Praha 2005.

Kadłubiec, K. D. a kol.: Polská národní menšina na Těšínsku v České republice (1920 – 1995). Ostrava 1997.

Kaplan, K.: Československo v letech 1945 – 1948. Praha 1991.

Kaszper, R. – Małysz, B. (eds.): Poláci na Těšínsku. Český Těšín 2009.

Kocích, M.: Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1960. Opava 1997.

Matroszová, V.: Albrechtice – Olbrachcice. Albrechtice – Opava – Karviná 2006.

Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989.

Mlýnský, J.: Únor 1948 a akční výbory Národní fronty. Praha 1978.

Nástin dějin Těšínska. Ostrava 1992.

Pavlíček, S.: Naše lokálky. Praha 2002.

Počátky ženského hnutí v Albrechticích (roky 1948 – 1960), koncept k nevydané brožuře Emy Svobodové, uložen v soukromém archivu v Albrechticích.

Polášek, J.: Dřevěné kostely a kaple Moravy a Slezska. Český Těšín 2001.

Severomoravský kraj v číslech. Praha 1964.

Schreier, P.: Zrození železnic v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 2004.

Uhelné hornictví v ostravsko-karvinském revíru. Ostrava 2003.

B) studie, články a kapitoly z knih

Kazík, J.: Dom robotniczy w Olbrachcicach. In: Domy Robotnicze. Český Těšín 1989, s. 39 – 42.

Kubíčková, K.: Rekreační oblast Těrlické přehrady. In: Studie o Těšínsku. 10. sv. Český Těšín 1982, s. 7 – 22.

Macurová, Z.: Z Albrechtic do Albrechtic. In: Albrechtické listy, 3/2010, s. 6.

Mlýnský, J.: Akční výbory Národní fronty a rozvíjení budovatelského úsilí po Únoru. In: Československý časopis historický, 1/1988, s. 14.

Morys, J.: Z kroniky města Havířova. In: Studie o Těšínsku. 2. sv. Český Těšín 1973, s. 33 – 44.

Pavlíček, V.: Konec akčních výborů Národní fronty. In: Jech, K. (ed.): Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana. Praha 1993, s. 190 – 191.

Pribula, J.: Rozvoj obce Stonavy v letech 1945 – 1965. In: Studie o Těšínsku. 1. sv. Český Těšín 1972, s. 7 – 33.

Valošek, Č.: Výstavba v obci Albrechtice v letech 1945 – 1975 v chronologickém přehledu. In: Těšínsko. 2/1975, s. 26.

Valošek, Č.: Z kronikářských záznamů o vývoji obce Albrechtic u Č. Těšína po roce 1945. In: Těšínsko, 4/1986, s. 9 – 12.

C) elektronické zdroje

Slovníková příručka k Československým dějinám 1948 – 1989. Praha 2006 [cit. 18.

4. 2011]. Dostupné na WWW:

<http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf>.

Borák, M.: Německá okupace Těšínského Slezska [cit. 27. 10. 2010]. Dostupné

na WWW: <http://www.avhts.eu/index.php?id_stranky=84>.

Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2010 [cit. 18. 4. 2011]. Dostupné

na WWW:

<[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/\\$File/13011003.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/06003C3DD7/$File/13011003.pdf)>.

SEZNAM ZKRATEK

a. v.	Augsburského vyznání
AV NF	Akční výbor Národní fronty
ČČH	Československý časopis historický
ČS	Četnická stanice
ČSČK	Československý červený kříž
ČSL	Československá strana lidová
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSSD	Československá sociální demokracie
ČSSS	Československé státní statky
HTÚP	Hospodářsko-technická úprava půdy
JSČZ	Jednotný svaz českých zemědělců
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
MAV NF	Místní akční výbor Národní fronty
MNV	Místní národní výbor
MŠ	Mateřská škola
MV NF	Místní výbor Národní fronty
NF	Národní fronta
NHKG	Nová huť Klementa Gottwalda
NS	Národní shromáždění
OKD	Ostravsko-karvinské doly
ONV	Okresní národní výbor
OV KSČ	Okresní výbor Komunistické strany Československa
OV NF	Okresní výbor Národní fronty
OZS	Okresní zemědělská správa
OŽK	Obchodní a živnostenská komora
PZKO	Polský kulturně-osvětový svaz
ROH	Revoluční odborové hnutí
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství

SmKNV	Severomoravský krajský národní výbor
SMOL	Slezská matice osvěty lidové
SMP	Svaz polské mládeže
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOkA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SÚP	Směrný územní plán
Svazarm	Svaz pro spolupráci s armádou
TJ	Tělocvičná jednota
UNRRA	Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu
VB	Veřejná bezpečnost
VO KSČ	Vesnická organizace Komunistické strany Československa
VŘSR	Velká říjnová socialistická revoluce
ZAO	Zemský archiv v Opavě
ZNV	Zemský národní výbor
ZŠ	Základní škola

RESUMÉ

THE VILLAGE ALBRECHTICE BETWEEN THE YEARS 1948 AND 1968

In my graduation thesis I am dealing with a village Albrechtice during the first period of the communist era, i. e. between the years 1948 and 1968. The village Albrechtice lies within Ostrava-Karviná coal-field nearby the Polish frontier. Both the facts have influenced the character of the village. There are a lot of mines in its surroundings but coal is not mined in the area of Albrechtice. There is not any industry either. The village is purely rural.

There were a lot of changes during the second half of the 20th century. A new mine was opened in an adjacent village in 1961 which led to an increase in the number of workers. In the 1960s, about one thousand of them lived in Albrechtice. In the wake of the opening of the mine two housing estates were built in the village. Moreover, a new dam was built on the border with Těrlicko and the railway line connecting Český Těšín and Ostrava-Kunčice was widened and modernized.

With new people coming from the undermining areas, the number of population increased. Consequently, a network of shops was spreading. The situation in culture, administration and education was not sorted out till the 1980s. The population growth also meant a change in the ethnic composition of the population. After the Second World War more than fifty percent of the population were Poles which caused few conflicts. Nevertheless, they were calmed down by the Communist Party of Czechoslovakia. New incomers were mostly Czechs so the rate was changed quite soon. A lot of temporary workers were also Slovaks and some of them settled down in the village.

Because the village was rural, the Agricultural Production Community was founded there in 1949. Farmers usually did not want to join the Community. Some of them were forced to do that, some were even arrested. After they joined the Agricultural Production Community, the farmers lost interest in working on their own land. They let the Community use their land and went to work in industry. As a result, just a small number of people worked for the Community. And with less and less people willing to work there, the Community ceased to exist in 1963. Then

the estates fell to another agricultural association in the village which has been running since the 1940s.

Historical turning points, the years 1948 and 1968, did not leave so dramatic traces in Albrechtice. The year 1948 was not much registered by many people because the local organization of the Communist Party had had a leader position in the local national committee since 1945. However, the role of the Communist Party in village was just formal; in fact the main political power of that period was held by the local nation committee. Its work improved after its members started to be voted. During August 1968, inhabitants of the village were shocked which led to a shopping panic as they thought the war was coming. But no big conflict occurred. Some people did not even notice a few notices and turned traffic marks.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Poláčková Hana

Název fakulty: Filozofická fakulta

Název katedry: Katedra historie

Název bakalářské práce: Obec Albrechtice v letech 1948 - 1968

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Počet znaků: 246 814

Počet příloh: 22

Počet titulů použité literatury: 260

Klíčová slova: Albrechtice, 1948 – 1968, Těšínsko, Komunistická strana Československa, Ostravsko-karvinské doly, združstevňování, Těrlická přehrada, Jednota-Jedność, Poláci, zánik soukromých živností, přechodní pracovníci, sídliště, společenský život

Charakteristika: Diplomová práce přibližuje vývoj obce Albrechtice v letech 1948 – 1968 v souvislostech regionálních a celorepublikových. Sleduje změny v oblasti politické, hospodářské, sociální a kulturní a zkoumá, jak se v obci projevyly události roku 1948 a 1968. Vedle literatury a písemných pramenů pracuje také s výpověďmi pamětníků.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Historický vývoj území okresu Karviná na mapě z roku 1987
- Příloha č. 2 Výsek mapy směrného územního plánu z roku 1966
- Příloha č. 3 Výsek mapy upravitelského plánu obce z ledna 1948
- Příloha č. 4 Pohlednice Albrechtic ze 40. let
- Příloha č. 5 Pohlednice Albrechtic z 60. let
- Příloha č. 6 Pohlednice Albrechtic ze současnosti
- Příloha č. 7 Letecký snímek obce z roku 1958
- Příloha č. 8 Detail ze stavby nové železniční trati
- Příloha č. 9 Nový a starý železniční most přes řeku Stonávku v roce 1972
- Příloha č. 10 Detail centra obce s rozestavěným sídlištěm
- Příloha č. 11 Sídliště OKD v 80. letech
- Příloha č. 12 Detail ze stavby přehrady
- Příloha č. 13 Současný stav
- Příloha č. 14 Úprava chodníku v rámci akce Z v 80. letech
- Příloha č. 15 Budova mateřských škol a úřadovny MNV postavená v akci Z, stav
z roku 1971
- Příloha č. 16 Obchodní buňka OKD v roce 1965
- Příloha č. 17 Prodejna s domácími potřebami ze zač. 60. let
- Příloha č. 18 Obchodní buňka u nádraží v roce 1970
- Příloha č. 19 Prvomájový průvod v roce 1968
- Příloha č. 20 Radovánky polské školy v roce 1957
- Příloha č. 21 Propagační leták o výkupu sena z roku 1956
- Příloha č. 22 Předsedové MNV v letech 1948 – 1971

Příloha č. 1

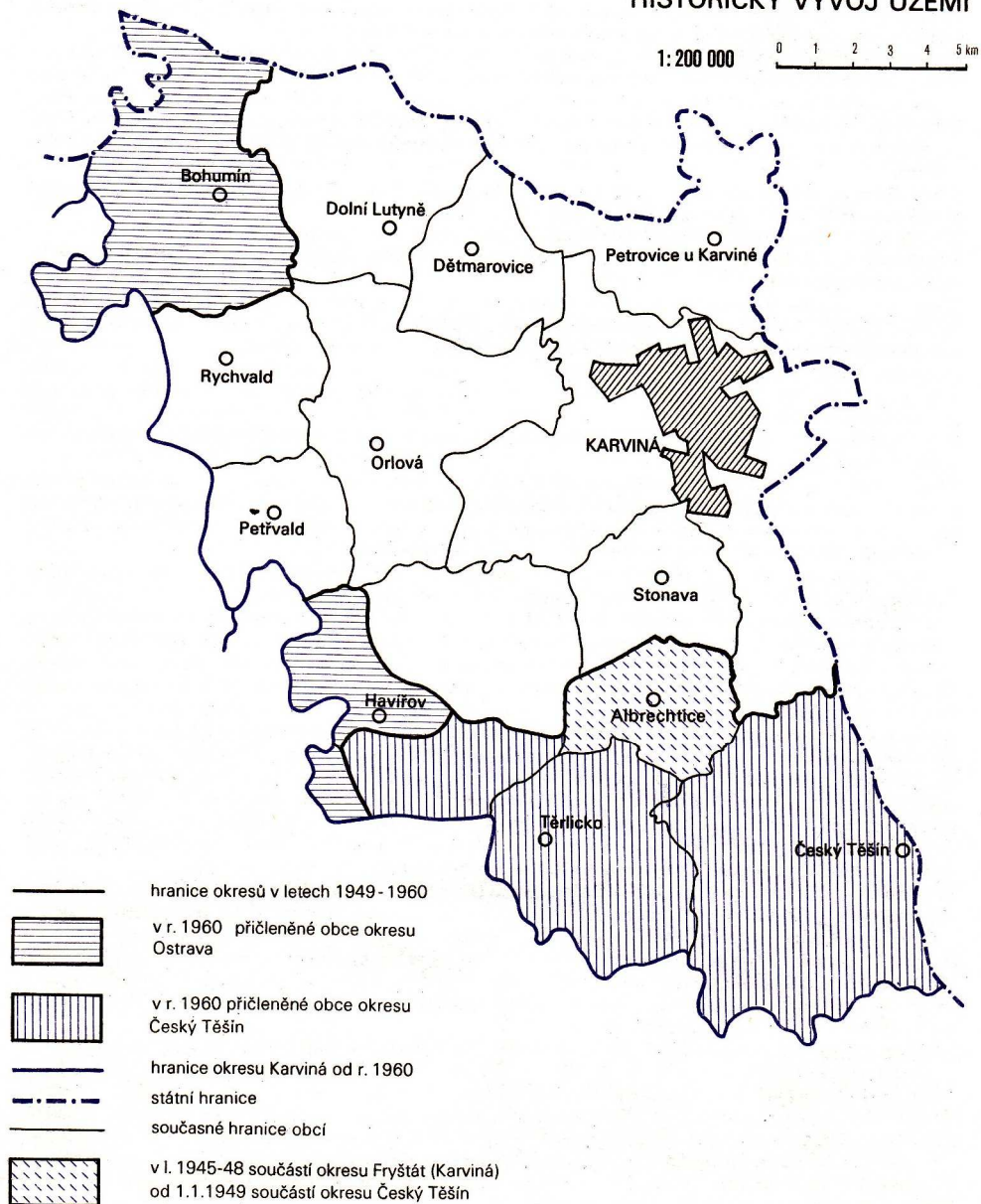
Historický vývoj území okresu Karviná na mapě z roku 1987¹

HISTORICKÝ PŘEHLED

Historický vývoj území okresu

Současná rozloha a hranice okresu Karviná byly určeny podle zákona o územní reorganizaci z 9. 4. 1960. K původnímu okresu Karviná byly připojeny části bývalých okresů Český Těšín a Ostrava-venkov.

HISTORICKÝ VÝVOJ ÚZEMÍ

32

¹ Okres Karviná. Vlastivědná mapa 1: 70 000. Praha 1978, s. 32.

Příloha č. 2

Výsek mapy směrného územního plánu z roku 1966²

V mapě je zakreslena oblast budoucí zástavby a umístění případné elektrárny a silnice I. třídy č. 11.

Příloha č. 3

Výsek mapy upravitelského plánu obce z ledna 1948³

Tento navržený plán centra nebyl realizován.

² SOkA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 274, kart. č. 377, SÚP.

³ ZAO, fond SmKNV Ostrava 1. část – dodatky (1907) 1949 – 1954, kart. č. 3351, upravitelský plán.

Příloha č. 4

Pohlednice Albrechtic ze 40. let⁴

Hlavní křižovatka s obchodem Josefa Balona, nově postavený evangelický kostel, dřevěný kostel sv. Petra a Pavla z roku 1766, budova polské školy.

Nový katolický kostel sv. Petra a Pavla, budova české školy, Dělnický dům, hlavní křižovatka s obchodem Josefa Balona.

⁴ Soukromý archiv manželů Žiakových.

Příloha č. 5

Pohlednice Albrechtic z 60. let⁵

Příloha č. 6

Pohlednice Albrechtic ze současnosti⁶

Na celkovém pohledu je vidět sídliště z 80. let, vlevo dole budova bývalé české školy přestavěná na obecní úřad.

⁵ Soukromý archiv manželů Žiakových.

⁶ Tamtéž.

Příloha č. 7

Letecký snímek obce z roku 1958⁷

⁷ Historická ortofotomapa © CENIA 2010, Podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009 [cit. 7. 5. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://kontaminace.cenia.cz/>>.

Příloha č. 8

Detail ze stavby nové železniční trati⁸

Vpravo jsou vidět pilíře nového železničního mostu, nová trať byla v této oblasti vedena mírně severněji.

Příloha č. 9

Nový a starý železniční most přes řeku Stonávku v roce 1972⁹

⁸ Historická ortofotomapa © CENIA 2010, Podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009 [cit. 7. 5. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://kontaminace.cenia.cz/>>.

⁹ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), přílohy ke kronice 1971 – 1983, s. 35.

Příloha č. 10

Detail centra obce s rozestavěným sídlištěm¹⁰

Příloha č. 11

Sídliště OKD v 80. letech¹¹

¹⁰ Historická ortofotomapa © CENIA 2010, Podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009 [cit. 7. 5. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://kontaminace.cenia.cz/>>.

¹¹ Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985, s. 12.

Příloha č. 12
Detail ze stavby přehrady¹²

Příloha č. 13
Současný stav¹³

¹² Historická ortofotomapa © CENIA 2010, Podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009 [cit. 7. 5. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://kontaminace.cenia.cz/>>.

¹³ Detail přehrady [cit. 7. 5. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.mapy.cz>>.

Příloha č. 14

Úprava chodníku v rámci akce Z v 80. letech¹⁴

V pozadí jsou vidět rodinné domky postavené v hornické akci.

Příloha č. 15

Budova mateřských škol a úřadovny MNV postavená v akci Z, stav z roku 1971¹⁵

¹⁴ Albrechtice v okrese Karviná. Albrechtice 1985, s. 36.

¹⁵ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), přílohy ke kronice 1971 – 1983, s. 23.

Příloha č. 16

Obchodní buňka OKD v roce 1965¹⁶

Příloha č. 17

Prodejna s domácími potřebami ze zač. 60. let¹⁷

Příloha č. 18

Obchodní buňka u nádraží v roce 1970¹⁸

¹⁶ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), přílohy ke kronice 1971 – 1983, s. 12.

¹⁷ Naše plány – pro spokojenost. In: Karvinské noviny, 2. 9. 1960, s. 3.

¹⁸ SOkA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), přílohy ke kronice 1971 – 1983, s. 19.

Příloha č. 19
Prvomájový průvod v roce 1968¹⁹

Alegorický vůz

¹⁹ SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), přílohy ke kronice 1971 – 1983, s. 15 a 17.

Příloha č. 20

Radovánky polské školy v roce 1957²⁰

Od polské školy se šlo k Dělnickému domu, kde v parku proběhla vystoupení.

²⁰ Kronika Základní školy s polským jazykem vyučovacím Albrechtice 1948 – 1961, uložena na ZŠ a MŠ s polským jazykem vyučovacím Albrechtice, šk. rok 1956/1957.

Příloha č. 21

Propagační leták o výkupu sena z roku 1956²¹

Obvod: Hn. Těrlícko

PLNĚNÍ VÝKUPU SENA
ke dni 9. července 1956

Heslem dnešního dne je zajistit 100 % výkup sena !

Splnily výkup sena JZD :

Albrechtice	100 %
Del. Bludovice	100 %
Hor. Lištná	100 %

Soukromě hospodařící rolníci :

Del. Těrlícko	94,9 %
Hor. Těrlícko	88,1 %
Stanislavice	78,4 %
Albrechtice	71,0 %
Nebory	56,8 %
Čes. Těšín	47,9 %

Rolníci, kteří splnili dodávky přes 100 % :

~~~~~

pov. dodávka splnil:

Duda z Hor. Těrlicka	562 kg	631 kg
Filípec z Albrechtic	452 kg	554 kg
Michlová ze Stanislavic	114 kg	157 kg
Třinecký ze Stanislavic	68 kg	142 kg

Jistě i Vy svou povinnost splníte včas
a na 100 i přes 100 % !

Vydal odbor kultury ONV.

²¹ SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1949 – 1960, inv. č. 666, kart. č. 345, ekonomický rozbor obcí.

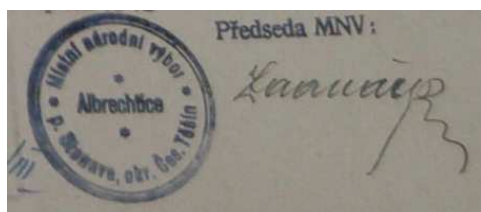
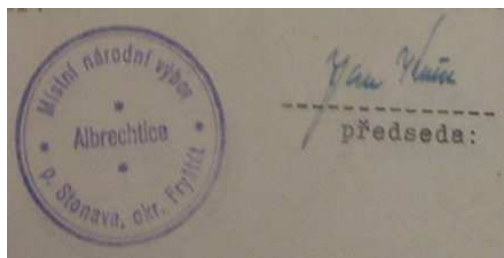

Příloha č. 22

Předsedové MNV v letech 1948 – 1971²²

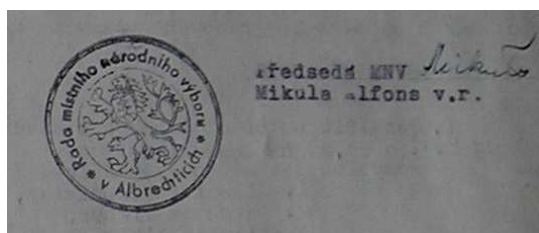
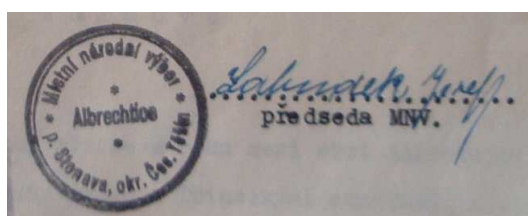
Jan Kuřec

Rudolf Šabudek

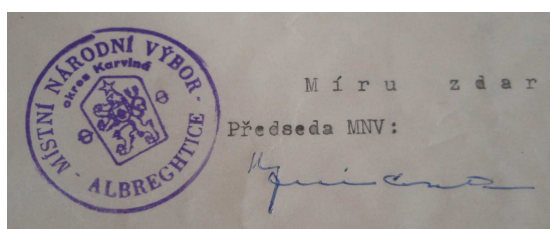
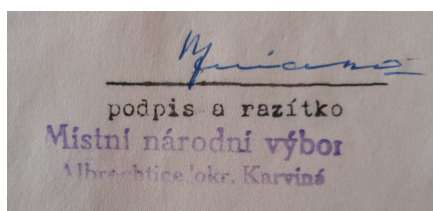
Josef Šabudek

Alfons Mikulaš

Jindřich Miezka

²² SOKA Karviná, fond MNV Albrechtice (1927) 1945 – 1990 (1995), inv. č. 140, kart. č. 19, zápisy ze schůzí rady, 1. 3. 1957; tamtéž, inv. č. 245, kart. č. 70, pronájem pozemků; SOKA Karviná, fond ONV Český Těšín 1945 – 1948, inv. č. 288, kart. č. 542, spolkový katastr; tamtéž, inv. č. 550, kart. č. 612, stavba mostu; SOKA Karviná, fond ONV Karviná (1953) 1960 – 1976 (1986), inv. č. 882, kart. č. 777, územní rozhodnutí pro stavbu rodinných domků; Mezníky historie Albrechtic. Albrechtice 1989.